

СРПСКА РЕЧ

СЛОВОДНЕ НОВИНЕ • БРОЈ 95 • 11. АПРИЛ 1994. • ЦЕНА 2 ДИНАРА

Српска Реч, Београд, 11. април 1994. г. Број 95. Цена 2 динара. Издавач Српска Реч, Београд. Контакт: Београд, Карађорђевог бр. 11. Контактни телефон: 011/363-1111. Контактна адреса: Београд, Карађорђевог бр. 11. Контактна адреса: Београд, Карађорђевог бр. 11. Контактна адреса: Београд, Карађорђевог бр. 11.

ПРИЧА СЕ, ПРИЧА...

СЛОБОДНЕ НОВИНЕ / ИЗДАЊЕ
СЛОБОДНИХ НОВИНАРА
ДИРЕКТОР: Даница
Драшковић

ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ
УРЕДНИК: Богољуб Пејнић

УРЕДНИЦИ:
Стово Батић, Илија
Давидовић, Љиљана
Јорговановић — Булатовић.

СТАЛНИ САРАДНИЦИ:

Миленко Вучетић,
Славица Лазић, Сандра
Петрушић, Благоица
Стојановић, Александар
Чотрић, Александар
Цветковић, Војкан Ристић,
Никола Бурзан, Владан
Василијевић, Ђорђе
Вукоје (фото), Милица
Лучић Чавић, Златко
Чобовић, Ејуб Штитковац,
Љиљана Шоп, Нада
Мијатовић, Ружица
Раинтовић-Јовић, Бранка
Поламенац, Градиша
Катић, Сандра Скоко
(Лондон), Мира
Трајковић (Париз),
Бранка Митровић, Донка
Михаиловић, Миша
Бркић.

ГРАФИЧКИ УРЕДНИК:
Раде Марковић

СЕКРЕТАРИЈАТ:
Нада Бошковић, Драгица
Бугарски

АДРЕСА РЕДАКЦИЈЕ:
Бранкова 13-15, I улаз, VI
спрат, 11000 Београд
ТЕЛЕФОН: 011/620-891,
628-242 (секретаријат),
625-937 (редакција)
ТЕЛЕФАКС: 624-598
ЖИРО РАЧУН:
60801-603-0-27562 СДК
Стари Град
РУКОПИСИ И ФОТОГРАФИЈЕ СЕ
НЕ ВРАЋАЈУ

ШТАМПА: ДП „Борба“,
Косовска 26, Београд

Мишљењем Секретаријата за
информације Републике
Србије бр. 413-01 221/91-01
од 15. фебруара 1991.
одређена је стопа пореза од
3%

ДАНИЦА ДРАШКОВИЋ:

ОСАМ ГОДИНА ДО СЛОБОДЕ

Стр. 6—7

**УСКРО ТРОЦИФЕНА
ИНФЛАЦИЈА:**

АВРАМОВИЋ СЕ ВРАЋА КАО ОПОЗИЦИЈА?

Стр. 8—9

СРБИЈА ПРЕ 73 ГОДИНЕ:

ИСТА МЕТА, ИСТО ОДСТОЈАЊЕ

Стр. 14

**ПОКУШАЈ НОВОГ ЗАЈМА
ЗА ПРЕПОРОД:**

ПАМЕТНИ ТРАЖЕ ПРОФИТ

Стр. 26—27

СРБИ НЕ ДЕЛЕ ВЛАСТ:

НАЦИОНАЛНЕ МАЊИНЕ ЗА УКРАС

Стр. 28—29

**СОКОЛОВИЋЕВА
ПОЛИЦИЈА;**

ИТИСОН КАО СРЕДСТВО ЗА МУЧЕЊЕ

Стр. 30—32

**СРПСКА РЕЧ РАЗГОВАРА
СА:**

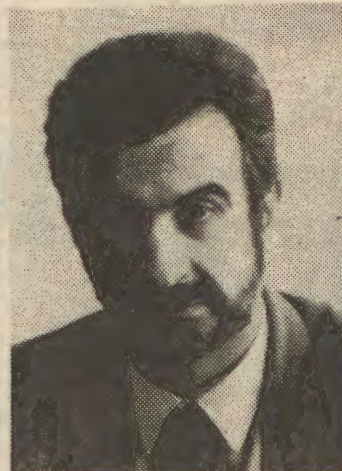
ДР СЛОБОДАНОМ ВИТАНОВИЋЕМ

ДР СЕРГЕЈЕМ ГРИЗУНОВОМ

РАДОСЛАВОМ ПЕТКОВИЋЕМ

ЉУБОМ ТАДИЋЕМ

ДР СРЕТЕНОМ ВУЈОВИЋЕМ

МАЛА СРБИЈА:

ШАЛА ШАЛА ПА ВЕШАЛА

Стр. 53 и даље

ШВАЈЦАРСКА У БОСНИ

Хорор масакра преселио се ових дана из Сарајева у Приједор. Тек што човек размисли, како вратити образ, ето ти, опет, Радована Караџића са шапилографисаном претњом својима, да ће строго казнити незнанце, који су опљачкали, поपालили и поубијали лојалне грађане Приједора, неспрске националности. Свет зна да од досадашњих Радованових претњи ништа никад није било, као што и зна за нашу митску заблуду о тирјанству и како му стати ногом за врат. Онда се начас разумеју речи и осмогодишње Миреле Г. упућене мајци — „зашто моје срце овако груди туче а не може да искочи“.

Или све што се сада опет догађа у Босни, неко жели сто пута да докаже о немогућности заједничког живота по Вашингтонском моделу федерације, о чему је Вук Драшковић још 1991. говорио, позивајући се и тада на швајцарски узор.

Швајцарску су некада, такође, вековима сатирали национални, религиозни, лингвистички и класни сукоби. Немири, свађе, ратови, убијања, глад, свеопшти назадак, доведени су до врхунца. Као и код сваке дилеме, излаз је био двосмеран: даљи пакао и самоуништавање или коначно отрежњење и просперитет. Швајцарци су се определили за ово друго и готово пуних 150 година у овој земљи нема надгласавања, прегласавања, мајоризације, парламентарног разбојништва и других племенских иживљавања већинских над мањинским народима. Један швајцарски филозоф каже да федерализам у овој земљи почива на „слубљености са сложеносту и на жељи да се свака сложеност разреши за сваког подједнако добро или подједнако лоше.“

Њихов последњи крвави грађански рат средином прошлог века, у коме су протестанти дефинитивно потукли католике и припаднике свих других секти, избацио је на површину политичке мудраце који су одлучно наредили да „народ не сме бити осуђен да остане беспомоћна жртва свеколиких разлика које самим својим рођењем наслеђују“.

Друга фасцинантна сличност швајцарског и босанског случаја је у бројности мешовитих бракова и зато се Босна као и Швајцарска може делити само расецањем, а то значи убијањем, а ко се реши на то, постаје злочинац. Зар треба потсећати да је свако шесто дете у Босни из мешовитог брака и да је преко те деце орођено више од 400 хиљада Срба и Муслимана, или да је у самом Сарајеву до овога дана потписано 120 хиљада национално мешовитих бракова, и да сваки хаустор, свака улица, свака варошица у Босни и Херцеговини има у себи Босну у малом.

Коначно, као некада Швајцарску, сада и Босну мучи мора заморености ратом и неодољива привлачност жеље за миром и њеним добро знаним рахатним животом. Хоће ли се из ових слутњи догодити чудо, слично Швајцарском из далеке 1848. године, или ће Босанци у својој ратоборности остати до последне самоубице, одлучиће, нажалост, пре свих — Радован Караџић.

Оквир уставно-правног, економског и политичког система власти и одлучивања Швајцарске чине кантони и федерација. Кантони су суверени у оној мери у којој сувереност није ограничена федералним уставом. Кантони имају сва права државе уколико ова нису поверена федералној власти. Тако пише у чл. 3 швајцарског Устава, неизмењеног још од 1890. године. Седам најразвијенијих кантона производи две трећине бруто националног дохода ове државе од шест милиона становника, а међу осталих деветнаест има и таквих који немају довољно новца ни за кантоналну полицију и администрацију. Али њима ни то није довољан разлог за ратовање.

Темељ швајцарског модела демократије јесте грађанин-држављанин а суштину грађанства чини вечита потрага за договором, за одлуком која неће бити донета принципом већине или поразом мањине. „Већина“ и „мањина“ у Швајцарској не постоје, постоји потреба за радовањем, умовањем, профитом и можда је зато тамо грађанин најбогатији у Европи.

Уосталом, да ли знате како се зове Председник швајцарске федерације? А наш човек поносан што зна напамет биографију потпредседнице Републике српске, госпођице Биљане Плавшић.

Последња вест (ако је тачна) гласи да су, после осмодневне муслиманске офанзиве, Караџићеви људи ушли у Горажде. Шири се месечева површина над Босном, рачун ће бити испостављен Србији.

ПИШЕ: Богољуб ПЕЈЧИЋ

и то је

Србија

Пише: Миленко ВУЧЕТИЋ

1.

Социјалисти од Србије ужурбано и непоколебљиво праве велики државни, политички, идеолошки, национални и економски отпад — постајемо старинарница свугде одбачених програма и пројеката — јер знају да само тако, подстицањем државних, политичких, идеолошких, националних и економских ретроградности, Србија може да остане социјалистичка.

Садашњост, везана ропски за трулеж и буђ и ослоњена једино на старост, сувише је, међутим, неподношљива и отровна свима који дишу плућима младости и желе, с правом, бољу и лепшу будућност.

Дах живота потискује, неминовно, и на овим несрећним просторима, задах трулежи.

Млади, једноставно речено, у последње време, много више него што се то примећује и много одлучније него до сада, излазе или се припремају да изађу, на сцену.

У државним и националним пословима, политици, у привреди, у науци, у култури, још, додуше, влада духовна па и буквална геронтократија, још су сужени простори који припадају младости, али је све више знакова да тако не може, не сме и неће дуго да остане.

Стари чувају Србију-отпад, млади Србију-бутик.

Не сударају се у овој ствари само два државна, национална, политичка, идеолошка, економска, културна или морална концепта, јер отпад није никакав концепт; реч је, овде, и у државним, и у националним, и у политичким, и у идеолошким, и у економским, и у културним, и у моралним погледима на стварност, о много дубљем судару.

У највећој опозиционој странци у Србији, у Српском покрету обнове, млади су, дефинитивно, управо на трагу даха живота, заузели кључна места, јер Српски покрет обнове и јесте највећа опозициона странка у Србији због младих чланова и присталица.

У првим редовима првих митинга Вука Драшковића били су девојчице и дечаци,

привучени тада његовом харизмом и изазовима побуне, који су у међувремену завршили школе и факултете и формирали јасне визије личне будућности и будућности земље, и сада их Вук Драшковић, сасвим природно, зато што су неизбежни носиоци демократских процеса, доводи, и у најсложенијим политичким пословима, од страначких до скупштинских, у прве редове.

Насловна страна овог броја „Српске речи“, с до сада најафирмисанијим младим српским политичарима и њиховим лидером, с „Вуком и вучићима“, у много чему је, зато, нова легитимација и Српског покрета обнове, али и Србије за какву се и „Српска реч“ и Српски покрет обнове, и већина грађана, одавно залажу и боре.

Социјалисти ће се, наравно, и даље батргати у сопственом државном, политичком, идеолошком, економском, националном и кадровском смећу и покушаваће и даље да чувају најбуђавију европску старинарницу, не дозвољавајући чак ни да се проветри, мада ће у томе имати све мање успеха, јер и последњој европској социјалистичкој старинарници мора да дође крај.

2.

Заштитници и најаутентичнији тумачи српских националних интереса су сви они који су дигли глас против рата у Хрватској и Босни и Херцеговини, против вандалског разарања Дубровника, Вуковара, Сарајева и других градова, против идеје о Великој Србији, против етничких чишћења, против репресија над Албанцима на Косову и над Муслиманима у Санџаку, против политике вођа хрватских и босанских Срба, против пијане стаљиноклерикалне загладаности Србије у Русију... а сви они који су подстицали и одобравали „одбрану огњишта“ у Хрватској и Босни и Херцеговини најмодернијим хаубицама и „миговима“, рушилачке походе на градове, кафанска читања и артиљеријска разаравања Илије Гарашанина, теорију крви и тла, терор над Албанцима и над Муслиманима и по-

нижавајућа клечања пред пацовским подручјима Кремља, најопаснији су противници аутентичних српских националних интереса и суштински их разарају.

Несхватљиво је колико је ова тако једноставна истина — ослоњена на историјско наслеђе српског народа а потврђена на трагичан начин развојем догађаја минулих година, вековима заокруживана мудрошћу најумнијих српских глава а за наших дана упрљана свакојаким наплавинама и блатом с тамних рубова српске збиље — још недовољно схваћена.

Најчеститији људи, с моралним и политичким капиталом који ће Србији, пре или касније, отворити врата боље будућности од тренутно пројектоване, а са Српства здерати красте од тешког саморањавања, понашају се данас, када им стварност даје за право и када би морали то да искористе, некако стидљиво и просто сами себе маргинализују.

Сада је прави тренутак да сви они, заједно, организовано, институционално и ванинституционално, у оквирима освојених политичких позиција или најразноврснијим притисцима, са чврстим програмом у неколико тачака, ослоњеним на доминантне светске опције и усмереним против свих видова искључивости и нетолеранције, крену у жестоку офанзиву.

Национално најсвеснији и аутентичном Српству најприврженији били су и јесу заступници идеја о грађанском друштву и о Србији у којој је и албански, и муслимански, и мађарски национални интерес истовремено и српски национални интерес, па је зато, заиста, крајње време да национална свест таквог утемељења и Српство такве ширине, без узгезања и без страхова од још бучног и агресивног национализма, изборе себи заслужено водеће место у санирању националне несреће.

3.

Санкције ће бити основна полука притиска на Србију и Црну Гору да Међународном суду за ратне злочине испоруче злочинце са својих територија, из својих тамних буџака и из својих омиљених странака, па и из својих политичких и медијских центара моћи, што значи да Србија и Црна Гора неће моћи да избегну обавезе те врсте према међународној заједници и њеном трибуналу, сем ако се Београд и Подгорица договорно не одреде за бесконачно дугу агонију под санкцијама.

Из света су, ових дана, и то из институција чија се реална моћ не сме потцењивати, стигла управо таква упозорења и, с њима, чврсте гаранције да је Међународни суд за ратне

ЗАДАХ ТРУЛЕЖИ

злочине почињене на бившим југословенским просторима озбиљно схваћен и да иза њега стоји, практично, цео свет.

Патриоте по занату на све ово одмахују руком и заклањају се иза Устава жабљачке Југославије, чије одредбе забрањују испоручивање југословенских грађана страним земљама, показујући и на овај начин да у мангуплуку и лоповлуку виде једине одговарајуће синониме за патриотизам.

Демократска опозиција у савезном парламенту, ако је уопште способна да се мобилише и организује у име стратешких интереса а не само око двевних опозиционих поентирања, морала би, зато, хитно, на првом наредном скупштинском заседању, стручно утемељено и политички бескомпромисно и храбро, да покрене поступак за измену Устава, односно оних његових делова који штите ратне злочинце од екстрадиције, и да тако узме у заштиту и српски образ и основна начела демократије.

У Хрватској се већ повлаче овакви потези, у име стицања нове предности пред светским јавним мњењем и нових поена у светском одмеравању политичке зрелости држава насталих на југословенској развалини, те неће бити добро, и опет ће нас скупо коштавати, ако нас Хрватска и у овој ствари, као и у досадашњим сличним ситуацијама, лукаво претекне.

Санкције су омча око наше садашњости и будућности, око садашњости и будућности Србије и Црне Горе; али је други крај ужета у нашим рукама.

4.

Све људске норме, сви морални принципи, сви политички резони и сви национални интереси налажу гађење над чином објављивања књиге „Протокол сионских мудраца“ у Београду, и добро је што је Београд одлучно осудио појаву овог фалсификата насталог у тајној руској полицији; нужно је, међутим, истаћи, што је такође налог свих људских норми, свих моралних принципа и свих политичких резона, да је данашња Србија, због укупне климе коју су створили социјалисти, у којој су фалсификати о другим народима и шовинистичка лудила мера за патриотизам, идеално тле и за „Протокол сионских мудраца“ и за сличне отрове из фашистичког мрака.

Зла почињена у прошлости на таласима националних, расних и верских мржњи и на идејама које су отварале врата геноциду — а прогон Јевреја је свакако највеће такво зло — практично се најпродуктивније правдају и рехабилитују ако се прећуткују или минимализују и слична, ма колико формално или квантификативно мања, савремена зла.

То је, у осуди београдског повампирења памфлета „Протокол сионских мудраца“, неправедно и непринципијелно занемарено.

Забрављени су, наиме, сувише брзо, и антисемитски испадидеолога социјалиста Михаила Марковића, народног посланика Добривоја Будимировића-Бице, режимске телевизије и многих других у време студентског протеста или поводом апела светских интелектуалаца да се заустави безумље Пала, а цивилизацијска помрачења ума се понављају, па и антисемитизам, оном брзом којом се забрављају.

У каљугама се невоља с блатом до колена не решава отварањем кишобрана, већ изласком из каљуге.

5.

Прве кораке у приближавају Срба, Хрвата и Муслимана, углавном на маргинама политике, у сферама популарне музике, културе, градског фолклора и доколице, подстаћи ће укус забрањеног воћа.

И разлаз је, уосталом, тако почео.

У неслободним и затвореним друштвима, какво је наше било из много дубљих и сложенијих разлога од идеолошких, и какво ће, из истих разлога, још дуго бити, пркошења забранама су најкраћи, а често и једини пут до самопотврђивања, издвајања из гомиле, прављења „часних биографија“ и професионалне и друштвене промоције. С друге стране, међутим, пркошења ове врсте су и значајан модификатор укупне друштвене климе, па и ослонац политички артикулисаним идејама, чији су циљеви знатно озбиљнији и радикалнији.

Талас бенигног национализма, подстицан више укусом забрањеног воћа него осећањем стварне угрожености сопствене нације — од певања „забрањених“ песама и скандирања на стадионима, до паранаучних и парауметничких радова — послужио је, својевремено, политички организованим и моћним институцијама и појединцима, као подлога за окружене програме и пројекте — попут љубљанске „Ревие 57“, „Меморандума“ Српске

академије наука и уметности, „Исламске декларације“ Алије Изетбеговића или „Беспућа повјесне збиље“ Фрање Туђмана — да би се све, на крају, завршило крвавим шовинистичким пиром.

Прича се, сада, на неки начин у обрнутом смеру, па дакле и охрабрујуће, понавља.

Први таласи националног трежњења, као и први таласи национализма, стижу на ветровима пркошења владајућим схватањима и понашањима и најчешће су у служби индивидуалних или групних самопотврђивања, издвајања из гомиле, прављења „часних биографија“ и професионалних и друштвених промоција, али, с друге стране, ако се у правом тренутку појаве политички артикулисане идеје и организоване институције да та пркошења искористе на прави начин, како је било с првим таласима национализма, обећавају и знатно озбиљнија друштвена кретања и померања.

У центру Београда, где су још колико јуче трештале српске ратничке песме у најнеукснијим шовинистичким куплет-обрадама, данас, с истих касетофона одјекују звуци хрватског хита „Већ је дванаест сати“, уз озарена лица истих људи, а центар Београда, као барометар опште климе, никада не треба потцењивати.

И на штанду познатог уличног свирача Алфија, одакле се доскора, у цеца-снеки ритму, јуришало на Хрвате и Муслимане, сада се врти популарна „пургерска глазба“, уз Алфијев широки осмех.

Певач с гитаром, који је у срећна времена, из вечери у вече, некада и с Алфијем заједно, даривао Кнез-Михаилову улици звуцима лондонских, амстердамских, париских и њујоршких скверова, а онда се повукао пред звуцима гусала и труба, поново је на улици, с истом гитаром и с истим песмама.

Уживање у забрањеном воћу је, на жалост, и Србима, и Хрватима, и Муслиманима из ових несрећних крајева, у политичким стварима и у освајању нових политичких простора, најдоступније или чак једино доступно уживање.

И ДАХ ЖИВОТА

ОСАМ ГОДИНА

Опет српски злочини у Босни. Убијено је зверски 20 цивила од чега девет жена, а Радован Караџић гарантује међународном Црвеном крсту безбедну евакуацију цивила, Хрвата и Муслимана, из Приједора. Да живимо у некој европској земљи и да слушамо овакве вести и гледамо на екрану, сигурно би са огорчењем тражили употребу силе ради заустављања дивљаштва у самом судству. То је схватио и Караџић па по први пут за време овог рата признаје злочин за злочин и тражи истрагу и кажњавање оних који су злочин починили. Он лично је постао тако милосрдан да гарантује евакуацију несрба из Приједора. То милосрђе је велики помак у његовој свести, јер до сада је јуначки спречавао и евакуацију цивила и доставу хуманитарне помоћи и чинио све што је међународним конвенцијама у ратним ситуацијама недозвољено. Иначе, евакуација цивила, како он каже, у ствари је етничко чишћење без убијања. До сада је чишћење рађено масовним убијањем и пљачкањем свих који не успеју да побегну, као у Бијељини, Зворнику, Фочи, Горажду, Скеланима, а сада је модернизовано у евакуацију цивила. Злочин је у сваком случају.

Размишљао о тим људима који хладнокрвно убијају недужне цивиле из неке своје освете. У српској историји нема корена за такве „подвиге“. Убице народа, ратних заробљеника, жена, деце, рушиоци градова, први пут су се појавили у нашој историји 1941. године са комунистима. Како су комунисти и команданти и идеолози овога рата у Босни, из истог шињела као и они из 1941. године, и поступци су им исти.

УБИЈЕНА ДВА КУЛТА

Пре 1941. године у Србији је небован витешки култ ратника — браоница земље, заштитника народа и цивила и чувара грађевина и градова. Један од наших ратних непријатеља, чувени турски генерал Есад Паша, Албанац пореклом, упознао је српску војску 1912. на бојном пољу када је заробљен са целом својом војском. Одмах по заробљавању, а по наредби Војводе Путника, он је ослобођен као и сва његова војска са потпуним наоружањем, у знак милосрђа победника и поштовања побеђеног супарника. Непријатељ је претворен у пријатеља, и тај Есад Паша је касније, по својој жељи, сахрањен на Српском војничком гробљу у Паризу. Тако је са заробљеницима поступао Војвода Путник 1912, а генерал Младић са Путниковом капом на глави 1993. године командује: „Гађај у месо, у народ“ при нападу на Сребреницу. Пут од Путника до Младића је пут комунизма, идеологије која је систематски уништавала и уништила чак и народно памћење, историју и традицију,

Пише: Данца ДРАШКОВИЋ

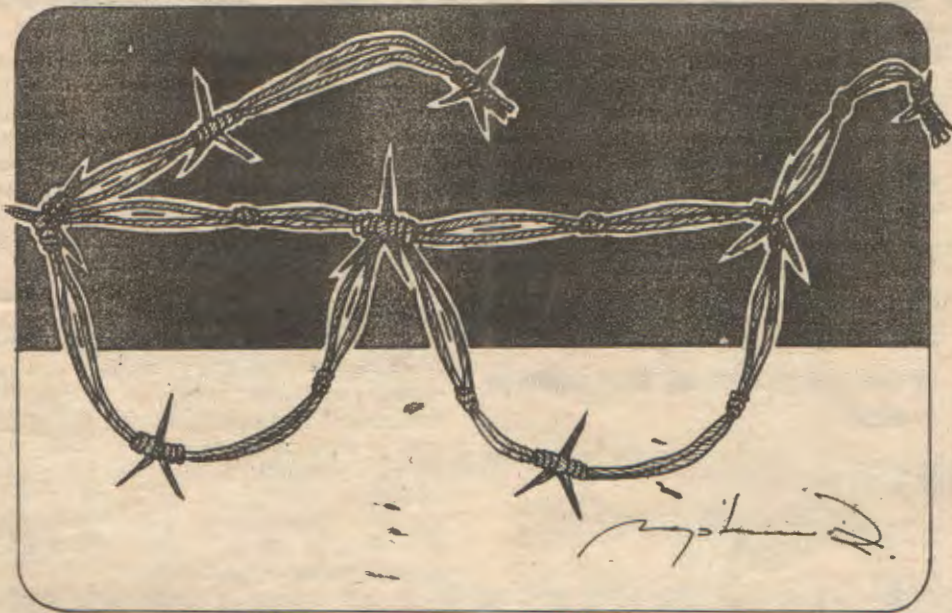
па за Путника и Есад Пашу ни данас не знају ђаци у Србији. Младић на Палама је следбеник традиције ратовања од 1941. до 1945, а и касније, када се и по завршетку рата ратовало са својим народом. Тада су, комунисти, током рата и после рата, зверски убијали народ, жене, децу, очеве, браћу, сестре, дедове, само због идеолошке припадности или сумње у лојалност или бољег материјалног стања. Хиљаде и хиљаде незнатних гробова широм Србије, Босне, Херцеговине, Црне Горе, Хрватске и Словеније сведоче о том али и о овом времену. У мом Колашину, у Црној Гори, 1942. године комунисти су покрај реке Таре убили неколико стотина грађана, људи, жена, деце, а сваком од њих су затим распорене груди и у шаку им је стављено извађено срце. После свега убили су једног пса и, да би се наругали хришћанству, разапели су пса на крст, а затим цело стратиште назвали пасје гробље. Код Зиданог моста и Кочевља у Словенији 1945. године, ти исти људи, комунисти — партизани, убили су на зверски начин десетине хиљада људи, заробљеника и њихових породица које су се повлачиле заједно са њима. На заробљенике и народ опкољене са свих страна митраљезима отпочела је пуцњава по истој наредби — „у живо месо“ — и сви су поубијани. Без суђења, без ичега. Затим је по њима посут живи креч да се неко не би жив извукао. На тај начин је само на Зиданом мосту убијено преко 20 хиљада људи. То су Срби радили Србима. Комунисти — некомунистима. То исто данас Срби — комунисти раде „муџахединима“, „следбеницима Ватикана“ и другим разним „непријатељима“. Исти људи, иста идеологија, само друга фиксација. Са идеолошке прешли су на националну, јер она сада осигурава опстанак на власти. Они убијају за власт и није им важно кога убијају. Када би комунистичке ратне жртве у другом светском рату и после њега могле говорити објасниле би њам и Младића и Караџића и оне јучерашње убице из Приједора. Они то, на жалост, не могу али су могли писци српски, песници, филмски радници. Нико о овим догађајима не говори, ни историја, ни књижевност, нико. Сви, чини се, желе да као мачка затрпају заборавом тај део историје и прљаво лице свог народа. Због тога се злочин и понавља данас.

Убијање градова је други злочин несагласан са српском традицијом. У тој традицији је култ градње а не рушења, култ Рада Неимара — градитеља који чак има и своју улицу у Београду. Краљевевић Гојко у далекој историји пристаје да своју жену, „младу Гојковицу“, узиде у зидине Скадра не би ли се град одржао пред ноћним рушењем злих вила. Сви српски владари од Немањића до Карађорђевића остављали су иза себе грађевине, задужбине, утркивали се у неимарству и задужбинарству. Наши непријатељи и окупатори кроз историју поштовали су и чували те грађевине, па данас имамо шта свету показати као свој траг на овом простору. А данашњи потомци тих неимара деле Немањића медаље не градитељима него онима који руше градове, цркве, џамије, школе, мостове чак и гробља. Да се ослободимо ових рушиоца и савладамо њихово зло колико младих Гојковица треба да узидемо у државне темеље. Како да вратимо време и државу којој Хрват Тин Ујевић пева: „Божанствена света мајко православна“. То је, сећамо се, оно време када Србин Алекса Шантић у Мостару моли комшије Муслимане: „Остајте овде!“. Не можемо вратити ни то време ни ту државу али можемо и ми молити да остану овде. И у Приједору и у Бања Луци и у Бијељини и Новом Пазару и свугде где су „гробља Ваших прадедова“, како рече Шантић.

СРБИНА ЗА ПРЕДСЕДНИКА

Срби који су остали у Сарајеву и који желе да живе као пре, да се не гетоизују, основали су Српско конститутивно веће. Значи, има у Босни Срба које не представља Радован Караџић и то изгледа више него оних које он представља. Мислим да би право политичко решење било да Скупштина Босне и Хер-

ДО СЛОБОДЕ

цеговине у Сарајеву изабере за председника Републике ни Хрвата ни Муслимана већ Србина из Сарајева. То би ослабило Караџићеве и унутрашње и спољне позиције, легализовало би оне Србе који не ратују и омогућило свима да на изборима који ће уследити слободно изразе своју вољу. Знам да то није могуће али би било добро.

САВЕЗНИ ИЗБОРИ ЗА МИРУ

У Србији, кажу, опет избори. За Савезну скупштину и то већ у јуну. Маркетинг Савеза комуниста — покрета за Југославију и Социјалистичке партије Србије већ припрема кампању. То се и очекивало, јер су односи Социјалистичке партије Србије и Шешеља у Већу грађана достигли тачку неподношљивости. Како не могу савладати Шешеља социјалисти ће једноставно распустити Скупштину. И тако у недоглед. Чим опозиција озбиљно угрози њихову власт или само запрети могућност да падне влада, не прође буџет или нешто друго што они желе, они просто распусте скупштину и распишу нове изборе. На овим просторима Влада не може никада пасти вољом опозиције већ само вољом Његовом и Њеном. Зато постојање опозиције у парламенту нема никакав смисао, јер ма колико да је јака чак и јача од Социјалистичке партије као сада, она не може ништа променити и само је статиста и посматрач догађаја. Изван парламента опозиција је оно право, активни учесник и креатор политике, одлука и промена. Отуда и тако снажно опирање власти изласку на улици и

уличном протесту. Ако ми не знамо они добро знају да се само тако, на улици, решавају ствари. Они су са улице дошли на власт, лако, једноставно, и знају да тако може па се једино тога и плаше. Зато све усмеравају на парламент, „парламентарну борбу“, како воле да кажу. А тамо су непобедиви. Чим не иде како треба, запрети пад владе, министра, било чега ето нових избора. Овце из опозиције ће све прогутати. Нико неће питати зашто распуштање Скупштине, зашто избори. А и да пита неко нешто — неће добити никакав одговор. Једноставно, биће избори, изборна трка, носиоци листа, слотови, јурњава по градовима и селима и обећања изгладнелом народу бољег живота, скидање санкција, престанак рата и све оно чега неће бити, а у суштини је циљ другачији: смањити Шешеља у Савезној скупштини, увећати Социјалистичку партију Србије и најважније, а можда и једини разлог нових избора, улазак СК — покрета за Југославију у парламент. Очито је да Слоба не може више трпети Мирине приговоре да су њену смедеревску листу на републичким изборима покрали и да зато нема посланика у Републичком парламенту. Она то јавно говори оптужујући Социјалистичку партију за крађу. За утеху је добила министре у влади, али је то недовољно. Цела држава види како је Слоба у кући, јер само извршава њену политику, вади из нафталина чак и Бубу Морину и поставља је за комесара нечега, а Зоран Тодоровић, Зоран Чичак и сви њени Зорани су следећи комесари, министри, амбасадори. Она је решила да сви њени чланови добију фун-

кције. Да би се те функције на неки начин покриле и спречило гунђање опозиције, потребно је ући у парламент. Зато су у изгледу савезни избори, на којима ће СК — покрет за Југославију добити нешто посланика, како би госпођа Марковић убудуће у Русију путовала политички, а не професорски. Питамо се како ће добити гласове ако народ неће. Па то је бар лако. Пре избора се поделе гласови по странкама, а затим Државна безбедност спроводи то како зна и уме. Као у Крајини. Са 50 хиљада гласова у првом кругу Мартић је уз помоћ Државне безбедности добио преко 100 хиљада у другом кругу гласања. Све се може кад се хоће. А она хоће. До шездесетог рођендана. Објавила нам је да жели да свој шездесети рођендан дочека слободно, да живи као ми обични грађани и да Слоба нађе други посао. Сада живи заробљена народом и бригом о њему и држави, али ће то ropство трпети до шездесете године. А сви читаоци њене жеље одмах питају: „Па колико она има година“. Када израчунају да је то 52 године, схвате да још осам година она мисли да брине о нама са Слобом заједно, па ко преживи. Питам се што не пожели слободу раније, бар за 55. рођендан, да се млада наужива у њој. Што ће им слобода кад оматоре. Али, шта је ту је. Њене жеље су за њега закон, на нама је да трпимо и чекамо. Или на улице. Нема другог ни трећег излаза. Само улица Србију спашава, динар пропада, санкције остају, биће побуне. Да што раније пожеље слободу.

ШЕШЕЉ ПОНОВО ПУЗИ

Иначе тарзан Шешељ све чини да спречи изборе и да се врати у загрљај породице Милошевић-Марковић. На трибинама о Србији опет хвали Милошевића, удвара се не-би ли одобриволио газду. Зна шта газда воли па то и говори. Да без Слобе не би било Србије, Косова, српских република, а да је за све што не ваља крив Вук Драшковић. Српски покрет обнове и Вук главна су тема његових сеоских трибина што „Политика“ обилато користи дајући Шешељевим наклапањима велики публицитет. У истом броју „Политике“ од 4. 4. Шешељевим нападима на Српски покрет обнове са неке трибине дат је десет пута већи простор него извештају са трибине у Гучи коју је одржао Воја Михајловић, потпредседник Скупштине и члан Српског покрета обнове. Он је добио само једну једину реченицу. Објективно нема шта. По Мирином укусу. Не иде узалуд Хаџи Антић на вече у Толстојеву.

ДА ЛИ ЋЕ СЕ АВРАМОВИЋ ВРАТИТИ КАО ОПОЗИЦИЈА А ПРЕ САВЕЗНИХ ИЗБОРА?

ОРАЊЕ МОРА

Од избора владе у српском политичком животу ништа се не догађа. Међутим, у Србији је то увек знак да се „нешто ваља иза брда“. Шта би то могло да буде, покушаћемо да одгонетнемо. Јер што рекао Хегел, омиљени сабеседник г-ђице Ђого, „нема суштине која се не испољава“. Кад тад, скромно бих додао ја.

Суштина се, истина, понекад и само појави, па се опет прикрије. Треба зато увек бити на опрезу и зграбити је.

Листајући новине приметио сам да је популарни деда Аврам, набеђени креатор програма монетарне стабилизације, који је у међувремену аванзовао у гувернера Народне банке Југославије па чак и проглашен „професором“, отишао у иностранство. Тако можда никада нећемо сазнати колико тачно има година. Истина, речено је да је отишао у Швајцарску, на неко време, на иначе редовну проверу здравственог стања, а и он сам је упутио Српству васколиком умирујуће речи саопштивши да се „нада да се за време његовог одсуства ништа катастрофално неће догађати“ без обзира што ће, ово су опет његове речи, „следећи месец бити критичан за успех реформе“. Зли језици тврде да је схватио да је „ђаво однео шалу“ и да је послушао савет своје супруге, која га је још на почетку „програма монетарне реформе“ позивала да „дижу сидро“.

Међутим, мени се чини да деда Аврам још није умакао али да је ово његово путовање први знак предстојећих догађања. Уосталом, не могу да се отмам деја ви утиску, јер све неодобљиво подсећа на циркус звани Панић. Наиме, на исти начин је, пре сада већ скоро две године, у тренутку увођења санкција, када су се цела домаћа демократска јавност и практично све институције од значаја у Србији подигле против владајућег режима, доведен фармацеут и бициклиста из сунчане Калифорније, да издува опозициони балон који се у лето 92. жестоко наднео над Србијом.

Сличан сценарио препознајемо сада са деда Аврамом.

СПАСИТЕЉ СЕ ВРАЋА

„Увезени“ спаситељ нације, наравно, извесно време озбиљно верује у своју улогу. У првој фази спаситељевог бивствовања у земљи његов став је умерен. Он није ни за власт ни за опозицију. Он је за земљу и народ. Затим, спаситељ почиње да сумња. Можда му, ако има коефицијент интелигенције изнад собне температуре у Фаренхајтовим степенима, у главу долази чак и та злокобна помисао

Ако се рачуна да ће држава после предстојеће жетве морати да издвоји барем 500 милиона марака за откуп жита, што је више него укупна сума Аврамових динара до сада емитованих, јасно је да ће се Аврам морати вратити путем другачијим од оног којим је отишао

Пише: Милан БОЈИЋ

да је можда, ето, изманипулисан или да је коришћен за манипулацију. То изазива психичке па затим и психосоматске тегобе. Сразмерно годинама, спаситељ те тегобе осећа све интензивније и после извесног времена, не дужег од три месеца, хвата га неиздрж и он почиње да путује по иностранству. Панић је, тако, под крај лета и почетком јесени 1992. путовао у практично све земље познате из школског атласа. Нешто касније, спаситељ почиње да посећује и лекаре. То се, тако је бар било и у случају Бициклисте, а и сада са деда Аврамом, у саопштењима за јавност, назива „редовном провером здравственог стања“.

Пред крај ове фазе спаситељ постаје свестан да је „орао море“, а и путовања у иностранство постају све чешћа.

У следећој, рецимо другој, фази спаситељево епикризе или историје болести, јавља се комплекс кривице. Спаситељ је сада већ сасвим сигуран да га је Слоба nazionale

„превео жедног преко воде“. У њему се јавља праведни гнев који, додатно, могу појачати они који су га, како то воле да кажу наши кафански политички аналитичари, „навили“. Они који су га навили — у српској митоманији се подразумева да се ради о здруженој тактичкој вежби Ватикани и Вашингтона који ја кратко зовем Ватингтон — добијају жељу да бар још једном пробају да свргну Слобу.

Њихови политички аналитичари их, истина, одвраћају од те намере убеђујући их да је Слоба баш оно што им треба — strongman — јаки човек преко кога се послови најбоље обављају јер Балкан, знате сер, није баш најпогоднији за демократију. Политичари, међутим, не могу да одоле напасти. Осим тога, изазов је велики. Замислите славу једног безначајног политичара из Арканзаса, кога је маркетинг произвео у америчког председника и коме се указује прилика да у Овалној канцеларији окачи Слобин скалп.

Речено — учињено! Труба труби на узбућу. Политичари издају наређење — „сви у борбу за ослобођење“ — без обзира што се њихови експерти у Вашингтону противе, а њихови дипломати у Београду хватају за главу. Спаситељу се налаже да се што пре врати у земљу и стави на чело опозиције. Опозицији се обећавају брда и долине, мада од свега добија само долине.

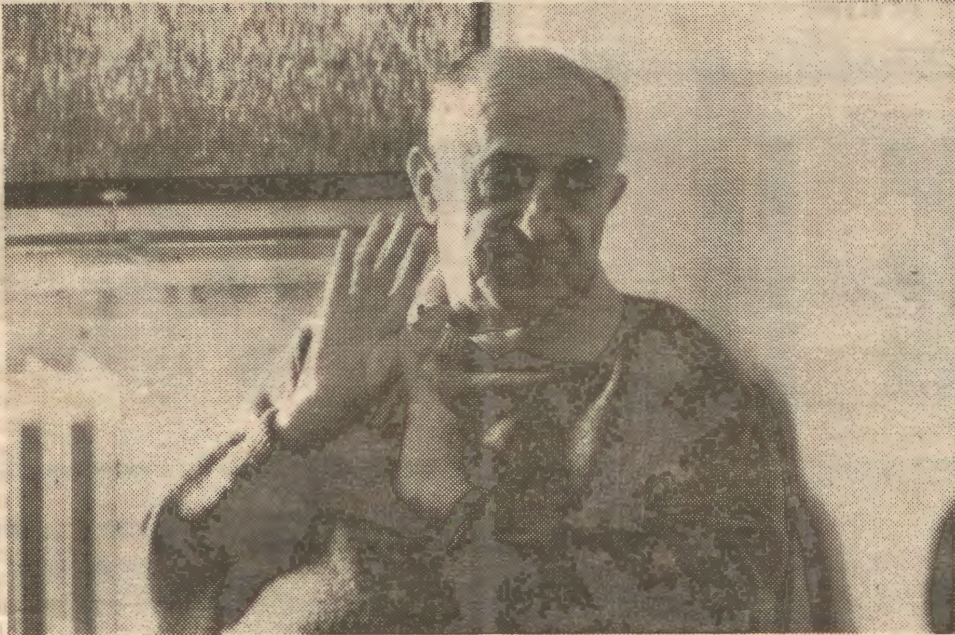
Спаситељ се враћа, здравствено детаљно преконтролисан, ама политички сасвим неписмен. Он узјахује опозиционог ђогата и јуриша. Слоба спремно расписује изборе али чак ни та околност спаситеља и њему одану опору, која се узајамно толико воли да и лидера мора да прибавља из увоза, не упозорава на опрезност.

Исход је, наравно, унапред познат

НЕ ПРАВЕ ГРЕШКЕ

Од овог шаблона, који у Срба прети да се претвори у правило, деда Аврама дели још неколико постигнућа.

Прво, деда Аврам још треба да се опече на некој, од социјалиста подметнутој, ватри. Како штицунг расте, а производња опада, јасно је да је његов такозвани „програм“ осуђен на пропаст. Осим тога, наилази лето, а са летом и жетва. Жетву ваља платити, односно од ређака откупити бар два и по милиона тона жита, које је потребно за исхрану оних грађана Србије који, на Шешелев ужас, и даље живе у градовима а не обрађују своје баште и терасе. Рачунајући килограм жита чак по само 20 пара илити пфенига, то износи 500 милиона марака илии Аврамових динара што је више него укупна сума готовог новца

која је до сада емитована. Дакле, већ у јулу, у најбољем случају у августу, очекује нас емисија новца која ће изазвати стопроцентну, скоро тренутну, инфлацију.

Аврамове мере, претенциозно назване програмом, могу се, наравно, пробити и знатно раније. Као што је покојни Бравар говорио да се „судије не смеју држати закона као пијан плота“ тако и савремени Бравареви наследници не посматрају економске програме које сами доносе као нешто Богом дано, као стварне програме који их обавезују. Уосталом, „није то никакво Свето писмо“ што рекао Коштуница. Или је то, може бити, рекао поводом Венс-Овеновог плана, не могу да се тачно сетим.

Елем, као што им програм монетарне реформе и стабилизације сада користи да обору напетост у земљи тако им сутра може постати неопходно да га пробију и крену у нови инфлаторни циклус, јер се, рецимо, може показати да им прилив новца у касе није довољан да нахране гладна уста у гигантским пропалим фабрикама и предузећима у којима хране и негују своје бираче, или да ваља запушити буџетску рупу од 500 милиона марака у савезном буџету који је ионако војни буџет, јер скоро цео одлази на издржавање армије и Радована и другова на Палама.

Тако деда Аврам може бити стављен пред велику дилему и искушење да се стави на чело опозиције. Њему, истина, недостају „Ролекс“ сати и савети неког великог писца коме је „стрепња дубља од наде“. Но, свеједно, сингапурске копије „Ролекс“ сатови су јефтине паре а мало који писац у овој земљи не мисли да је велики. Са односом стрепње и наде да ће већ некако изићи на крај.

Деда Аврам, изгледа, у овом тренутку ни не сања каква је сјајна опозициона каријера пред њим. Он мирно проверава своје здравствено стање али зато социјалисти, који исту грешку никада не понављају двапут, дају све од себе да се деда Аврам не досети ове могућности.

Стога, док је деда Аврам ван земље и опозиција обезглављена, а жетва и са њом велико штампање новца се примичу, у следе-

ћа два-три месеца ваља нешто учинити. Уосталом, услови су повољни. Време је лепо, психолошки ефекти стабилног динара су очигледни али не могу дуго да потрају па, што би рекли војни теоретичари, треба експлоатисати успехе. Најприроднија мера која се намеће јесу ванредни савезни избори за посланике у Већу грађана.

ДАКЛЕ, ИЗБОРИ

Наиме, социјалисти у Већу грађана савезне скупштине имају исте проблеме какве су имали пре избора из децембра '93 у републичкој скупштини. Јер, раскид конкубината са радикалима довео их је дотле да заједно са црногорским социјалистима имају шездесетак посланика и да им увек недостаје десетак гласова до надполовичне већине.

Ову нелагоду социјалисти су до сада решавали ретким заказивањима седница Већа грађана и подстрекавањем Шешеља на психопатске испаде, којима је укидана могућност да се опозиција међу собом уједини око обраћања владе. Када је, ипак седница морала да буде сазвана, рецимо као када је на дневном реду био буџет, који тражи надполовичну већину гласова свих посланика, прибегавало се другим тактичким бравурама. Део ДС, бар ово Ђинђићево крило, насупрот Мићуновићевом, подржало је буџет правдајући то „патриотским“ разлозима, јер преко седамдесет посто савезног буџета иде на армију, и називајући сам буџет „војним“, што је, од посете Палама, ваљда у складу са њиховом новом политиком. Међутим, посланика ДС има ионако шест-седам, па пола од тога није довољно. Стога су социјалисти прибегли истој технологији коју су применили у републичкој скупштини око изгласавања владе када су напросто ДЕПОС-у одломиле једну ногу. Ових једанаест посланика окупљених око Ракитића и Кастратовића гласало је за буџет и решило проблем останка владе. Тако смо бар сазнали чему им они служе.

Но, сва ова мувања и тактизирања не могу се протезати у недоглед. Социјалистима је

потребна стабилна већина у савезној скупштини и зато су избори неопходни. Говори се да је већ и одређен датум. То је, наводно, недеља, 12. јуни. Значи, ако се нешто озбиљно не промени, можемо за два и по месеца имати савезне изборе. Истина, постоји извештај отпор који, за сада, пружају црногорски социјалисти опирајући се скором расписивању избора, јер страхују да би тамошња опозиција и зеленашка и бјелашка могла да на овим изборима прође боље него 1992.

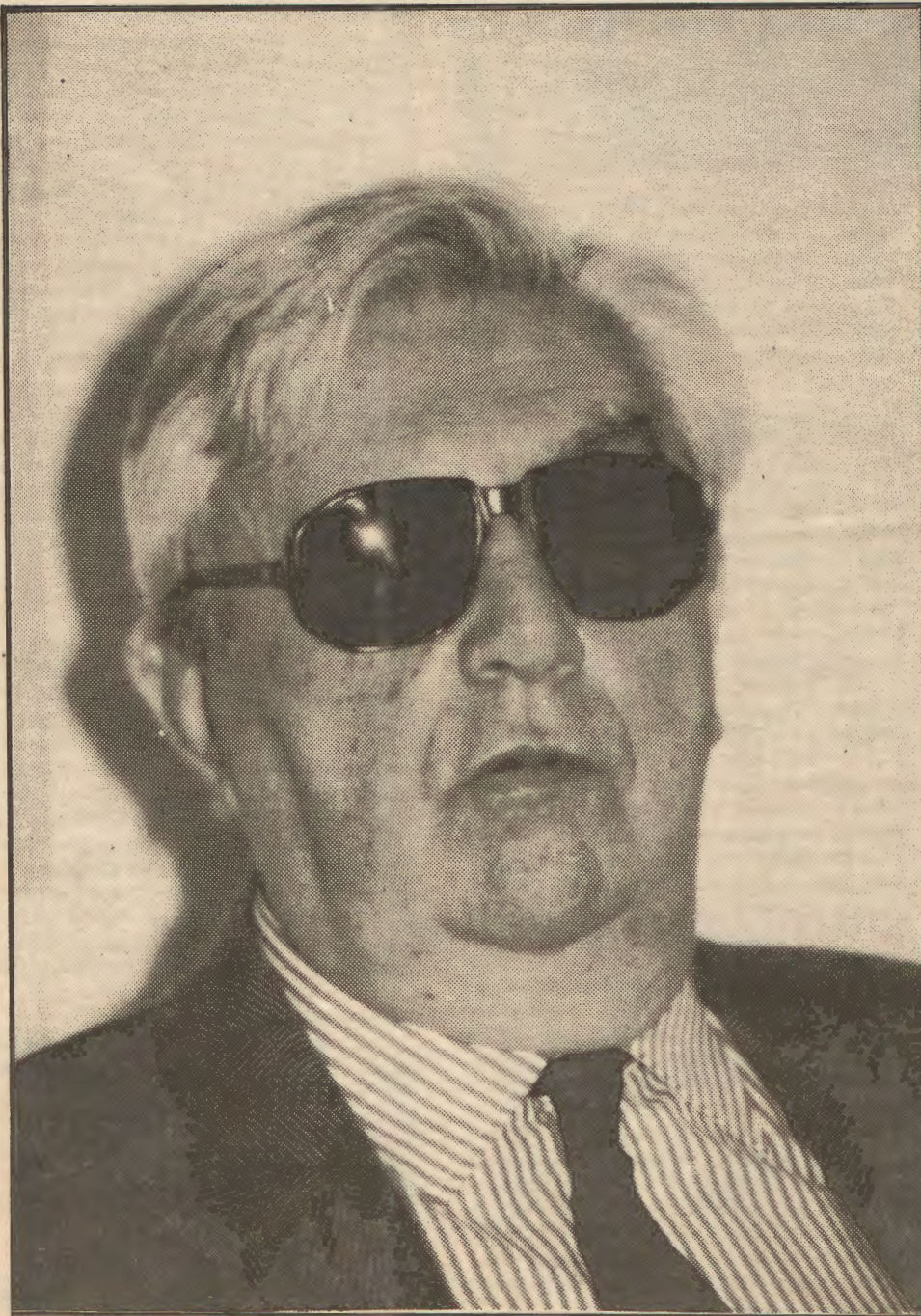
Занимљивији проблем је шта учинити са савезном владом. Наиме на дневном реду је захтев радикала да се расправља и гласа о поверењу савезној влади. Овај захтев суспендује могућност председнику СРЈ, г. Лилићу да распусти скупштину. Јер, за разлику од републичког устава, савезни устав забрањује да се скупштина распусти док се расправља о поверењу савезној влади. То је уосталом и главни разлог што прошле године савезна скупштина није распуштена о итом трошку као и републичка и избори спроведени истовремено па је тако г. Лилић изгубио прилику да се на телевизији појави заједно са г. Милошевићем, а, можда, ако има добре везе код г. Вучелића, чак и пре њега и да, не трепнувши оком, извали ону чувену реченицу: „Одлучио сам да распустим скупштину!“ Боже ме опорости, к'о да он може ма шта да одлучи.

Дакле, ваља одлучити шта са савезном владом, јер се њена судбина мора одлучити пре расписивања избора. И овде једанаест „осамостаљених“ бивших ДЕПОС-ових посланика могу решити проблем и изгласати поверење влади и тиме отклонити Шешељево формалну препреку расписивању избора. Неки кажу да ће се тиме отклонити и Шешељев посланички имунитет те да ће и истражни судија имати отклоњене све формалне препреке. Радикали без Шешеља, или са Шешељем у затвору, могу бити и више него преполовљени, а то социјалистима може, уз стабилност изазвану Аврамовим динаром, донети изборну победу. Наравно, формална препрека расписивању избора коју чини расправа о поверењу Контитићевој влади, може се решити и на још један, још перверзнији начин, који ће може да буде примењен ако Црногорци наставе опирање расписивању избора. Наиме, у критичном тренутку српски социјалисти и њихових једанаест екс-депосоваца могу гласати против владе и тако о једном трошку, најурити Контитића и научити црногорске социјалисте памети. Но, ова могућност спада у домен политичке естраде и не утиче битно на целину збивања.

Све у свему, време је лепо, Аврам је ван земље и не може да се стави на чело опозиције, жетва се примиче. Дакле, избори!

ПРОФ. ДР СЛОБОДАН ВИТАНОВИЋ, ПРОФЕСОР ФИЛОЛОШКОГ ФАКУЛТЕТА

МОЖЕ И „ГРОБ“

Фотографије: Ђорђе ВУКОЈЕ

Ретко се данас срећу људи који са таквом, елегантном и неопкивном, лакоћом говоре о свему што нам се догађа. И то тачно и неострашћено. Па макар се радило и о стварима које су на граници пропагандном успостављене јереси.

**Разговарали: Благица СТОЈАНОВИЋ
Илија ДАВИДОВИЋ**

Како Ви тумачите ово време од Осме седнице до сада?

Већ деценијама живимо у атмосфери пометње, онда та духовна, идејна, а у нашем народу увек и нарочито афективна пометња (код нас све идеје прелазе на афекте и афекти на идеје!), она је достигла своју кулминацију у последњих 6-7 година. Ту је забуна много већа и ту је остварена једна радикална замена теза: људи су мислили да се догађа нешто сасвим друго од онога што се догађало, и, одобравали су нешто што се није догађало мислећи да се управо то догађа. И, да им је света дужност, пре свега према прецима, да подрже то што се до њиховом мишљењу догађа, а у ствари се — не догађа.

То је та велика пометња.

Ми смо у једном моменту помислили да су се створили услови (пре свега у земљи, други нас услови нису ни интересовали и то је већ била прва грешка), да се остваре идеали наших очева и дедева, да српски народ у целини коначно створи своју државу, а у ствари српски режим примарно томе уопште није тежио.

Мислим да читав свет живи у великој забуди виђења распада комунистичког система. Констатовано је да је комунистички систем, пре свега економски, зрео за распадање, што се и догодило. Том распадању свет је допринео притисцима који су се заснивали на огромној подршци људским и демократским правима, плуралистичкој концепцији уређења државе, вишестраначком животу и тржишној привреди, и сматрало се да ће се посткомунистички системи у то, мање или ви-

данас не знамо и не разумемо ни оно што се налази пред нама самима.

Срби пуних пет година понављају: „А, ко после Милошевића, ко може да га замени?“, чиме то објашњавате?

Мој одговор, на неки начин, садржан је у Вашем питању: „А ко после Милошевића?“. То је опет она збуњеност и страх, страх од још горег него што му се збива. То не значи да је он за оно што има, него је његово историјско искуство тако рђаво да се он искрено, истински, боји да би му могло бити горе, а са друге стране, у том страху, на том бесплућу, у његовој безнадежности Милошевић се намеће као стабилна личност и он ту улогу, мора се признати, врло вешто игра. Игра на више начина: један је од начина што се не појављује много у јавности, па према томе има одређен митски карактер човека који, чини се, зна шта ради, а не може да каже јер је то јако важно и тајно. А и када говори, он се служи реченицама у којима доминирају искази као „сигурно је“, „уверен сам“, „као што је општепознато“, „без сумње“, итд. Психолошки, то уплашеном народу сугерира неку малу извесност и он се те извесности држи.

Рећи ћу још једну ствар: управо зато што немамо изграђену политичку свест у дубљем смислу те речи, свест засновану на јасном програму општих праваца, ми очигледно имамо опозицију, али немамо довољно јасно исказану алтернативу. Велики део наше опозиције није носилац неке одређене акције, него одређених реакција на акције режима. Режим вуче потезе, а они те потезе покушавају да сузбију контрапотезима, да опонирају. А то није довољно да би неко био алтернатива. Онај ко је алтернатива чак не мора да вуче никакве гетезе, зна се да он постоји и зна се шта он значи.

Не мислим да је алтернатива националном антинационално, напротив. Опозиција у добром делу копира режим, али у негативу. И ту нема довољну снагу да код народа пробуди довољно поверења. Није довољно да незадовољство нарасте до неких великих размера, јер оно је већ свакако нарасло, па да се ствари промене. Не утиче на то само воља народа. То је само наивно уверење да воља народа одлучује какав ће режим бити. Воља исказана насилним путем или законским путевима, свеједно каква, деструктивна или конструктивна, да има утицаја, онда би народ у потпуности био одговоран за судбину коју има. У функционисању једнога политичког система, пре свега учествује сам тај систем који има своју одређену снагу и законитост коју није лако само вољом мењати. Не треба заборавити да је владајући режим учинио све врло вешто да поред партијског наследи чистав административни, судски и полицијски апарат и да очува пуну контролу над привредом. Дакле, све оно што у политичкој борби игра пресудну улогу.

Колико иза Милошевића, који је извршилац свега, има режисера који би морали да буду означени кривцима. За све што нам се десило?

Када сам рекао, да ми немамо развијену политичку свест нисам рекао да је тај простор празан у нашим главама. У тај простор, из потиснутих слојева, пуштене су авети једне митске свести и ми смо народ који лако упа-

И „РОБ“

ше, лако уклонити. То је та капитална заблуда. Где год је закључио да је комунизам, макар формално, укинут — сматрало се да је то већ сигуран пут ка успостављању вишестраначког, плуралистичког, дакле демократског, парламентарног и тржишног система. А то је, наравно, грешка.

То време „посткомунизма“ испуњено је дубоком кризом система који је економски страдао али се политички умногоме очувао. Систем је, бар код нас, и то у читавој бившој Југославији, очувао своје тоталитарно биће, с тим што је само променио његову идеолошку садржину, односно форми социјализма додао национализам па смо добили национал-социјализам.

Национализам се није појавио као неки неочекивани феномен у посткомунизму, него је то само друга природа претходног система избила на површину.

И ту је велика заблуда: свет је мислио да, подржавајући режиме који су се изричито и формално одрекли социјализма и комунизма, подржавају нове и демократске режиме. Међутим, наш систем није прибегао тој мимикрији, па је на своју и нашу штету, ту заблуду подигао на куб.

Српски режим није схватио да ослобађајући државу од бирократске олигархије не може вратити ствари на пређашње стање. Србија није пристала ни на какву нову интеграцију, она је хтела оно старо стање од пре '74. године и тако се уплела у нешто из чега се није могла извући.

Режим је, а пре свега његов вођа Слободан Милошевић, у први мах необично много веровао у Партију. Рачунао је на XIV конгрес, надајући се да ће на њему, под његовим утицајем и његовим вођством, доћи до прочишћења и отрежњења Партије. Када се показало да Партија не може да одигра ту улогу, онда се поверовало у Армију, која је југословенска и има свети идеал Титове Југославије. Значи, ту Армију је требало само покренути стварањем и подстицањем кризних ситуација. Вероватно ћу Вас изненадити ако вам кажем да је један од планских подстрекача нереди 9. марта '91. био — режим! И да су нереди, не манифест народнога незадовољства, које је било веће него што се очекивало, испровоцирани од стране режима. Зашто? Зато да би се добила та кризна ситуација која би покренула војску и тенкове.

Има ту још једна ствар коју не знам да ли смею да потегнемо, јер за то немам никакве податке. Почетком јуна у једним француским

новинама појавио се чланак о врло нестабилној ситуацији Горбачова у Москви и очекивању пуча. Поменуто је да се пуч очекивао још децембра '90. године, а чак и ближи податак да се пуч очекивао у ноћи између 10. и 11. марта '91. године.

Са мало маште можемо наслутити синхронизацију догађаја. Циљ режима није била Србија него реорганизована Југославија, а када је од ње отпадао део по део, онда је наравно остала — Србија. И тако је Србија испала неизбежно једне у основи ненационалне политике.

РОБОВАЊЕ МИТОВИМА

По Вашој процени, како су се тада понашали Срби? Да ли је уопште у менталитету српскога народа „одређено“ да буде тоталитарно одређено?

Уопште не верујем да је слабост српскога народа у његовој склоности ка тоталитаризму, јер ако уопште постоји народ који је томе склон, онда би то био народ који је склон високом степену дисциплине, што са нама није случај. То је германска, а не српска особина. Срби су се, то је познато, увек бунили против својих владара и своје власти и знамо да је у последња два века мало који властодржац за живота слављен и поштован. Према томе, Срби нису народ који поштује ауторитете. Мислим да је једна од битних празнина нашег данашњег политичког живота то што код нас постоји политичко мишљење али не и политичка свест. Политичко мишљење би требало да буде израз једне политичке концепције, једнога система идеја и начела, који служе као идејни и духовни путокази једнога народа. Даље, политичка свест има своје идеолошко значење, а ми, поштно говорећи, не знамо шта хоћемо. Чак у овом тренутку не знамо ни шта нећемо. А то је зато што немамо одређен пут којим идемо. Срби су у XIX веку тај свој пут трасирали, они су знали шта хоће, знали су да теже ослобођењу народа, унапређењу државе, ширењу просвете и враћању у оквире европске културе и у том смислу чинили све што је било корисно и подређено том циљу. Томе су додали и један национални циљ — помагање Срба и српства ван Србије. Без обзира да ли је тај пут у свакодневном животу био јасно назначен људи су из генерације у генерацију знали чему треба тежити, а кад се то у том историјском тренутку непосредно не уочава. Знало се шта је циљ и када је иза дневног хоризонта, а ми

да у те архајске слојеве.

Ко је пустио те авџи?

Те митске слојеве, разуме се, режим је пустио, али они су ту, код нас присутни стално. Спадам у оне који су ових педестак година провели ван званичних токова у духовном и идеолошком смислу те речи. У младости сам дуго упијао сав национални романтизам моје и претходних генерација, а и моја породица је активно преживела историјске догађаје овога века: Албанију, избеглиштво у Француској, деда ми је био секретар Скупштине на Крфу — имам, према томе, јако национално васпитање.

Преживео сам национални романтизам, о њему много размишљао и још од пре овог садашњег доба схватио које ту леже опасности. Чини ми се да наш народ своју историју довољно не познаје. Он само уображава да је зна, а познаје је из два најјача извора: стару историју претежно из хистографских текстова по којима су практично сви Немањини, осим цара Душана, много више били свец и духовници него велики овоземаљски феудални владари. Што су они уистину били.

Други велики извор је наша народна поезија, величанствено али легендарно и песничко виђење историје. Међутим, ту постоји и политичка метафизика, која се заснива на три велика мита.

Мит о жртвовању, са Лазаревом жртвом, који је библијског корена.

Мит о херојству са Милошем Обилићем.

Трећи мит, трећи јунак с којим се народ вековима поистовећивао у садашњости нам је практично остао скривен. То је Краљевић Марко. Он се не жртвује, не опседајуће за небеско царство нити своју витешку апотеозу остварује у једном херојском подвигу, већ представља принцип реалности. Краљевић Марко је прихватио турско вазалство. Што је сасвим нормално феудално решење, али тај исти Краљевић Марко не постаје издајник, него напротив, он штити рају, он представља животну радост, вино, овнујско месо, силовити коњ, он је сав силовит, он је тело, он није дух. Према томе, у народној метафизици постоје и дух и тело у савршеној равнотежи. Међутим, у ономе што је нашој митској свести данас понуђено постоји само неки утварни и лажни дух, док је право и здраво тело сакривено. Из тога произилази сва искривљеност наше митске свести која уз то треба да замени праву историјску, а онда и политичку свест.

И Ви мене питате — ко је крив? Крив је тај супстрат. Добро је да народ има митски супстрат, али ако тај митски супстрат, уз то изопачен, избије на површину и постане доминантан у формирању политичког мишљења, а то се непрекидно збива, онда мене не занима шта је ко непосредно рекао у страху да неће бити у сагласности са предачким заветом.

НИШТА ОД ВЕШАЊА

Ко је највише допринео да тај супстрат избије на површину?

Он се, у ствари, од балканских ратова из наше свести није иселио. Кад смо са чистим заносом кренули на Косово да га коначно ослободимо од Куманова надаље, шест година, од '12. до '18. ми смо поново принуђени на култ херојства и своје жртве. Између два ра-

та такође. На 27. март отишли смо са тим истим идејама, гурнули и себе и друге у провалију — „боље гроб, него роб“ — као да је то стварна дилема! То је исто као и хајдук Вељко који трагично каже — „Главу дајем, Крајину не дајем!“. Дао је и главу и Крајину. Као што смо ми имали и „гроб и роб“. То лепо звучи као стих, као рима, али се појављује као лепота и вредност само у митској, али не и у политичкој свести.

Српска интелигенција с краја XIX века критичким размишљањима много је учинила да се народ ослободи псеудо-романтизма.

Али, кад су дошли балкански ратови, ми смо поново били принуђени да се дружимо са својим прецима, и од онда то у свим тешким кризним ситуацијама чинимо. Једно време су нам претке сакрили, а сад смо срећни што су нам претке из гроба извадили и не примећујемо да су ови сада лажни. Ту леже многи корени зла и бежања од стварности ма каква да је. Ја се нипошто својих предака не одричем. Напротив, ја ово говорим зато што их поштујем и зато што се они нечасно злоупотребавају. Треба их оставити у њиховим гробовима да оданде светле. Нација има свој супстрат, али мора да се зна шта су архајски, а шта виши слојеви свести. Не могу се народи на крају XX века ослањати на своју митску свест да би решавали своје проблеме!

То све је много озбиљнији узрок недаћа него нека петорица или десеторица криваца. Можемо их ми и ухапсити, и обесити ако хоћете, али тиме још нећемо довољно променити ствари.

Како то, све што сте рекли, кореспондир са садашњим временом? Срби су знали у XIX веку како да формирају државу, помагали су Србима ван Србије... Да ли ово што садашњи српски режим чини у односу на те исте Србе може да се назове као помоћ?

Пре свега, треба видети шта значи реч „помагати“. Ми смо сада народ укрцан на историјски и политички трајект и возимо се, односно возе нас, неизменично с леве на десну обалу, догод се не заморимо и не пристанемо да се искрчимо приближно тамо где нам је то било одређено.

Иако је растурање Југославије несумњиво била последица истовременог деловања унутрашњих центрифугалних и неких спољних фактора мислим да се у крајњој анализи није телело да се на овом простору нађе компликовани мозаик држава и државица. Велика је грешка света што је то у једном тренутку допустио. То је само погоршало ситуацију.

Мислим да ће се на крају свега овде појавити неки нови видови интеграције, друкчији од свих претходних. То ће по свој прилици бити унија суверених држава, које ће садржавати елементе унакрсних федеративних и конфедеративних односа. Дакле, нешто слично ономе што смо пре 4-5 година одбацили.

Страх да ће у том процесу Србија нестати, односно да ће бити редукована на тзв. Београдски пашалук, није мишљење које делим.

Мислим да за Србију Војводина није угрожена без обзира на тешкоће које још могу искрчнути. За сада бар верујем да територијални губитак Косова не долази у обзир. Са таквом Србијом, свичу изгледи, биће повезан и део Босне.

Смиривање читавог простора ће бити у економском потчињавању међународном капиталу, али вероватно ће се родити генераци-

је којима то неће сметати и које ће у томе видети своје шансе. Ја чак видим многе представнике владајућег система који би у ту нову игру ушли добро припремљени.

Да ли је онда пре пет година требало кренути у све ово, цена је висока?!

Нипошто се не може рећи да српски проблем није постојао ни у Хрватској, ни у Босни, ни другде. Али, ако је српски проблем постојао, то не значи да је он морао да се артикулише и решава на овај начин. Јер ово је очевидно много више трагедија него решење.

Појмови којима се ми непрекидно служимо су крајње недефинисани. Дају вам само један пример реч „Запад“. Шта та реч значи? Запад у нашем политичком говору значи више него цео Свет. А то значи и Запад и Исток, и Север и Југ! Јер у тај наш Запад улази Русија, а улази и Кина. И када ви то неком човеку предочите, онда се он, наравно, као сваки добар Србин, не да збунити, него он онда вама каже овако: „Не Запад, то вам је Немачка, Америка и Ватикан“. А онда, шта да ради са осталима? Русија клечи пред Немачком, или клечи пред Америком. Француска клечи пред Немачком, Енглеска пред Америком и тако редом. И пошто све оне друге земље стају у позицију клечања и зависности, онда он добија тај редукован појам Запада који је њему савршено јасан. Наравно, када крене са Ватиканом, онда он не зна шта ће са протестантизмом да ту ради, јер очигледно да Америка није носилац ватиканске политике. Али, и ту се они не дају збунити, ту се увек изврши некаква гимнастичка вежба из области логике и та се препрека пређе.

Значи, ми оперишемо једним појмом који практично не значи ништа.

НЕМЦИМА НЕ ТРЕБА ЛАВОР

Шта мислите о говоркањима да смо сведоци реализације договора са Јалте од пре пола века?

Није Јалта донела ништа потпуно ново и непознато. Одређене интересне сфере постојале су и одраније. Те су се границе мало померале и мењале значење у разним историјским контекстима. Мислим да ми немамо шта да жалимо за претходним историјским контекстом, заправо за Европом Јалте. Европа Јалте је завршена, а како ће нови светски поредак да подели свет тешко је сада прецизно рећи, али највероватније неће извршити нека радикална померања, јер овде неке ствари постоје још од античких времена, односно неке се деобе врше на шавовима који од онда нису битно измењени. Све то представља скуп појава које хладно треба узети у обзир.

Овај наш хистерични страх од новог светског поретка је, по мом мишљењу у таквом виду потпуно неоправдан. То је стање динамички однос снага према коме ми морамо да се постављамо на нас најповољнији начин. Као у једној шаховској партији у којој се однос фигура битно изменио и у којој су играчи подвргнути неприкосновеним правилима, постоје изнуђени потези, али постоје и потези који су плод размишљања и избора.

Мислите ли да је Србија сада у некој врсти мат позиције?

Не мислим уопште да је Србија у мат позицији, мада је мање-више у лошој позицији,

али у позицији коју она не успева јасно и мирно да сагледа.

Видите ли њено одређено место на тој шаховској табли?

Апсолутно. Ја чак видим њено место боље него што је досад било.

Са којом позицијом?

Србија је дуго била земља која се налазила у залеђу Медитерана, то није медитеранска земља у ужем смислу те речи, него земља залеђа Медитерана. Она и данас то остаје, али у мањој мери. Она данас постаје нешто што није могла у пуној мери да буде, а то је Подунавска земља. Дунав је делио светове вековима, то је била граница између мрака и светлости у доба антике, у турским временима то је чак била граница између Европе и Азије, та граница је била непрестива и у најскорије доба после ИБ-а. Та река је била практично — непроточна. Она данас постаје кичма Европе, а на тој кичми се налазимо ми. Ту позицију можемо да искористимо, а мислим да не морамо претерано ни да је бранимо, јер не видим да нам је одвећ угрожена. И ту је наша шанса.

То што Немци у разним приликама подржавају Хрвате и Словенце, то још не значи да они на њих сувише рачунају и да их превише воле. Смешно је што ми уопште говоримо о категоријама осећања и афеката. Нама је историја стално један љубавнички однос, што је потпуно примитивно схватање. То је један партнерски однос у коме је један јачи а други слабији, где и онај слабији може да избори нека своја права и према томе, ми смо и за те Немце увек били један партнер кога су они увек узимали у обзир. Само партнер.

А прича да Немци једва чекају да изађу на топло море, то је прича XIX-века. То топло море је само туристички значајно, а стратешки то је један — лавор, који више нема значаја. Руси, који су паметнији народ, схватили су да је Балтичко море такође један лавор и зато су пустили Естонију, Летонију и Литванију.

Како коментаришете тезу по којој ће се југословенски простор поделити на интересе СФРЈ и Русије, а по којој би Србија требало да припадне овој другој?

Уопште не верујем да се овде бије битка између Руса и Американаца, можда се пре бије некаква битка између Американаца и Европљана, али не у том смислу што је то битка на живот и смрт, него зато што Европа осећа да нема довољно економске моћи да прими на свој терет све источне банкроте, па ће извесне препустити Американцима. Ми посматрамо ствари у категоријама преживљеног, блоковског искуства. Уопште не верујем да ће се више стварати супротстављени блокови, између којих постоји некаква нова „гвоздена завеса“. То време је прошло.

ПРИМЕР ИЗРАЕЛА

Да ли верујете у идеју о стварању велике Србије у чији састав би ушле српске крајине?

Не, не. То је већ очигледно да нико на томе не ради. То не значи да ће се крајине вратити у претходни статус — то је немогуће, али нема ни услова за њихово присаједињење држави Србије. Трагична судбина српског народа је у томе што је веома раширен на овом балканском простору, и што постоји знатан део простора на коме је он вековима прису-

тан, али никада није био у довољном броју присутан да би преовладао.

Срби у читавој Босни никада нису били апсолутна већина. У тренутку када су били на врхунцу, износили су негде око 43%, босанско-херцеговачког становништва. Са 43% не можете једну земљу себи припојити без тешкоћа, сем силом, а ту силу нисмо имали, нити би нас у том подухвату икада ико споља подржао. Остаје подела територија, али ту се само једне ствари бојим: бојим се примера Израела који је надмоћно, уверен у себе, своју памет, финансијску моћ и подршку света, истерао са своје територије неколико стотина хиљада Палестинаца, да би стигао докле да му проблем односа са муслиманима постане нерешив и да му живот у сопственој земљи свакодневно буде напрегнут опрезношћу и страхом.

Да ли, уколико бисмо желели да српске крајине буду државе, са правом на припајање Србији, можемо да рачунамо и на дезинтеграцију Србије, са правом Шингара да издвоје Косово?

Не! Право нације на самоопредељење несумњиво постоји у начелу. Ако од начела до практичног остварења једнога права стоје многе препреке и за сада се показало да неке препреке ми не можемо да савладамо. Једна од тих препрека је дезинтеграција државе. Ако је та држава замишљена као национална, етнички чиста, онда ризик дезинтеграције постоји у свакој вишенационалној средини, али ако је држава превасходно грађанска, без обзира што у њој већински народ има предност, онда дезинтеграција нема оправдање као у првом случају. Права сваког народа морају бити призната, а та права не подразумевају увек право и на сопствену државу, јер би онда на свету морало бити неколико хиљада држава.

ОДБАЦИВАЛИ ЕЛИТУ

Верујете ли да моћ речи, као што, не тако давно, песник Бранко Миљковић рече: „... уби ме прејака реч...“ Може ли се данас мрети од прејаке речи?

Мислим да реч нема моћ да мења свет. Она може да мења свест, а од мењања свести до мењања света пут није ни лак, ни тако кратак као што бисмо пожелели... А ово што је Бранко Миљковић рекао, то је рекао песник, и Ви сте га добро цитирали, то вреди на субјективном плану „... уби МЕ прејака реч“, а не „... уби ИХ прејака реч“. То није исто.

Шта мислите о Српској академији наука?

Сада је доста уобичајено да се људи окомљују на Академију и да јој много тога замере. Мислим да је то потпуно погрешно. Академија није институција, Академија је скуп појединаца који у извесном смислу наступају као институција, али много више су то појединци који чине оно што могу да чине и који су ту не зато да би заступали Академију и водили неку политику Академије као институције, него зато што су у одређеним наукама и дисциплинама постигли високе резултате и многи од њих желе да остану у тим доменима. Мислим да људи од академика очекују више него што они могу и треба да учине. Идентификује се појам Академије са овом или оном групом академика који у неком тре-

нутку остављају утисак да говоре у име институције. Замерати људима који су у позним годинама што не чине оно што нису чинили 50 година уназад потпуно је ирелевантно.

Да ли је оно што чини врх српске науке улазило у Академију или не и у коликом броју тај скуп појединаца чине људи од науке?

Колико је та и таква Академија допринела садашњем стању, буктању национализма, рату и сл?

Не волим да судим о једној институцији у којој је огромна већина људи из струка које ја не познајем. Мислим да људи веома греше што то чине. За људе које знам не бих рекао да незаслужено седе у Академији. Постоје људи који по многим схватањима заслужују да буду тамо, а нису. То се дешава увек, у свим временима, по овом или оном критеријуму, и свака епоха и сваки режим има неке своје критеријуме које у овој или оној мери намеће Универзитету. Академији... Зашто би Академија била ван система, кад је она део овога времена у коме се живи. Уопште не верујем да Академија сама сноси одговорност за ово што се догађало. Јер, када би то било, онда би то био врло мали број одговорних, а то сигурно није случај. Мислим да је наш народ уопште у целини, посебно српска интелигенција, у једној великој духовној пометњи и, ако је у пометњи највећи део тог народа, зашто не би били у пометњи и они његови старији представници, који су достигли врх у одређеним сферама, које не морају имати везе са историјским догађајима и политичком активношћу. Нисам присталица строгих критеријума Академије јер мислим да јој се олако приписује оно што треба приписивати другима и то много више.

Који су то „многи“, по Вама, којима треба више приписати одговорност него члановима Академије?

Мислим да је то колективна одговорност, једног колективног ЈА, у великој историјској пометњи која не траје само ових 50 година. То је кренуло још од почетка овога века, од првих балканских ратова, без обзира што се то није испољавало одмах. Ми смо народ који је у стању дезоријентисаности највишег степена.

Наш народ је на то бивао историјски принуђен, али се ипак лако одрицао свог биолошког постојања, наш народ је лако прихватио смрт и лако се одвајао од своје елите. Није довољно осећао колико је то за њега огорчан губитак. Тешко је наћи објашњење за то, из врло простог разлога: овај народ је имао ту „демократску црту“ да не воли своју елиту и да му до те елите није превише стало. Ни власти није свагда било стало до елите, нарочито онога тренутка када је осетила да елита може бити прави противник. Тада јој је дубоко одговарало да та елита буде сведена на мањи број, или да њена свест буде сведена на грађанску, поданичку покорност. Мислим да, ако се под интелигенцијом подразумевају људи који имају одређен морални, интелектуални интегритет и висок степен независности свог критичког суђења, да онда у ових 50 година није било услова да се таква интелигенција однегује.

МОЛИЋЕ ДА ДОЂУ

**Из књиге Милана Ст. Протића
„Успон и пад српске идеје“
преносимо део разговора између
Петра Куновчића, инспектора
Министарства унутрашњих
послова, са Стојаном Протићем,
бившим председником
Министарског савета Краљевине
Срба, Хрвата и Словенаца, вођеног
16. марта далеке 1921. године.
Свака сличност или одсуство сваке
сличности са данашњим српским
државотворним идејама — сасвим
су случајни.**

„Помоћу мог устава целу Европу изигравамо, јер је то и била, ова стара проститутка и политика европска, која иде на то да нарочито на Србију и Србијанце понизи и унизи, а ја сам овај мој устав писао за Србију и Српство, јер нама Југославија не треба. Послушајте ме док још има времена, а доцније кајаћете се горко и од бла-та ћете ме правити, али ће бити сасвим доцкан јер ће бити сав иструлео.

Овога момента када ја са Вама разговарам, пре Вашег уласка код мене, примио је г. Радић г. Стефана Ватсона, чувеног енглеског књижевника и опасног непријатеља Срба, да не кажем србодера, који ради противу нас и делом и пером и ко зна шта све он са г. Радићем у његовој кући ради, о нашој земљи не разговоре, а нарочито Србији. Верујем да са г. Радићем не воли нашу земљу“.

Замолио сам г. Протића да ме упозна са својим Уставом и по могућству ми нешто боље објасни. Пружио ми је један примерак овог устава, који је корегиран од стране Хрвата и г. Лазе Марковића, рекавши да ће мирети и друге ствари које нису унете у овај устав, а које не сме да напише, јер ово није више Србија.

„По мом уставу, мој синко, држава се дели на девет покрајина:

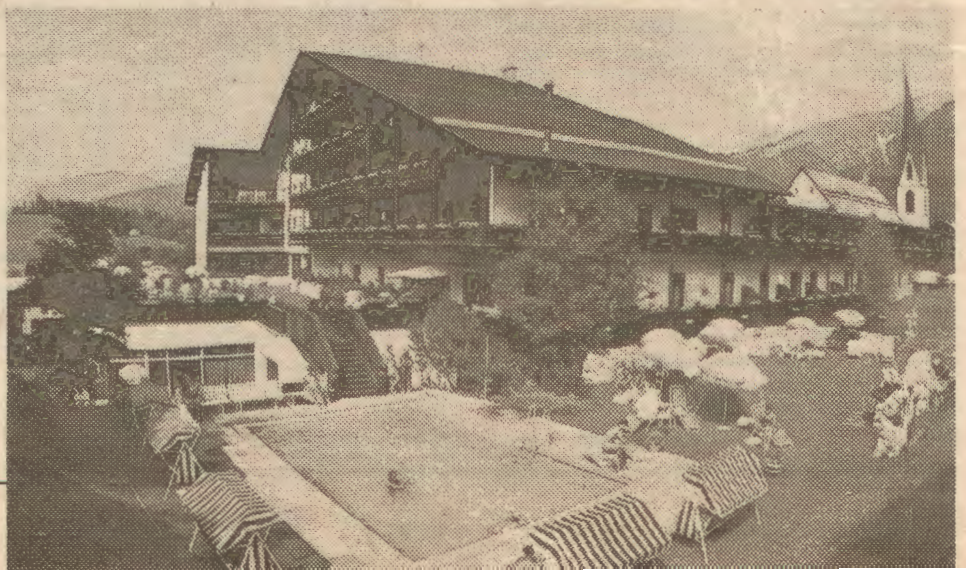
1. Србија до 1912 године
2. Војводина
3. Хрватске жупаније: Загребачка, Вараждинска и Бјеловарска са Међумурјем
4. Босна и Херцеговина
5. Словенија
6. Црна Гора

7. Јужна Србија
8. Далмација
9. Срем

Са девет парламената-сабора, девет министарстава-десети парламенат и десето министарство у Београду“. — Ја му приметих да је то много скупо. Њему прели један облак преко чела, намршти се, строго ме погледа и још строжије рече: „Кошта једне лондонске дипломатске вечере, али пошто Ви не знате шта је то лондонска дипломатска вечера, ја ћу Вам српски рећи. Један Ваш Србијанац министар више ће да украде него што ће коштати увођење у живот свих девет покрајина за 50 година унапред. Је ли Вам сад јасно? — Јасно. Ајдемо сад даље. Ми овога пута не смемо ништа да тражимо, него само Србију у старим границама: Београд — Ристовац — Ужице — Књажевац и ништа више под милим Богом“. Ја-запањен упитих га: Како г. Председниче? „Ето тако, нема за сада више не треба. Што је најважније у моме уставу јесте то што ја не смем да напишем, да ниједан Србијанац не сме да учествује у одређивању етнолошких граница појединих покрајина. То је најбитније у моме уставу. Свака би покрајина у том случају одредила узајамно са сусеткама своје етнолошке границе, ударила гранично камење и карауле, једном речју потпуно се оделила једна од друге. Извршили би се избори и свака би покрајина добила своју народну скупштину са својим народним претставницима и радила би како најбоље зна и уме. Све би покрајине биле негативне. Једино смо ми позитивни и знамо шта хоћемо, јер смо имали државу од кад постојимо, па и после робовања створили смо своју државу и то само својом крвљу. Једино наша Србија цактала би као швај-

царски хронометар а све остале би рамале, јер нису способне да саме владају собом.

Србија у том случају имала би да добије 19 милијарди ратне штете. Знате, г. Куновчићу, шта значи то да се у Србију Београд — Ристовац — Ужице — Књажевац унесе толики грдан новац. Ја као претседник Југословенске владе нисам седео скрштених руку и нисам водио само политику него сам радио и то озбиљно радио за Србију и то само за Србију, да је што пре обогатимо и доведемо у ред модерних држава и од ратног хаоса опоравимо и повратимо. Видете ли на овом мом столу ове две велике групе аката у корицама, показујући левом руком од себе у лево. Ова мања група односи се на целокупну железничку мрежу наше Србије и то тако: сваку другу општину сељачку, а да не говоримо о градским општинама, везаћемо железничком шином, где је нормални-нормалним, а где је узан-узаним колосеком. Знате ли шта ће све то да кошта? — Не знам. То ће све да кошта свега две и по милијарде динара, што све Немци дају, а ми само дајемо просту грубу снагу за грубе радове и на тај начин успели би да целу Србију ставимо у железничку мрежу и цео народ да запослимо и створимо благостање у нашој Србији како никад није имала боље нити ће имати. Једном речју, створили би земаљски рај од мање земље Србије. Видите ли ову другу много већу групу аката? — Видим. Ту је предвиђено целокупно уређење Србије, а то је: регулација реке Мораве за пловну, регулација свију река у Србији да не плаве сељачке њиве, јер сваке године нама поплава доноси штете од 2 милијарде динара само у Србији, подизање јавних зграда: болница, школа, стручних школа, државних зграда и осталих, електрификација целе Србије: Београд — Ристовац — Ужице — Књажевац, што значи да последњи засеок српски има да буде електрифициран, а ми смо у том погледу заостали од целога света, јер данас сем Београда, Ваљева и Ниша ниједан град нема електрику, а у варошицама и селима да и не говоримо. Експропријација и уређење државних путева од 15 м. ширине са бетонском подлогом, и на послетку регулација обале реке Дрине

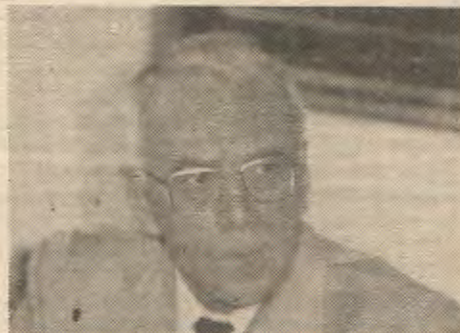

на нашој страни. Знате ли шта би све то коштало? Свега седам и по милијарди динара. Шта да радимо са осталих 9 милијарди динара које имамо да примамо за рачун ратне штете? Ја не знам шта. Али Вам тврдим да би после свега овога Србија била најлепше уређена стаклена башта на свету и био би најлепши модел уређења једне најмодерније државе. Све би европске државе па и запад долазиле да и са завишћу и љубомором гледају нашу уређену Србију којој равне на свету не би било ни по богатству ни по уређености с обзиром на број становника у Србији.

Кад све покрајине буду почеле да функционишу, свака за себе онако како најбоље зна и уме и када ми у Србији будемо повукли све ове кредите из Немачке и они буду улазили у нашу земљу у одређеним правцима т.ј. сваки одређени кредит иде намењеном циљу. После једног шест месеци толиког и таквог рада, ми намигнуемо Војводину да приђе нама, она ће у галопу прићи нама без једног гласа против. Треба нам јер је богата и има Дунавски базен, а шта је најглавније, а то је да су њене границе на западу поред Сиска, Пакраца и Осијека и да су то границе будуће велике Србије које су добровољно и без икаквог притиска одредили Хрвати, Срби, Немци и Мађари из Војводине, размеђили се, по ставили гранично камење и карауле граничне, а Европа не би имала, нити могла, нити смела да има шта пребацити, јер ми нисмо учествовали у одређивању етнoлошких граница појединих покрајина, па ни између покрајине Хрватске и дунавске. Потом би намигнули Јужној Србији да нам она приђе, али ако она не би случајно хтела, ми би њу силом натерали. Више нам нико не треба. — Како, запитах ја? Нико више, одговорио је г. Протић. Кичма ове државе јесте Дунавски, Моравски и Вардарски базен, Војводина, Србија, Јужна Србија и то државу храни, држи и издржава. Све су остале покрајине пасивне и негативне и ми морамо да их хранимо, па нам и не требају. Ни Црна Гора, ни она нам не треба, ни овај Мали горе кога морамо да хранимо. Никада Србија за републику није била зрелија него данас. Али шта ћете, Срби из Војводине и Јужне Србије гледају у Монарху неко нарочито биће, то ћемо морати због њих да примимо Њега и Његову Црну Гору и да их целог века хранимо и издржавамо. Ни Босна нам не треба за 50 година. Зато што ми не можемо да уредимо Босну, јер тамо никога не познајемо. Ја познајем пет до шест политичара и то површно, а г. Пашић највише десет и то површно. Е мој синко, једном се покрајином не може паметно управљати док не познајемо у детаље водеће личности. Босанци ће боље Босну да уреде од нас, јер боље познају људе који су их за време Аустрије гонили и мучили, као на пример Спахо, Храсница и други, а нарочито за време пропаста Србије и они ће најбоље да се освете свима њима и да их пошаљу где треба, а ми ћемо Босанце тајно да помажемо ноћем и у свачему осталом што буде било потребно. Па тек после 50 година Босну ћемо присајединити нашој Србији. Што се тиче Хрватске, Далмације и Словеније, понављам на во вијек вјеков амин са нама у једну државу не смеју ући.

ГЕНЕРАЛИ

Онај ко се сећа краја крвавог десетогодишњег рата између Ирака и Ирана (који је, по тадашњим проценама однео око милион живота, дакле знатно више него овај „наш“) сетиће се, на пример, и да је један од генерала ангажованих од стране ОУН да надгледају примирје био и наш Славко Јовић. Имао је углед „генерала са гранчицом“, био је „миран“, „сталожен“, „прави дипломата“. Посао је обавио на задовољавајући начин, захваљујући, између осталог, и сарадњи раздвојених снага међусобно и њега са њима. Тако је почело и са генералима послатим да у овим крајевима учине отприлике исто. Изређали су се Индијац Намбијар, па Канађанин Мекензи, па Француз Моријон, па Белгијанац Кот...и свима су зараћене стране запалиле „гранчице мира“. Онда су се Власи (читај УН) досетили па су одговорили истом мером. Први део те „исте мере“ био је, и још увек је, Енглеz Мајкл Роуз, који се није прославио дипломатијом него ратовањем на разним странама света, дакле уништавањем противника. Први је јавно обелоданио намеру да буде и подмуклији и грубљи и бржи од све три стране, којима је то једини смисао живота. А он то је за то, према сопственом признању, неупредиво дособнији од њих. И, одмах је у Босни неко кренуло „набоље“. Други, и ваљда последњи, део те „исте мере“ је Француз Лепрен, који је малтене цео радни век провео предводећи легионаре, плаћенике, окореле професионалце, где год је требало убити, уништити, „средити“ (Алжир, Либан...). И, гле чуда, у Босни је одмах уочен ефекат.

С обзиром да је његовим доласком у Босну и Караић почео да пристаје на све што му је натурено, доказано је да се све може кад се двојица-тројица сличних сложе.

СИСТЕМ

Функционер СПО Иван Ковачевић предложио је промену важећег изборног закона и то такав да се задржи девет изборних јединица и Донтов систем обрчунавања броја освојених посланичких места. Према том пред-

логу убудуће се не би рачунали неважећи гласови; не би се гласачко тело унапред фиксирало, измишљало или претпостављало, него би се бирачко тело дефинисало тек после завршених избора; сви би посланици вредели подједнако (на претходним изборима је за једног посланика из новосадске изборне јединице требало да гласа готово 19.000 гласача, а из приштинске само око 3.700). Кад би се применио тај нови систем седам изборних јединица би добило по још којег посланика, једна би остала на истом, а све на рачун приштинске која би уместо 24 имала само пет посланика. Тако би социјалисти морали да се боре не да људи не излазе на изборе, не да заокружују неправилно и не да беже из земље, него управо обрнуто.

Пошто све то звучи здраворазумски и паметно претпоставка је да у парламенту— сигурно неће проћи.

ПУТОВАЊЕ

Једној повећој групи пацифиста, заступника грађанске политичке опције те чланова Српског покрета обнове, укључујући и Вука Драшковића, није омогућено да авионом УНПРОФОРА-а одлети директно у Сарајево, и то са сурчинског аеродрома. Драшковић је уложио протест УНПРОФОРА-у наводећи да је то исто безброј пута омогућено управо онима због којих се овај крвави рат води.

На све то један анонимни овдашњи демократа питао се који ће ђаво ови у Сарајево, јер тамо могу да затекну само 70.000 Срба, а печени во је на Палама.

ТУМОРИ

Институт за онкологију и радиологију Србије успоставља везу између санкција и смртности узроковане малигним обољењима. Наводно, укупна смртност је од увођења санкција порасла за 8 посто. Тачније, „да није било санкција 8.728 особа не би умрло“. Само међу оболелима од малигнутих обољења је 19.000 оних који ће умрети у овој години, што је у односу на предсанкцијско стање пораст од 6 посто. „Због санкција је од маја 1992. до јуна 1993. умрло 2.680 болесника“. Даље, „како је целокупно становништво у једном психостресу већ пуне две године, у догледно време од 5—10 година можемо очекивати пораст броја новооболелих за 15—25 посто“. Наводи се још да је пре санкција канцер у почетном стадију дијагностикован у 33 посто случајева, док је за последње две године овај проценат пао на 12 посто. Из тога Институт закључује да су Савет безбедности и Комитет за спровођење санкција непосредно криви за: 1) прерану смрт 2.680 болесника, 2) скраћивање преживљавања испод пет година код преко 55.000 оболелих, 3) извршавање биолошког геноцида код 140.000 оболелих од рака на подручју Југославије.

Институт не располаже подацима колико је за време тих истих санкција и поред истог Савета безбедности и Комитета за контролу спровођења санкција увезено војног и полицијског наоружања, материјала и репроматеријала, колико се (више него довољно) количине лекова изгубио сваки траг по уношењу у земљу и колико је мирнодопски еквивалент

(изражен у броју умрлих) за двадесетак хиљада квадратних километара углавном необрадивих прекодринских територија. Вероватно већи неог што политичари-онколози могу и да замисле.

МОЗГОВИ

Тако онколози. А директор психијатријске болнице Лаза Лазаревић* (по презимену Марковић, а из Болнице дојављују да је у питању стриц Мирјане Марковић) жалио се да су, опет због социјалних и „професионалних“ последица санкција, у последње време чак четири стручна кадра (два са СС и два са ВС) извршила самоубиство. „Наш човек“ из болнице јавља да то није тачно, да се ради о самоубиствима одраније, да се ради о једној медицинској сестри и четири помоћна радника, а да разлози немају никакве везе са санкцијама. Ипак наводно „на конто“ та четири самоубиства болница је од међународних организација из Женеве добила милионску доларску суму (за санирање последица санкција), а ни чињеница да су после тога у болницу допремљена три камиона хуманитарне помоћи ни у чему се није читавало на стандарду и третману пацијената. Тачније, изгубио им се сваки траг. А можда су баш били крцати цитостатици.

JAT

Да су будале биолошка категорија није неопходно доказивати али да су правно-идеолошка — јесте. О томе сведочи Комисија за стамбене односе некад уваженог авио а данас споредног аутопревозника — Југословенски авиотранспорта. Дакле, радио код њих пилот-капетан, иначе Хрват, који је знатно пре него што је на овим просторима испуљен први ратни метак отишао у пензију и аутопутем „Братство и јединство“ одселио се у своју породичну кућу у, и онда и данас, мирном делу Хрватске. Човек је, иначе, својеремено био војни пилот у Задру па кад је прелазио у ЈАТ оставио је тамошњи стан ЈНА (што многи нису) и у Београду 18 година био подстанар док није добио стан. Укупно узевши, као војни пилот и као „дуголинијски“ (Један од најбољих) пилот ЈАТ-а остварио је бенефицирани стаж већи од броја година које је имао кад је отишао у пензију, што само значи да је свој стан отплатио неколико пута. Не очекујући развој догађаја какав је уследио није, међутим, регулисао право преноса стана на своју кћер, што је, иначе, најобичнија правно-техничка операција предвиђена свим позитивним прописима. У намери да те односе регулише његова кћи наилази на стамбену комисију ЈАТ-а, која у мају 1993. овако одговара на тај захтев:

„Комисија је користећи своје ДИСКРЕЦИОНО ПРАВО да одобри или не... констатовала да се њен отац одселио у НЕПРИЈАТЕЉ-

СКУ ДРЖАВУ СА КОЈОМ НЕМАМО ДИПЛОМАТСКЕ ОДНОСЕ те је захтев одбила. Комисија је ЦЕНИЛА и чињеницу коректног односа према фирми у којој је завршио свој радни век односно ПРЕМА СРЕДИНИ У КОЈОЈ ЈЕ ЖИВЕО. Када је у питању ИСЕЉЕЊЕ У ДРЖАВУ КОЈУ СРЈ НИЈЕ ПРИЗНАЛА И СА КОЈОМ НЕМА ДИПЛОМАТСКЕ ОДНОСЕ И ЗА КОЈУ ЈЕ НА СНАЗИ УРЕДБА О ЗАБРАНИ БИЛО КАКВОГ ПРОМЕТА, донета је одлука као у изреци“. Потписао се председник комисије Лука Милановић и странку упутио да се жали другостепеној комисији која, иначе — не постоји.

Странка се није жалила другостепеној комисији него суду и, где чуда, без проблема ових дана добила спор. И судија се, наиме, свих зачудио КО је анафалетама покупуљеним са присилних одмора успиште дао право да о овако јасној правној ствари расуђују као да су чланови Међународног суда у Хагу, или какве идеолошке комисије централног комитета. Са своје стране, чланове те комисије Југословенског АУТОТранспорта ми обавештавамо 1) да је њихов бивши пилот у свом радном веку од својих високих примања издвојио онолико колико је потребно да се опскрбе становима најмање СВИ чланови Комисије и 2) да данас има пензију 600 ДМ, што је ИДЕОЛОШКИ И НАЦИОНАЛНО гледано, барем десет пута више него да је њима правно друштво. Толико о људској глупости.

Најдража наша

Ана

којим речима да те испратимо, а да оне, макар и приближно, опишу наш бол и тугу за тобом.

Увек ћеш живети у нама.

Воли те твоја неизмерно тужна породица.

Живела си часно.

Мајка Босиљка, отац Ратко, брат Дарко

64860

ПОЛИТИКА петак 25. март 1994.

ЖРТВА

Кћерка команданта Војске Републике Српске генерала Ратка Младића — Ана, у раним јутарњим часовима 24. марта извршила је самоубиство.

Мотиви због којих је ова млада девојка одлучила да подигне руку на себе нису познати јер није пронађена никаква порука.

Ана Младић је живела са мајком Босиљком и братом Дарком у београдском насељу „Голф“ на Кошутњаку. Имала је двадесет три године и била је студент пете године Медицинског факултета.

Ана је самоубиство починила пуцајући из овог пиштоља са пригушивачем себи у главу.

Ниједно гласило у Србији није донело појединости о овом трагичном догађају сем што је „Политика“ 25. и 26. марта објавила већи број читуља.

Како „Српска реч“ сазнаје породици Младић свакодневно је стизао велики број претелих порука због чега су живели под великом пресијом, стално под будним оком телохранитеља.

САСТАНЦИ

Ни већег мира и благостања ни чешћих састанака Милошевића, Лилића, Булатовића и Перишића, чланова Војвог савета државе. Последња њихова капитална одлука налаже надлежним војним органима да не позивају на војне вежбе сељаци током већег дела године, односно у време интензивних пољопривредних радова. Оно што се у свету иначе подразумева овде се промовише као гест боговске добре воље и бриге за радничку трпезу. Кад се ова порука, међутим, преведе на језик праксе звучи много мање добронамерно и брижно: сељацима се са највишег места највељује да ће дебело платити овај „уступак“ (они већ ионако претпостављају како), а неселјацима да се припреме за летње пуцање. Да има везе са пољопривредом ову директиву би издало надлежно министарство, а не екипа која контролише десетак фронта.

SANIDENT PLUS

И. ГАРАШАНИНА 26/4, БЕОГРАД

ТЕЛ/ФАХ: 011/343-063

ЗА НОВ ИЗГЛЕД ВАШЕГ ОРУЖЈА

ДРВЕНЕ КОРИЦЕ
„САВИЋ“

Тел. 039/35-065

28. МАРТ, ДАН ДРЖАВНОСТИ

"У СЛАВУ СРБИЈЕ..."

Било је то пре неколико дана. Тачније, 28. марта 1994. године. Авала, Гроб незнаног јунака. Место које симболизује величину страдања и снова претворених у стварност једног народа. Угашени живот непознатог и непознатих, као и познатих, врело је нових живота и стремљења. Тако је у целом свету, међу људима који познају своју традицију и брижљиво је чувају, заветно преносећи на све даље и даље генерације обавезу да се та традиција и у најтежим тренуцима не обезвреди. У овој земљи која се некада звала Југославијом, да би данас била више безимена него са именом, посебно у оном њеном делу који је у њу својевремено унео државност и државотворност, трајао и истрајао на томе у многим искушењима и изазовима, понашао се друкчије. Деценијама се по Мермерном здању на Авали таложила пауква нит. Ту и тамо, најпре учесталије, затим ређе и ређе до потпуног одрицања, уљудност странаца будила је сећања и угуљивала на самопоштовање, после чега је наступао још безнаднији мук. Домаћи шефови Државе и Партије, од Централног и централних до Градског и општинских комитета, шефови влада и сл. нису налазили за сходно да у пригодним приликама пођу на далек пут од Београда до оближње планине. А и што би! Историја је почињала од њих, завршавала се са њима, ако су икада и помишљали да има краја. Створена су нова светилишта: Парк пријатељства, чији дрвореди нису стигли да дорасту замисли својих немара, онда Кућа цвећа, између тога споменици најомиљенијем коњу и псу пред Белом вилном на Брионима.

БРУТАЛАН РАСПАД

И онда, када истрошена историја ипак није могла да одоли притиску неочекиваних промена, када је заљубљена тоталитарна империја Средње и Источне Европе срушила заједно са онима који су је тако предано, тако заљубљено, тако брижно стварали за себе и своје себичности, верујући да ће се о њој на исти начин старати и недорасли им следбеници, неспособни да се навикну и снађу у времену које је долазило, отпочеле су чудне промене. Изгледале су као корените, а по свему судећи замишљене су и остале као танка љуштура идеолошких и широк социјалних микрија. Заплашени дојучерашњи моћници нису одмах проникли у суштину збивања. Планично су зажелели да се отарасе догме, али и да истовремено задрже позиције власти, без обзира што праве политичке моћи за тако нешто нису имали. Да понуде у својим срединама било какво социјално опорављање и благостање, упоредо са снажењем националних економија доведених до катастрофе није долазило у обзир. Јер је та обмана била сасвим провидна, служила је само једном тренутку магновења док се обезглављени вођи не среде. Морало је да се затражи нешто што

Банкарске, министарске и остале афере, убијања недужних, пљачке и насилје свуда и увек представљају само бригу и срамота. Нигде и никада славу.

Пише: Владан А. ВАСИЛИЈЕВИЋ

може да траје, што има опојност, што омамљује, поготову у непросвећеним и отупелим срединама, где су трагови претходне владавине били и најдубљи. Југословенска и српска средина су дале образац за очување старих режима, арлекински преобучених мање или више вештом руком у рухо дречећих боја националног претвоеног у националистичко.

Тој идеологији потчињено је све. Жртвовано је немилосрдно и безумно оно што је требало да буде суштина националног интереса: либерализам, економска, културна, социјална, грађанска и политичка права човека, могућности да се уђе у европске интеграције, да се стриктно прате развојни и цивилизацијски процеси унутар међународне заједнице. Европа и свет кренули су једним правцем, заједно са делом некадашњих тоталитарних држава, Југославија и СССР супротним. При том, Југославија се распала на најбруталнији начин, док је СССР ушао у сложеније и постепеније преображаје, са изгледима да ипак пронађе своје место у том новом светском поретку. Између те две вишенационалне федерације разлике су се повећавале и онда када се чинило да се смањују, да исти захтеви обе повлаче у катастрофе мистицизма и самовлашћа, хаоса и безаконја. Сличности су ипак привид пре него реалност. Нарочито ако све има у виду чињеница да Русија данас има снаге да се одлучно одупре националистичкој загрижености и фундаментализму православ-

не цркве, док у Србији и садашњој Југославији државна политика почива управо на тим чињеницама. Русија познаје оштра разликовања позиције и опозиције, Србија и Југославија тога немају, утонули су у опште сивило: социјалистичке усмерености, бескрвни, без политичке мудрости заједнички се труде да земљу што пре доведу до сунуврата из кога је повратак готово немогућ. Усамљени, малобројни заговорници грађанске оријентације и либерализма немају изгледа да нешто озбиљније учине како би спречили катаклизму. ма колико да су истрајни у својим настојањима.

РЕЖИЈА

Како тај образац, антицивизацијски и антидемократски, делује у свакодневной пракси, најречитије показују преображаји непосредних носилаца раније и ововремене идеологије. Некадашњи партијски секретари, поузданици политичке полиције, државници у партијској држави, истакнути посленици у привреди, науци, култури, просвети, уметности под комесарском управом и будним надзором доживели су чудан облик ретроградне амнезије. Заборавили су табуе које су сами стварали, утркујући се да буду у равности и испред строгих тражења Партије и њених неприкосновених моћника. Кратког памћења и сасвим неумерени и непробирљиви у болесним амбицијама да власт упркос свега остане њихова и само њихова похрлили су обезвређеним и готово заборављеним светлиштима, Национална историја постала је у свом изворном значењу главно упориште нарастајућих прохтева нове-старе политичке елите, иако је честито нису знали. Фарсични и истовремено застрашајуће цинично су почели да се клањају пред симболима који су им били туђи, али су зато остали у свести обичног човека и били му блиски, драги. Израз гађења и презира на лицима тих лицемерних моћника свеже дизајнираног соја, престарог и по штетности запамћеног семена, док „срушено“ и са пуно „озбиљности“ учествују у ритуалима које су до јуче с надменошћу одбацивали и бестидно се питали шта су они и коме требају, није се могао избрисати, чак и ако су то желели и улагали напор да постигну. Али, треба бити практичан. Обмане су им нераздвојни, суштински део начина живљења, незаобилазна претпоставка опстанка, до савршенства ишчишћено еколошко окружење. Осећају се довољно јаким да се јавно одрекну сваког уверења и да чврсто остану на позицијама које за њих немају замене. Није једноставно проникнути у свет дуплих мерила којима се служе и opakости која је њихово вјерују. Обично, необавештеном, у основним правима на информисање ускраћеном човеку готово и да је немогуће да ту препозна Данајце, којих се ваља бојати и када добра чине.

У низу извештачених, пренаглашених у режији да би били иоле одраз искренности, служења преобраћеника тој вери којој се „враћају“ из заблуделости, има и значај и место **двадесет и осми дан месеца марта 1994. године**. Обележен је као **Дан државности Србије**, мада и сами нововерци упорно понављају да је Србија имала своју државу у давним временима, много, много пре свих осталих на овом тлу, а биће и у ширим оквирима узето. Чудна логика. Или можда и није, када се узме у обзир читав низ околности, које су претходиле и дишле после септембра 1987. Рушило се и говорило да се гради, неспоразуми, свађе, онда мржње и даље деобе на праведнике и грешнике означавани су као „јединство“ и „јединственост“. Међутим, суштина недоумица и није у томе. Дволичност је на овим просторима одавно виђени начин владања. Пажњу заокупља и буди велике немире губљење сваке мере у тој дволичности, која је раније ипак познавала и извесне механизме самоконтроле, неопходну гипкост и прилагођавање објективно постојећим условима који се не смеју занемарити ни од стране најбездобријих. Први човек те нове државе уписао је у књигу посетилаца Гроба незнаног јунака на Авали само три речи, не рачунајући датум и потпис. **„У славу Србије!“** Тренутак убележавања тих речи дао им је чудан тон, призив катастрофичности и безнађа, упркос очигледној недоречености, или управо због тога. Две руке на којима скоро подједнако почива тешка сенка учињеног и замишљеног да се учини исписале су нешто што је и доказ пораза и злокобна оломена предстојећих страдања. Једна је држала перо, друга телевизијску камеру. Грађани ни за тренутак нису требали да буду у некој недоумици што се тиче и прошлости и будућности земље, која није нити може да буде било чија осим њихова, и, наравно, њих самих. За ту земљу је учињено што је учињено. За то јој припада **слава**. Посредно, заслуга је на страни њених творца и садашњих-будућих социјалистичких вођа, па речено у њену славу, речено је и у њихову. Ипак, као да је нешто пропуштено. Бар нека ситница, довољна да наведе сумњичаве на непожељна сумњичења. Недостаје запису бар још две три у истој мери убојите речи: **које и какве Србије, која и каква слава.**

НАРОД ИЗГУБИО СВЕ

Оваквим питањем не оспорава се у било ком смислу улога и удео првог човека Државе у њеној државности и слави. Напротив, има места да се без остатка сагласи са мишљењем председника Нове демократије — Покрета за Србију. Чуди ме неспособност страначких лидера да, заслепљени страначким интересима, увиде како се Милошевић променио. Да га сад интересују друге ствари: завршетак рата у Босни, укидање санкција, судбина нове државе која тек треба да се уобличи. И да је практично, дао **наредбу социјалистима да направе компромис са опозицијом, и то на програму који није програм социјалистичке пратије** (подвукао В.А.В.). Додатна напомена не сме да се прећути, јер је нераздвојно везана и за онај запис који је остао на Грбу незнаног јунака. Шта значе промене у смислу отклањања зла које је претходно промишљено подстакнуто и размачнуто са истог места. Уосталом, да ли се заиста треба ослонити на добру намеру извршиоца злодела према жртви? Је ли он способан за толике промене у једном даху, па и уопште? Или је у питању само добро припремљена и играна кључна улога волуминозне трагикомедије чији се почетак углавном зна, иако не у појединостима и довољно, а крај никако не

сагледава? Нека завршну реч о томе дају боље упућени, на пример, сам председник Нове демократије — Покрета за Србију, који за себе каже: „Ја нисам глуп, нити имам кратко памћење.“ једино што би га требало замоли-ти, као и истале у положају у коме је он и који су спремни да одговоре на многобројне непознанице око Србије и Југославије јуче, данас, сутра, да код одговора не забораве још један део својих размишљања. „Није у овој земљи угрожен Милошевић, угрожен је грађанин ове земље. Не може опозиција, као уображана млада, више да чека, да се нагађа, да се нутка и да одбја, док ми сви, од тога, не поцркамо. **Тако се не бори за демократију, тако се отварају врата диктатуре** (подвукао В.А.В) Епохално откриће о угроженом и неуgroженом указује на нешто што се никако не жели у јавним и другим расправама: неприкосновени положај председника Србије равноправно су створили његова партија и демократска опозиција, а снажно подупрла радикална десница анархистичке провенијенције, наменивши грађанину над чијом судбином закаснело сви јадикују неразрешиву тајну улоге Сизифа. Ово итекао значи да променећи најбоље вођа може да се понаша и даље према сопственом, недодирљивом, нахођењу, дозвољавајући себи и искреност, уколико му је то својствено, али и неискреност ако је њој склониви. И све ово без одговорности. Одговоран је био, остао и биће погрљени грађанин који беспомоћно гура громаду политикантског хира у коме су узели учешћа политиканти без изузетка ка недостижном врху брега, који би, да је среће и да нема таквог терета, представљао његово једино, незаменљиво сутра.

Зато се и јавља недоумица: шта значи оно **„У славу Србије. 29. марта 1994. године“**?

Да ли је то она слава коју је Србија самоубилачки себи одредила пола века раније, отприлике, и дан раније у односу на потоњи дан њене додатне државности? Неодољиво се мисао враћа цинизму британског премијера, 27. марта 1941. године, и покличу у Доњем дому да је тог дана српски народ поново нашао себе. Истина је на другој страни. **Тада је тај народ изгубио себе**, пошао је такође обманут, дугим путем страдања и патњи који се наставља. Само две године после циничног признања Србима за показану храброст, која је одвајкада код њих имала превагу над трезвеношћу и промишљеношћу, исти британски премијер ће се подсмехнути свом блиском сараднику на упозорење да његова политика отвара врата комунизму у Југославији (најбоље је читати Србији), подсећајући га да он тамо неће живети?! Онда опет. Србија са истом само незнатно структурално дотераном идеологијом креће странпутицама, наставља мазохистички ход по мукама, помажу јој и гурају је енглески лордови, чија благонаклоност представља моћну заштиту у бесу обневиделим самодршцима и у Србији и ван ње, без чега нема, нити би могло да буде катаклизме.

Треба ли славити Србију жртвоване прошлости, вредности је имала и она недавна, пошто је отварала изгледе и континуитете даљег развоја и непрекинутог хода унутар међународне заједнице, или ону другу, пржељкиване изгледности за сутра. Ако се промишљено тражи одговор није тешко знати како он гласи. Али да ли тако размишљају велможе и дворска камарила, окренути себи, свом вулгарном материјалном интересу, најбоље заштићеном управо у безизгледној, хаосу податој и племенско подељеној и затвореној земљи. Баш 28. марта забележено је веома чудно и истовремено поучно размишљање у популарном дневнику политичком пророчанству овог простора: **„Млади људи 1994. не живе боље од младих људи 1964. Те године млади људи у Југославији су имали велику, мирну, успешну и у свету угледну земљу. 1994. те земље више нема... 1964. рад и солидарност су били највеће вредности. 1994. прети опасност да те вредности буду новац и шверц.“** („Овде пролеће стиже касно“, „Дуга“, бр. 524).

Има ли места да се говори у славу државе на коју је не без икаквог основа пао тешко избрисив **жиг зачетника Југословенског расула** из кога сада наводно ти зачетници, не дозвољавајући тако нешто ником другом, траже излазе и после огромних крвопролића и разарања страдалницима, а то никако нису они, јер су стално у ситуацији да добијају за њих највећи улог: власт, саопштавају да је рат овде, у протеклим годинама и данас био непотребан? ! Хипокризија је утолико већа што се миротворци не одричу силе. Истовремено се договарају о миру и немилосрдно убијају, осуђују геноцид и несмањеном жестином га врше. Може ли се замислити већи апсурд од онога у који су они довели светске хуманитарне организације (Међународни комитет Црвеног крста и Високог комесаријата за избеглице) да се оглушују о очажичке позиве за помоћ људима над којима се надноси изобличено лице модерних целата: лекара, универзитетских професора, научника, да не би постали саучесници у злочину.

Заслужује ли славу земља у којој се „игром покварених телепринтера“, под покровитељством највиших државних стручних служби и уз њихово учешће, без иједног динара постаје власник јавних добара баснословне вредности? А када би евентуално требало утврдити одговорност за тако маестралну вештину пословања испрече се угледници са свих страна, часни заступници интереса грађана, стваљајући органе казног прогона пред највећа искушења. Банкарске, министарске и остале афере, убијања недужних, пљачке, насиље увек и свуда представљају **срамоту и бригу. Нигде и никада славу**. Или је овај простор и по томе постао неки чудан изузетак, придружујући се невеселом и прокаженом латинско-америчком колажу?

За крај који ће некада вероватно бити и почетак оних правих промена. Значај славе Србије са двадесетосомартовског записа најбоље ће схватити пробудене, отрежњене генерације које ће се још дуго, дуго после тога у чуду питати како су њихови велики, славни преци за само неколико кратких, као у магновењу, година уназад иледили једну државу која није била најбоља али је имала темељ да буде таква са мало додатне воље, мало одговарајућег знања и либералних идеја? Неће им бити јасно да им је не само њихова већ и будућност њихових следбеника нетрагом избрисана за многа времена и да је то учињено у славу државе коју су као непостојећу добили у наслеђе: прича о Сизифу са наставља, утолико суморнија што је непотребна и овдашња.

ТУРЦИ ДОЛАЗЕ

Кад је чуо да ће због тога Караџић позвати југословенске трупе, Изетбеговић се, наводно, само насмејао и најавно да ће позвати Јанеза Јаншу!

Пише: Никола БУРЗАН

Да ли се већ види она метафорична „светла тачка“ на крају дугог тамног тунела југо-кризе или је то само још једна фатаморгана која ће нас одвести у нове лавиринте безизлаза?

Јапански дипломата, представник УН у бившој Југославији, Јасуши Акаши види некаку „светлу тачку“, али то је, вероватно, стога што човек потиче из „земље излазећег сунца“, па тиме храбри нас из „земље залазећег сунца“. Бумо видели — каже г. Туђман. Г. Милошевић — ћути. А г. Изетбеговић има друге планове. Са Турцима. И не само са њима.

Савет безбедности, као што је познато, дао је „зелено светло“ за долазак турских трупа у Босну у саставу мировне мисије светске организације. Срби су енергично против — уосталом с разлогом, јер се тиме крше сви принципи које је сама „међународна заједница“ усвојила. Али, уместо да се задрже на томе и таквом достојанственом протесту, они иду негромишљено даље и прете целом свету. Само како и чиме му прете?

„Уколико дођу турске трупе — каже др Караџић — ми ћемо позвати трупе југословенске војске!“

Кад је Алија чуо за ту претњу, кажу, само се насмејао и узвратио: „А ја ћу позвати Јанеза Јаншу! Он је за ту војску тата-мата!“

То би, чак, могло и да се догоди, јер је најпознатији каплар XX века (после Хитлера, наравно), отпуштен из словеначке владе и сада, како се прича, прелази у гарду међународних плаћеника. Ако, дакле, Алија добро плати, ето Јанше са мухачединима, па нека генерал Младић добро размисли шта ће и како ће. Са Јаншом нема шале. Нек' пита Кадијевића и Аџића!

Да би парирали таквим Алијиним претњама, Срби позивају у помоћ — Русе. Довео тако Мирко Јовић некаку делегацију руске Државне думе, све самих антијељциноваца — комуниста-большевика и национал-фашиста из партије Владимира Жириновског. А они су обећали Србима „браћи по крви, језику и вери“ и трупе, и бродове и подморнице, и тенкове и бензин. Дигли су толико халабуке и тако се понашали да би им свака правна држава, која држи до себе и свог достојанства, ускратила гостопримство, а њихове водиче сваки озбиљан тужилац лако подвео под параграф о узнемиравању јавности. Кад би, кажем, постојала правна држава...

НАЦИОНАЛИСТИЧКА КРАТКОВИДОСТ“

Зашто званични Београд и званична Москва немају нормалне контакте, већ користе сумњиве „бочне канале“? Зашто Београд и даље игра на опасну карту антијељцинизма и шурује с неким опскурним снагама из руске националистичко-комунистичке опозиције? Део одговора можда се може наслутити из писања московске „Независимаје газете“:

„... Београд, који је на почетку, како је писала овдашња штампа, поздравно „васкрс Русије из пепела као велесиле и њен напокон другачији спољнополитички курс од Вашингтона у односу на југо-кризу“, постепено је снизио тон када је схватио да Русија нипошто није постала адвокат Срба, а да руски батаљон није дошао у Сарајево ради јачања

српских позиција, већ са миротворном мисијом УН. Многи у Србији желели би да доживе поделу Босне на сфере утицаја Запад-Исток. Нова Јалта се појавила на хоризонту, али — на опште разочарење Срба — брзо је ишчезла као фатаморгана у пустињи. А тада чак ни опозициони лидери, који су се увек одликовали умереним позицијама, нису издржали.

„Док Руси, или г. Чуркин, настоје да играју само посредничку улогу, Американци су практично отворено стали на страну будуће хрватско-муслиманске федерације“ — изјавили су лидери ДСС. Другим речима, чак ни српским демократима, да не говоримо о националистима и патриотима, више није по вољи „само посредничка улога Русије“. Они би хтели више. Најрадије конфронтацију са Американцима као творцима „новог светског поретка“, којим српске мајке плаше чак и своје малишане.

Тако ускогруд приступ — наставља московски лист — може се објаснити само националистичком кратковидошћу. Познато је да је Русија, играјући управо посредничку и независну улогу, успела да спаси Србе ваздушних напада НАТО. Тешко је рећи ко би био на добитку, а ко на губитку, ако би Русија показала империјалистичке амбиције на Балкану у совјетском стилу. Без сумње, бивша Југославија била би смрвљена међу жрњевима двеју суперсила.

На том таласу разочарања у Русију, Срби сада морају да дођу до решења — или да се прикључе хрватско-муслиманској федерацији, што им саветују Вашингтон и Москва, или да почну да стварају своју „велику Србију“. Већина је склона овој другој варијанти. Дру-

гачија од осталих је позиција **Вука Драшко-вића**, лидера СПО, најмасовније демократске опозиционе странке у Србији. Он је изјавио да само јединствена Босна, као држава три равноправна народа, може да донесе дуго очекивани мир на Балкану. На жалост, његов глас разума изгубио се у националистичкој какофонији која данас царује у Србији.

АНТИЈЕЉЦИНИЗАМ

Ваљда је сада нешто јасније зашто предстваници и депутати „неке друге Русије“, а не оне праве — реформистичке, јељциновске — шпартују по „свим српским земљама“ и мегаломанским лажним обећањима опчињу простоту и лаковерност „браће по крви, језику и вери“. Које то овдашње снаге раде и због чега — сасвим је јасно. Велика непознаница, међутим, остаје: зашто таква личност, достојна сваког поштовања, какав је патријарх Павле, дозвољава да буде злоупотребљена и манипулисана?

Што се више ближи расплет (ако се уопште ближи?), осећа се све већа нервоза, јуделе, размирице, да не кажемо и нешто

Познати стручњак за Балкан са Краљевског института британских оружаних снага у Лондону **Џонатан Ајл** истиче да је „проблем Срба у томе што они једноставно не знају до које мере могу да се ослоне на Русе као своје заштитнице од Запада и колико треба да направе уступака па да Русе задрже у улози свог заштитника“. У интервјуу за **Би-Би-Си**, Ајл још каже:

ВЕЛИКИ СРБИ — СИТНИ ФУНКЦИОНЕРИ?!

„Истина је да Срби и у Хрватској и у Босни желе да постану део велике Србије и да је србијанско руководство у Београду спремно да издејствује сваки споразум који би за последицу имао тренутно укидање санкција, у нади да ће, на крају крајева, велика Србија у сваком случају постати стварност. Разлика не постоји у коначном циљу, који остаје заједнички за све Србе широм бивше Југославије, али је спорна тактика у овом моменту и уколико Србу тачно не разјасне себи докле је Запад спреман да их потискује, а докле су Руси спремни да их подржавају, бићемо сведоци

А што се перспективе тиче, можда најбољу визију дао је г. **Дејвид Андерсон**, некадашњи амерички амбасадор у Београду, а сада директор угледног Аспеновог института у Берлину: „Моје гледиште је да је исувише рано закључивати да се грађански рат окончава. Муслимани ће остати огорчени све док територије, којима су некад они владали, буду у рукама Срба. Хрвати ће и даље бити огорчени због свог дела територије који је под окупацијом Срба. Сами Срби, незадовољни својим освајањима, наставиће и даље да чезну за још већом великом Србом и, у току процеса, наступаће арогантно и немилосрдно кад год то буду могли — на Косову, у Војводини или, чак, далеко било, у Македонији.“

НИ ПРОШТАЈА, НИ ЗАБОРАВА

Суштина проблема је, каже Андерсон, у томе што ништа „од тих делова нове југословенске историје неће заборавити било ко ко је преживео ово кратко мрачно доба у земљи Јужних Словена. Ни УН, ни НАТО, ни ЕУ, ни ЗЕУ, ни КЕБС — ниједна од ових организација са својом испразном политиком није у стању да избрише ужасе двогодишњег ратовања налик на племенско... Свако ко мисли да се ова сећања могу превазићи преговорима, мировном споразумима (које не задовољавају ниједну страну у рату) или говорима, не схвата суштину ствари. Јужни Словени се не васпитавају да буду племенити. Они никада не заборављају, никада не опраштају.

Уколико Срби могу да буду сведени на ново готово средњовековног ратничког понашања подсећањем на Бој на Косову који су изгубили против Турака 1389, уколико Хрвати могу још увек да расмишљају о хрватским територијама из 1200. године, уколико Муслимани верују да су њихови животи били подношљивији, па чак и добри у току 500 година отоманске окупације, онда злочиначко понашање зараћених страна од 1991. неће бити заборављено ни опрштено од многих генерација које ће тек доћи...

Човек би могао помислити да ће економске санкције УН коначно деловати, да ће претње НАТО војном акцијом омогућити предах борцима и да ће се у Београду, Загребу и Сарајеву појавити просвећенији лидери. Ништа од свега поменутог нема никаквог изгледа на успех... Стога ће се балкански рат наставити, можда са нешто мање топова и мање пуцњава у току ноћи и мање жртава међу цивилима, али ће се ипак наставити. „Хероји“ још увек нису умерени, да парافразирам Гетеа. Ове године Торнвалд **Столтенберг** и **лорд Овен** неће добити Нобелову награду за мир“.

А питање са почетка — има ли бар најмање „светле тачке“ у дугом и предугом мрачном тунелу „земље залезећег сунца“ остаје, дакле, и даље без правог и поузданог одговора.

НЕВОЉЕ С ИЗБЕГЛИЦАМА

„Пошто многи људи на Западу гледају на њих са неповерењем и пошто су непожељни гости у домовима својих сународника, српске избеглице у Србији осећају све веће очајање“ — истиче агенција АП — „Више од 300.000 углавном Срба желели би да њихови сународници из суседних република напусте Србију...“

Високи Комесар УН за избеглице изјавио је да је прошле године издвојено 48 милиона долара као помоћ избеглицима у Србији. Ове године та средства су била довољна само за првих шест месеци. Међутим, каже АП, пошто се сматра да су Срби агресори у крвавом распаду некадашње Југославије, многе западне земље нису хтеле да им издају избегличке визе. Неким избеглицима су уручени позиви за мобилизацију, тако да треба да се јаве у српске јединице у Босни и Хрватској.

„Да би ствари биле још горе — наставља АП — Срби у Србији отворено показују нетрпелјивост према избеглицима због сопствених привредних проблема... Полиција често мора да интервенише у тучама које избијају у београдским кафанама и ресторанима где је довољно да неко проговори нагласком какав се говори „с друге стране реке Дрине“ да би избио сукоб...“

ише. Босански Срби који не признају Пале држали су у Сарајеву своју скупштину. Тим јоводом берлинског „**Тегесцајтунг**“ пише да е „склапање босанско-хрватског мировног споразума довело до преиспитивања досадашњих ставова и међу Србима у „слободној Босни“. До сада је, каже лист, око 280.000 Срба који живе у Сарајеву, региону Тузле, Зенице, Мостара или другим „муслиманским енклавама“ и који нису пребегли на српску територију, било суздржано у изношењу својих политичких ставова.

Међутим, председник „Српског консултивног савета“ Тузле **Мусо Босић** у интервјуу за „Тегесцајтунг“ најавио је да ће Срби у новој босанској федерацији оштрој критици товрћи политику „српског лидера“ **Караића**. „Ова политика насиља и етничког чишћења“ представља, према Босићевим речима, „фашистичку политику“, коју Срби из Тузле осуђују. Идеологија Црногорца Караића и његових партијских присталица, која подсећа на нацистичку, не представља став босанских Срба који су заинтересовани за миран заједнички живот народа у Босни“.

још многих тестирања намера Запада и Руса од стране Срба“.

С друге стране, „**Трагесцајтунг**“, рекло би се с правом, поставља питање: „Због чега би босански Срби приступили једном државном савезу чије је политичко тежиште у Загребу, где влада хрватски националиста **Фрањо Туђман**?“ И додаје: „Планирана крња држава не представља само одрицање од обављања Босне и Херцеговине у њеним међународно признатим границама, већ и одрицање од њеног обнављања као вишенационалне, вишеверске, вишекултурне заједнице, у смислу грађана...“

Лондонски „**Економист**“, пак, ствари види друкчије и сматра да босански Срби и нису баш превише заинтересовани за велику Србију!? Ево и зашто: „Политичари босанских Срба не журе да постану ситни функционери у Великој Србији. Ако свејугословенски фенкис не успе да полети, њихова перспектива, као и перспектива њихових савезника из Србије је мрачна. Они ће остати мета незадовољства света и санкција...“

РАЗГОВОР С ПОВОДОМ

СЕРГЕЈ ГРИЗУНОВ, ЗАМЕНИК МИНИСТРА ЗА ШТАМПУ РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ

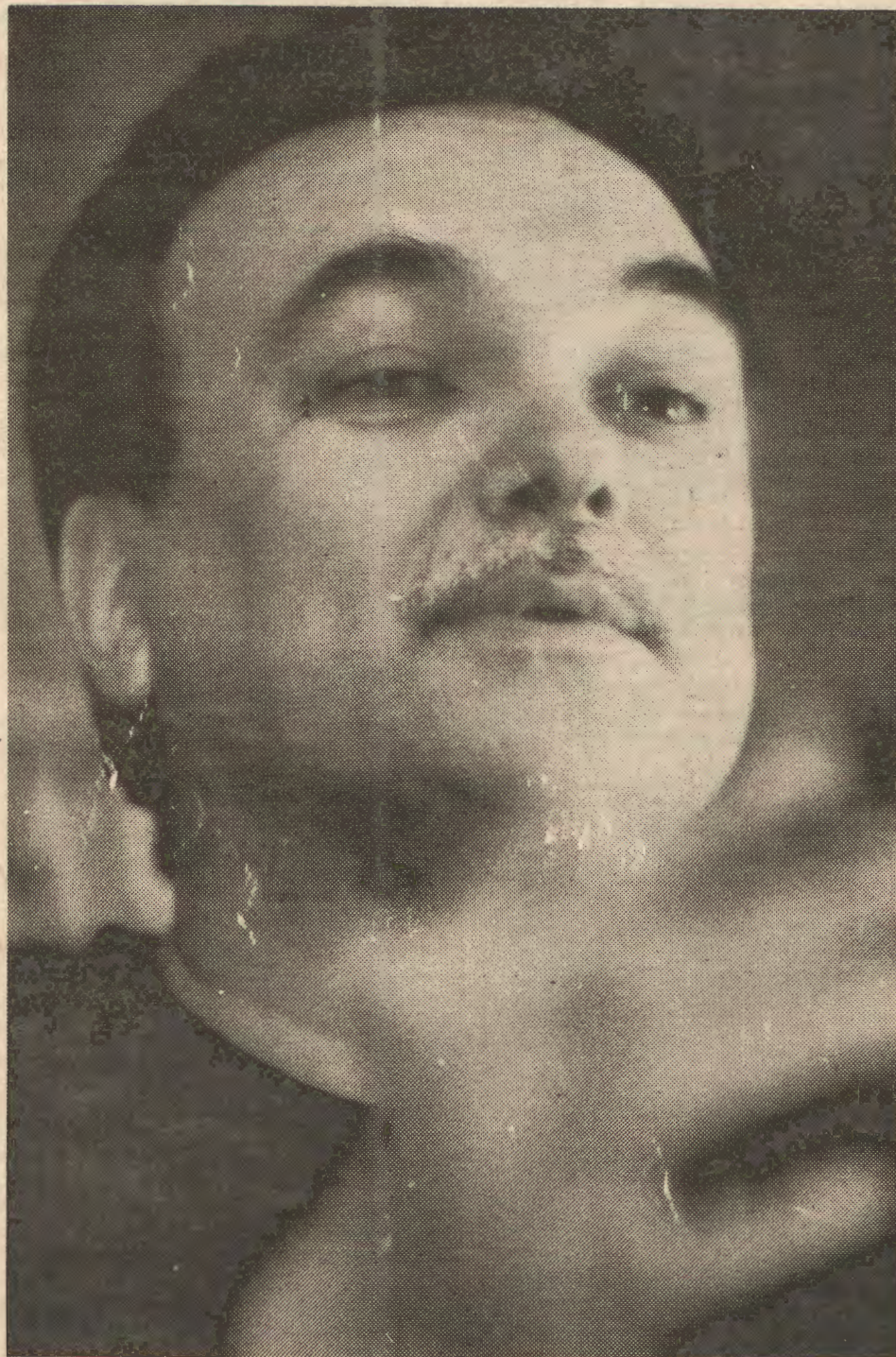

фото: Предраг МИТИЋ

Сведочење о крвавој југо-драми и чудним односима Београда и Москве.

Интензивни контакти руске антијелциновске опозиције и српске позиције.

„Нову Јалту“ неће Руси већ неки овдашњи кругови.

Ко и зашто покушава да створи „Православну интернационалу“.
Нејасноће и сумње око предстојеће посете патријарха Алексеја Другог.

Разговарао: Никола БУРЗАН

Један од најугледнијих чланова бројног корпуса овдашњих страних дописника, шеф београдског бироа руске информативне агенције „Новости“ **Сергеј Гризунов**, ових дана је именован за заменика министра за штампу Руске Федерације.

Гризунов је у два наврата био дописник из Југославије: 1982-1986. и 1990-1994. За оне из овдашњег агитпропа, који тврде да у Београд из белог света долазе само новинари-незналице, који појма немају о овој земљи, њеном народу, историји и политици, још и податак: Гризунов је доктор наука, а наслов његове докторске дисертације гласи „Спољња политика Југославије у савременим условима“.

За разлику од неких овдашњих новинара, који не пропуштају да испред имена ставе своје научне („др“, „мр“), већ и религиозне („хаџи“) титуле, Гризунов се својом никад није разметао, чврсто верујући да је много важније оно што је у глави од оног што је у титули. Пре одласка из Београда Гризунов је, специјално за „Српску реч“, говорио као колега колеги и пријатељу (на „ти“) о утисцима непосредног сведока крваве и ужасне југословенске драме и њеним могућим расплетима.

КАД СРБИНИ

Мислим да је завршена најтежа фаза југословенске кризе — ратна. Сада почиње друга, можда нимало лакша, а можда чак и компликованија, у извесном смислу. Јер, чини ми се да ћемо сада бити сведоци неких неочекиваних потеза. Пре свега — Београда.

У ком смислу?

— Па, рецимо, веома је проблематично стварање тзв. велике Србије. Не бих хтео да то шире образлажем. Могу само рећи да је сада, у сваком случају, уједињавање свих српских земаља много потребније свим српским земљама него самој Србији и Београду. И око тога може доћи до изненађења.

А има ли изгледа за уједињавање?

За босанске Србе нема препрека, поготово после потписивања хрватско-муслиманског споразума о федерацији, односно конфедерацији са Хрватском.

А Крајина?

Последња искуства говоре да се преговори мада могу постићи — чуда...

Преговорима и притисцима?

— Да, заједно. Тако се може решити и питање Крајине. Сада је пат-позиција: Срби неће да живе у Хрватској — из апсолутно разумљивих разлога, а Хрватска неће да их пусти да оду. Али, из сваког ћорсокака ипак има излаза. Тако ће бити и у овом случају, уверен сам. Засад је веома добро што су почели преговори...

Био си сведок југо-драме. Како си видео њене узроке?

— Исти су као и у бившем Совјетском Савезу: распад комунистичке вишенационалне федерације пратила је жеља једног ауторитарног режима да сачува своју власт тамо где се она више није могла сачувати. И, хвала Богу што је у Русији за председника дошао човек који је схватио да силом војске не може да задржи ни Литванију, нити Азербејџан, рецимо, у саставу Русије. Мислим да је сасвим исправно што су сада бивше републике бившег Совјетског Савеза самосталне државе. Али, ситуација је сада знатно другачија него приликом разлаза: све те државе окрећу се ка центру од којег су побегле, ка Москви, јер су схватиле да без нормалних, цивилизованих односа — привредних, културних, политичких са Москвом — не могу живети.

Исто ће се, апсолутно сам у то уверен, догодити и овде. Нећу да кажем да ће бити створена некаква реновирана СФРЈ, јер је то немогуће. Али, тежња свих нормалних људи, и у бившој Југославији, а и изван ње — јесте да се на Балкану створи нека врста нормалног, цивилизованог живота. Нећу да кажем — савеза, али биће немогуће живети у Београду и Загребу, а да између њих буде „кинески зид“. Не знам како ће изгледати нова мапа

ГЛУПОСТИ О „ТАЈНОМ ОРУЖЈУ“

Да ли Жириновски збиља има некакво тајно оружје „елиптон“ или су то само приче за малу децу?

Много ме питаш! Сигуран сам само да је војно-индустријски комплекс Русије настао да ради као и раније. А тамо, надам се, седе паметни људи и не примају плату убае.

Али, ако „елиптон“ заиста постоји, може ли се наћи у рукама једног Жириновског?

То су глупости! Један Жириновски сигурно тако нешто не може имати у рукама. Сва нова оружја су изузетно добро чувана. Па, иако сада код неких наших издајника и није велики проблем купити чак и нуклеарну главу (сећаш се да је Лимонов обећао Србима атомску бомбу на поклон!?), није баш све тако једноставно и сваком доступно. Имам доста пријатеља у систему безбедности Русије, бившем КГБ, и знам како се чувају те „стварчице“. Сасвим је искључено да се неко супер-оружје нађе у рукама лудака...

Балкана за две-три године, јер ће још бити померања коцкица у том мозаику, али сам апсолутно сигуран да ће то подручје једног дана бити стабилно. То ће зависити од промене нових политичких приоритета, политичких личности, као и жеље свих за нормалним животом. Разум ће победити.

ЈУГО — ЛИДЕРИ СУ НАЈВЕЋИ КРИВЦИ

Ко је, по твој мишљењу, више допринео оваквом крвавом расплету југо-драме — ми сами, тј. унутрашњи фактори или, како неки упорно тврде, спољни — у виду некакве међународне завере?

— Главну кривицу сносе чланови југо-породице. Утицај спољног фактора, у поређењу с унутрашњим, готово је занемарљив. Јасно је и то да ће главни кривци једног дана морати да одговарају. И то суду сваког народа, а не у Хагу.

Имао си прилике да разговараш са свим југо-лидерима. Како си их видео, да ли си их схватио, како их оцењујеш?

Сви су се они формирали у једном тоталитарном режиму, без других, демократских искустава. Сети се само како је изгледало Председништво СФРЈ. То је потпуна копија једног Политбироа ЦК КПСС. А комунистичко наслеђе и даље је веома присутно. Мртви владају живима. Треба да прођу бар две-три генерација док се у овим земљама не почне живети нормалним животом. Све док су живе успомене (и не само оне) на комунистички режим, биће неприлика.

Не бих говорио о појединим југо-лидерима. Све сам их доживљавао као новинар: ја питао — они одговарали. Разговарао сам са свима. Од свих њих сам, као човека, најпозитивније доживео Милана Кучана. Сећам се: југо-криза је већ била почела — отишао сам

код Туђмана. Његов кабинет био је претрпан разним симболима хрватске државности, сликама хрватских банава, милитантним симболима. Из Загреба сам отишао у Љубљану, код Кучана. У његовом кабинету није било никаквих ознака власти. На зиду само једна лепа слика — урбани пејзаж. И питао Кучана: зашто код Вас нема оног што сам видео код Туђмана? А он, ће: „Е, можда управо због тога Туђман има рат!“. Знао каково је овде мишљење о Кучану; али он се, по мом мишљењу, показао као најуспешнији од свих бивших партијских вођа у бившој Југославији. Његов народ данас живи знатно боље него Туђманов, Милошевићев, Изетбеговићев.

Сећаш се оног великог „путујућег циркуса“, када је бивше Председништво СФРЈ, заједно са шест републичких лидера, шетало по земљи и састанчило? Еј тада сам био на свим тим састанцима. Гледам, овако споља: све нормални људи. Али, кад се све сабере, они сносе одговорност за смрт десетина хиљада српских суграђана. И за то морају одговарати!

СРПСКА ОПОЗИЦИЈА — ЈЕДИНА ДЕМОКРАТСКА АЛТЕРНАТИВА

Какав утисак носиш о српској опозицији?

Ако Србија хоће у демократију, а мора, онда друге алтернативе нема. На жалост, српска опозиција је још слаба, разједињена, без утицаја, чак и међусобно супростављена и тим својим неспоразумима само помаже режиму да и даље остане на власти. Али, мислим да у садашњој српској опозицији постоје људи ослобођени политичких спекулација, који су преузели на себе терет и одговорност политичке борбе, апсолутно искрено, свесно и, морам да употребим једну реч која је овде, на жалост, дискредитована, — по-

УБИЈЕ РУСА

штено. При томе, бар овог пута, не мислим на г. Бинђића. Важно је да је циљ праведан и верујем да ће њихова борба уродити плодом. Иначе, сматрао бих себе лошим политичким аналитичаром и прогнозером.

Пишући о овдашњим догађајима, био си често и доста критичан. Шта ти је овде највише сметало, шта ниси могао да отрпиш?

Пре свега, кад је у питању био ауторитет мог, руског руководства, онда сам, понекад, можда у критици и прелазно границе новинарског посла.

Да ли си због тога имао неких проблема са овдашњим властима?

Директно, никад нисам био нападнут као, рецимо, Душан Рељић, или протеран као Деса Тревисан. Али, неколико пута су ми ставили до знања да сам сасвим близу тога...

Ко ти је то „стављао до знања“?

Па, кажем ти: нико ме није напао физички, нико ме није протерао, али сам стварно био на граници тога. Нико ми, из званичних органа — министарства информација или иностраних послова — није претио, али су ми, преко својих људи, ставили до знања да сам „ту негде“, „на списку“...

Шта ти је, опсервирајући овдашњу политику, највише сметало, критирало те, изазивало револт у теби?

То је била као што сам ти већ рекао, овдашња политика према руском руководству, југословенска политика према Русији...

Почевши од подршке „Августовском пучу“... и међусобних посета разних „делегација“...

Да, да. Нема никакве тајне ко је све финансирао те „посете“: Али, кад што видиш, све се то лоше завршило. Сасвим јасно се показало да је оријентација овдашњег руководства, антијељциновска, била апсолутно погрешна. Руси и Русија сигурно неће скренути с реформског курса зацртаног 1991. Изгледа да је сада и Београд то схватио и почео веома пажљиво да послушати, па и слуша шта говори Москва.

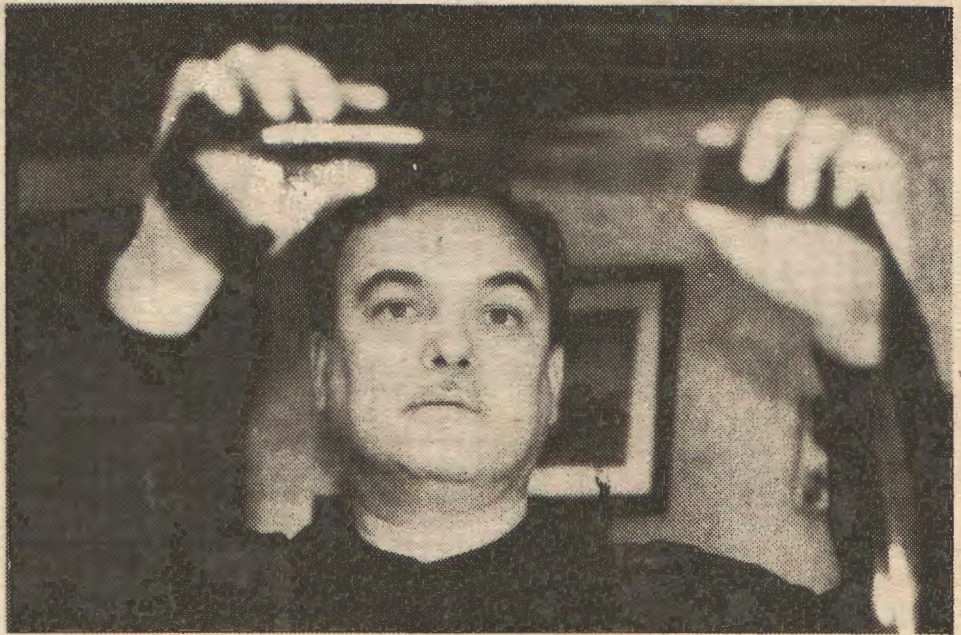
Али, на жалост, настављају се покушаји да се ради на стари начин. Ево, рецимо, сутра овде стиже (24. март 1994) — и то на позив Мирка Јовића — петочлана делегација нашег парламента! Замисли, молим те! Треба збиља бити тотално необавештен да би као члан руског парламента дошао у посету на позив једне овдашње маргиналне партије. И још ванпарламентарне! Значи, настављају се покушаји на скидању Јељцина са власти. Посета Жириновског била је у истом смислу и циљу...

Било је сличних „посета“ са ове, српске стране, зар не? Вероватно, у истом циљу?

Да, то је двосмерна комуникација. Она је била успостављена још између бившег Врховног савета и званичног Београда. Само врло кратко време ту је била пауза, а онда је Жириновски „пробио лед“ и кренуо — старим, утабаним стазима...

НИ ГОВОРА О „НОВОЈ ЈАЛТИ“

— Поводом најновијег енергичног ангажовања Руса и Американаца у решавању босанске — и југословенске уопште — кризе, неки говоре да је повампирен дух Јалте, други да је реч о новом „партнерству за мир“. Шта ти мислиш — враћа ли се Јалта, у овом или оном облику?

Ма каква Јалта! Чак и помислити данас о Јалти, значи увредити Русију. Јер, наша и спољнополитичка и војна доктрина не допуштају диктат и мешање у туђе послове снагом војног ауторитета и нуклеарних глава. Говорити данас о томе да Русија ствара нову Босну или нову Југославију по сопственој мери, јалтанској, то је потпуно погрешно и увредљиво за Русију.

На жалост имам осећај да и у Босни и бившој Југославији постоје људи који би управо хтели да Русија направи нову Јалту. Зашто? Зато што су остали сами, а направили су — или су одговорни за то много будалаштина, убистава итд, па би жељели да ту одговорност поделе с неким. Неће проћи.

Има ли с тим неке везе и покушај бекства у тзв. „Православну интернационалу“?

Да, апсолутно. Немам ништа против православља, то је права ствар. И ти и ја смо православци. Али, Жириновски није православцац! Он је Јевреј, мада ми ни то не смета, јер се подједнако односим према свим религијама, расама, боји коже и форми длаке. Тако сам васпитан. Но, они који хоће да на верској основи организују неку заједницу, могу створити само савез сиромашних, бедних, несрећних и дискредитованих. Ниједна од овдашњих моћних руских интелектуалних група није ушла у тај пројекат. Ако само погледаш ко ће све бити учесници на априлској православној фешти у Москви, све ће ти бити

јасно. Стога ми је било веома чудно када је Жириновски изјавио да је српски патријарх Павле дао сагласност за тако нешто, мада добро знамо ко је Жириновског довео за руку код патријарха Павла, и самим тим дискредитовао СПЦ у очима руске јавности.

ЗЛУОПОТРЕБА ПАТРИЈАРХА?

Како гледаш на предстојећу посету Београду патријарха московског и целе Русије Алексеја Другог? Је ли и то на линији повезивања и уједињавања православља или има неке друге циљеве?

Има неких неразјашњених околности око те посете. Заправо: ко стоји иза те посете? Има извесних сумњи, али је још рано о томе говорити, јер је реч само о нагађањима. Ако посета иде истим оним колосеком који је водио од бившег Врховног савета, бившег Совјетског савеза, то је једна ствар. А ако је то права, истинска брига о судбини блиског нам народа, онда је то сасвим друга ствар.

У сваком случају, мислим да ће патријарх Алексеј у решавању југословенске кризе играти исту улогу, држати се исте „линије“, као и министар иностраних послова Андреј Козирев. И са истим намерама. А и један и други, надам се, желе да виде снажну Србију, ослобођену старог наслеђа.

ДУБОКО ПОШТУЈЕМ ВУКА ДРАШКОВИЋА

Мени су блиске идеје које на свом знамењу носи Српски покрет обнове и дубоко и искрено поштујем господина Вука Драшковића. Мени је он изузетно симпатичан човек. Не само због тога што смо колеге. Нећу, наравно, себе да стављам у исти ранг са лидером СПО, али изгледа да делимо истину судбину. Јер, и у мом и у његовом случају важи она Черчилова: новинарство је најлепши занат на свету, само га треба на време напустити. Ја сада напуштам новинарство, али нови посао није моје тајно опредељење, већ патриотски задатак. Вратићу се у новинарство и остати да краја у њему.

И као заменик министра за штампу Руске Федерације бићу увек у вези са прогресивним, демократским југословенским и српским новинарством и новинарима. И подржавати их...

СРБИ УБИЛИ РУСЕ

На професионалном новинарском задатку на југо-ратишту „нестала“ су двојица твојих колега и пријатеља — Виктор Ногин и Генadiј Куреној. Ти си дуго трагао и истраживао њихову судбину. Да ли је, коначно, утврђено шта се с њима догодило „негде у Крајини“, септембра 1991. године?

Да, утврђено је: настрадали су од пуцњаве из заседе од стране крајишних Срба, на путу између Костојнице и Петриње. Знаш како је то у рату: често се пуца насумице на „све што се креће“. И тамо су Крајишници пуцали у непознати аутомобил који се изненада појавио на путу. Када су схватили кога су убили, запалили су кола, закопали лешеве, али нам никад, ни до дан-данас, нису рекли где су их закопали. Журили су да униште сваки траг. Сакрили су и кола, али смо их ипак пронашли. Али, од лешева — ни трага. Нашли смо једино кључеве од кола камермана Куреноја, која је он оставио у Београду. Вероватно су му, приликом напада, испали из џепа. Нашли смо и вешалицу за одело које је Ногин увек носио у колима, како би се, пре изласка пред камеру, пресвукао. Ништа дуго нисмо нашли. Међутим, наши експерти су ипак открили и неке органске остатке у олупини изгорелог аутомобила. Али, где су лешеве — још не знамо. Наћи ћемо их. Живи су сведоци, жива су деветорица Крајишника која су пуцала...

Како тумачиш такво понашање Крајишника: зашто неће да разјасне читав „случај“?

— Па, ваљда сматрају да не би било добро, да би чак веома лоше звучало, кад би се „признало“ да је Србин убио Руса!? Јер, то је, јел'те, ненормално!? Ипак, не разумем такво понашање. Допуштам да се све догодило из незнања на кога се пуца, јер се то догађа у рату — да своји пуцају на своје. Крајишници су, међутим, изабрали погрешну варијанту — да све сакрију. Било би много боље да су имали храбрости да отворено кажу: људи, браћо Руси, догодила се страшна грешка, велика несрећа, извините. И после тога, уверавам их, никоме ни на памет не би пало да било кога оптужује да су Срби убили Русе, сви би то схватили као несрећан случај. На жалост, то још није урађено. Али, ми имамо имена тих људи, а има их и министарство унутрашњих послова у Загребу, где о том „случају“ постоје две дебеле фасцикле, које сам видео и читао... Видећемо... Чекамо...

Да ли ти нешто говори чињеница да је, у току недавне посете Москви, г-ђа Мирјана Марновић разговарала са Патријархом Алексејем више од два сата? О чему су могли тако дуго да разговарају један патријарх, божји човек, и један комуниста, атеиста? Ко је кога и у шта убеђивао?

Баш то се „уклапа“ у оне моје сумње да око те посете (патријарха Алексеја) још има нејасних ствари. Рецимо: око финансирања, доласка великог хора са патријархом... Једноставно: плашим се да прве личности наше и ваше цркве могу да буду искоришћене, злоупотребљене...

— Да ли си на српској политичкој сцени приметио нешто ново — повратак комуниста и њихових симпатизера? Чак су ушли и у нову владу...

Пре свега, то није њихов повратак. То је процес који се одвија у свим бившим комунистичким земљама. С тим што су се у неким, као рецимо у Чешкој, њих дефинитивно одрекли, што је ближе мојем духу и схватањима. У другим су они само мимикrirали и само чекају „деј ди“ да скину ту маску наводних демократа, центриста, опозиционара или шта знам чега па да наставе да живе и раде на стари начин. То је велика опасност по та друштва. За ваше такође.

— Нема ли у том погледу извесних обрабења, извесних снага из Москве?

— Наравно да има. Ми видимо само онај горњи део, површински, леденог брега. Мислим да и сада постоје интензивни контакти између руске антијелциновске опозиције и

српске позиције. Пре свега преко привредних структура, званични политички контакти су готово замрзнути између Москве и Београда, па те везе иду „бочним каналима“. У оба смера, наравно. Али, ја мислим да је то пут у ћорсокак, да није добро ни за Иванова, ни за Ивановића. Ако се разумемо...

НЕКА ИМ БОГ БУДЕ СУДИЈА

На крају, твоје мишљење о српским колегама, о штампи, мас-медијима уопште?

— Имам лошег искуства, случајева када су ме оклеветали у „Вечерњим новостима“ неки новинарчићи, спремни да по наређењу испуњају било кога. Тако су објавили да је наше дописништво „исфабриковало лаж“ о „такозваном писму“ Ћосића Милошевићу. Тврдили су да тако нешто уопште не постоји. А, ево, када је Ранчић објавио књигу, испоставило се да сам био у праву и да је писмо постојало. Уосталом, сада већ то могу да кажем: покојни Света Спасојевић ми је омогућио да то писмо односно његову копију добијем „на руке“.

Хоћу да кажем: овде постоје и новинари који послушно раде за режим, као и свуда, уосталом, али и они други. Могу да кажем да је српска штампа знатно демократичнија и слободнија него, рецимо, хрватска. Али, она је, наравно, подељена на два табора и, што се мене тиче, имам негативан однос према „оном другом“ — режимском. Но, то је нормално — политичка борба је у питању. А читаоци и гледаоци сами одлучују шта ће читати, слушати и гледати. И то је знак о здравственом стању једног друштва. Не бих више о тим колегама, нека им Бог буде судија.

У неку руку, ја сам један наивац-романтичар: бели лабуд ипак побеђује црног. Једног дана и Срби ће, сасвим сигурно, имати праву независну штампу. Забрале и ускраћивања фреквенција најгори су начин борбе против другачијег мишљења...

КАКО ЈЕ ПРОПАО ЈОШ ЈЕДАН ПОКУШАЈ РЕАНИМАЦИЈЕ ЗАЈМА ЗА ПРИВРЕДНИ ПРЕПОРОД СРБИЈЕ

КО ИМА „ОНУ СТВАР“

У супер динар „пуцали су“ и „пуцаће“ дилери, ситни и крупни спекуланти, незадовољни банкарски, неспособни директори и посрнула предузећа, трома држава и бесни радници. Од те силне „пуцњаве“ динар и **Аврамовићев** програм могу бити рањени и рањавани, али неће то бити смртоносни хици. Једини који изистински могу да убију националну валуту и започети програм економског опоравка земље јесу — **Радован Караџић** и **Ратко Младић**.

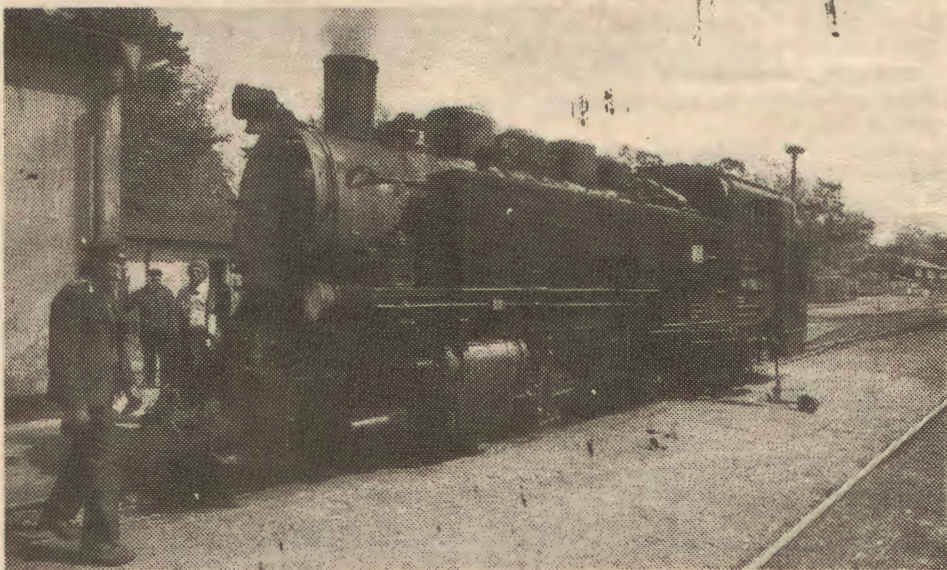
Настави ли се рат у Босни, по београдском сценарију типа „муслиманске снаге свом жестином нападају ненаоружане српске борце“ — ето нама поново празних продавница, уличних дилера, безвредних динара и плата од 5-6 марака. Није случајно што успеси у спровођењу **Аврамовићевог** програма коинцидирају са напредовањем мировних споразума у Босни и Херцеговини, на које је приморана и српска страна. **Аврамовић** и **Младић**, ма колико то на први поглед изгледало апсурдно, функционишу као спојени судови — што је онај тамо на Палама мирнији, то је **Аврамовић** сигурнији а чим се клонирали „војвода Мишић“ почне шепурити око Горажда, то се одмах осети малаксавањем динара на београдском асфалу.

Судећи по досадшњим резултатима, чини се да је **Аврамовић** омиљенија фигура од **Младића** у Толстојевој на Дедињу и да је света српска земља у Босни делом остављена на цедилу зарад „економског просперитета“ матице Србије. Није познато да ли је један СПС-трећепозивац имао овлашћење газде да то јавно саопшти, али **Милорад Унковић** (савезни министар непостојеће спољне трговине) на прошлонедељној партијској трибини у Земуну јавно је признао да ће програм успети само ако се успостави мир: И при томе се послужило логичком скривалицом — пошто је **Аврамовићев** програм постао општенародно добро, онда неће више бити ни рата (у коме Србија иначе није учествовала) како се то народно добро не би угрозило.

Значи ли то да се нама, ипак, осмежује нешто светлија економска будућност? У одговору на ово питање крију се нека већ раније изговорена упозорења југословенских економских експерата. Они су, наиме, тврдили да смо ми могли и прошле године боље да живимо да је то хтела наша држава. У том смис-

На брзину скупљених педесетак угледних светских бизнисмена српског порекла разбежаће се одавде после најаве Косте Михаиловића да су њихове паре уствари капитал свих нас Срба

Пише: **Миша БРКИЋ**

лу ваља онда посматрати и др **Драгослава Аврамовића** кога је власт у овој земљи наметнула као спасиоца и „библијског Аврама“. У том наводном чудотворству заправо и нема ничег спектакуларног — галомирајућа хиперинфлација није обррета ни једним познатим економским моделом, па ни чаробним штапићем **др Аврамовића**, већ једноставно одлуком владајућег режима да се одрекне фасцинантног штампања новца без покрића. Из тога, надале, следи закључак да су све приче о стабилизацији монетарних токова и оживљавања производње трице и кучине од оног момента кад **Милошевићу** затребају паре (свеједно за које намене) и кад нареди да се

Штампарија у Топчидеру пребаца на децембарски режим рада. За овакву причу није потребно доводити пензионисаног експерта Светске банке, њу може да објасни и сваки бољи студент економије.

ПОСЛЕДЊИ АВИОН

У ишчекивању да се то догоди или не догоди, међувреме пролази у бележењу све нових и нових успеха у спровођењу програма. Уредни савезни статистичари, који се у прошлој години нису истицали педантношћу, већ су израчунали да је инфлација у марту 6,5 одсто мања него у фебруару. А у фебруару је

била — нула. Значи ли то да улазимо у зону дефлације за коју је сам **др Аврамовић** рекао да је мало мање опасна од инфлације.

О томе савезни премијер **Контаћ** и његова верна сенка **Шайновић** нису ништа говорили на својој новој викенд турнеји ширења оптимизма по Источној Србији. У новинама није ништа забележено, али извештачи са тог путешества препричавају анегдоту да **Шайновић** у Зајечару, осим неколицине директора СПС-послушника, није успео да окупи угледнија пословна имена, с којима би истински могао да полемисе о манама и квалитетима програма економског опоравка. **Шайновићу** не верују чак ни на његовом традиционалном

терену, а и како би се веровало некоме ко је „до јуче“ својски радио на уништавању српске привреде, а онда је негде око Нове године пресвукао кошуљицу, и сад би да буде ватрени присталица привредног препорода.

Тога је, вероватно, свестан и др **Аврамовић** па је преко једне разбарушено егзалтиране новинарке поручио (плачући јој на рамену) — „чувајте ми динар“. Југословенски гувернер на турнеји по Америци још није претерано забринут за нови талас такозваног штицунга. Цикличне осцилације вредности динара у односу на немачку марку он је, уосталом, и предвидео пре него што је отишао из Југославије, а у домаћим пословним круговима за сада се не придаје велики значај новом таласу штицунга. Истина, слабљење динара највише је погодило обичне грађане који већ данима не могу легално у пословним банкама да купе немачке марке. Занимљиво је откуд одједном толико интересовање грађана за набавку девиза ако им није порасла куповна моћ. Та појава могла би се објаснити искључиво психолошким разлозима — одлазак **Аврамовића** на медицинске контроле у САД створио је код дела народа утисак да је гувернер можда „ухватио последњи авион“. Кад би доиста био прави ђак и следбеник др **Аврамовића**, у таквој ситуацији морао би се у јавности појавити његов заменик — вицегувернер **Никола Станић** и смирити повишене (финансијске) страсти. **Станић**, међутим, није теј калибар, ни што се тиче кредибилитета у јавности, нити способности да на медијски атрактиван начин као његов шеф комуницира са јавношћу.

ПАРТИЈСКИ ЗАДАТАК

Неповерење пословног света још није потпуно санирано и просто је невероватно колико бирократама у Централној банци треба да то схвате. Готово месец дана из кругова бизниса чују се упозорења да правог девизног пословања у легалним оквирима банака неће бити све док се не укине једна готово полицијска одредба — да се уредно бележи и доставља на Одређено место име сваке фирме која је у банци легално купила или продала девизе. Таква уредба код привредника изазива тиху језу и страх да ће им кад-тад неки државни ревизор у пратњи „два кожна

мантила“ закуцати на врата и конфисковати расположиве доларе или марке. С тим оптерећењем не може се правити никакав бизнис и држава, ако јој је стало до поверења привреде, би морала да већ једном укине такву одлуку.

Шансе за то су, међутим, мале. Чак би се рекло да држава има намеру тек да се меша у економске токове. Једино тако се може протумачити прошлонедељно саопштење са разговора које су челни људи пословних банака водили у кабинету српског премијера **Мирка Марјановића**. Из онога што је министарство **Ратомира Вица** саопштило рекло би се да су банкарски одушевљени прихватили добронамерну сугестију премијера да камате најзад спусте на девет одсто. Све је то помало звучало прилично извештачено (да не кажем лажно), ако се зна да већ месец дана банкарски документовано доказују да камата испод 12 одсто за њих значи чист губитак. Убеђивање у **Марјановићевом** кабинету могло би се, дакле, сматрати као партијски задатак који се у име виших националних интереса мора спровести.

И заиста, ко је од новинара сутрадан хтео да провери код банкара то одушевљење, нашао је на псовке и клетве. Већина директора банака признали су да су на камату од девет одсто натерани, али да су и упозорили **Марјановића** да ће за пар месеци држава морати да покрива банкарске дубиозе и губитке који ће настати управо због овог партијског задатка. Наравно, ни један од анкетираних банкара није желео да било шта изјави под пуним именом и презименом, јер свесни су чињенице да се не треба играти главом кад је **Аврамовићев** програм постао општенародно добро (што би рек'о **Милорад Унковић**)

Занимљиво је да су многи успешни светски бизнисмени српског порекла, окупљени на самиту познатом под именом „Етнобизнис“, такође молили новинаре да остану анонимни. Иначе, тај скуп уприличен прошле недеље био је бледа копија оних некадашњих из времена **Бранка Микулића** и **Анте Марковића**. (Телевизијски речено, поштовани читаоци, сада следи мали рез и молим да ми опростите због дигресије. Али, кад сам већ споменуо „оног издајника“ **Анту Марковића**, чујем пре неки дан из поверљивог извора да је

овај наш садашњи др **Драгослав Аврамовић** био у **Марковићевом** тиму за привредну реформу. Српски послодавци повукли су га оног тренутка кад је **Марковић** у тај тим позвао и **Џефрија Сакса**).

САМО ПРОФИТ

Елем, прошле недеље кроз Југославију је продефиловало педесетак „југовића“ који су успели у белом свету. Можда би та посета имала и неког одјека да међу њима није био и извесни **Мишел Жарну**, који се лажно представља као председник удружења пословних људи у Европској унији и који је овде већ зарадио надимак „бизнис издање **Данијела Шифера**“. У његовој пратњи, по већ устаљеном сценарију виђена је и извесна париска кафеџица која за себе тврди да је изворни српски патриота.

После серије „успешних“ разговора и упознавања са нашим новим економским програмом, остао је горак утисак да се овим људима у новом паковању нуди стара идеја о оном зајму за привредни препород (који је, иначе, тако неславно завршио). Пре него што је пошао у Америку, др **Аврамовић** је лепо објаснио да у Немачкој постоји „неки човек“ који би кренуо од једног до другог Србина-гастарбајтера, овде узео хиљаду, онде две марака и накупила би се тако лепа сума за попуњавање скромних девизних резерви земље. Али, како рече **Аврамовић**, неко треба да има (знате) „ону ствар“, односно да тисне петљу, изађе пред те људе и осим одурног позива на родољубље понуди им — интерес и профит. Пошто се такав мајци још није родио, дакле да изађе пред наш народ у дијаспори и не слаже их, **Аврамовић** је привремено (док се не промене прилике) одустао од те идеје. И само што је гувернер замакао за поше, ето родољубивих сценариста који су једва убедили господн **Жарну** да опет скокне до Београда. Шта су наши успешни људи из белог света чули у својој домовини? Ако су паметни (у шта не треба сумњати, јер не би толико зарадили), довољно им је било да саслушају економску злу коб Србије — академика **Крсту Михаиловића**, који је из мрачне прошлости извукао морбидну, лоповску причу о 20 до 30 милијарди НАЦИОНАЛНОГ КАПИТАЛА Србије у иностраним банкама. Да појаснимо: академик је мислио на туђе паре, на новац наших људи који су га годинама стицали у „зноју лица свога“. И сад тамо неки **Коста Михаиловић** мисли да је довољно да он затруби „сви Срби на окуп“, па да капитал потече као река преко блокаде и санкција у Србију. И академик већ калкулише — као „то ће нам бити довољно, не требају нама никакве труле капиталистичке паре од ММФ или Светске банке“. Као фино васпитана господа светски бизнисмени нашег порекла одговорили су овом национално успаљеном академику — „браћо Срби и социјалисти, доста је, бре, било пребрирања по националним жицама. Имате ли ви нама нешто конкретно да понудите, на пример — профит.

ДЕМОКРАТСКЕ НЕЛОГИЧНОСТИ

КО ЗАСТУПА 3-4 МИЛИОНА НЕСРПСКИХ ГРАЂАНА СРБИЈЕ?

ДОБРОВОЉЦИ, ЈАВИТЕ СЕ!

На списку имена посланика Скупштине Србије, она несрпска могу се избројати на прсте: Басри Плана, Ибро Ваит, Тахир Далити, Љуан Кока, Бехлул Нацуфи, Рафали Русковски, па Елвира Фекете, Михал Кертес, Оскар Ковач, још пет посланика ДЗВМ... и ту би негде био и крај. Изражавати то у процентима, већ наоко потпуно је непотребно: јасно је да су Срби са око 66 посто у укупном становништву, заступљени са тек нешто мање од сто одсто представника, док се број оних који представљају око милион и 700 хиљада Албанаца у скупштинским клупама, приближава заступљености Бугара (који чине 0,3 посто укупног становништва), а то значи — нули.

Пренебрегне ли се посао који би се могао назвати деликатним, а суштина му је пребројавање по националној припадности, као и чињеница да је таква врста изјашњавања интимно право сваког човека, национални састав српског парламента, може, између осталог да укаже на још једну трулу даску његове демократичности: неадекватну пропорционалну заступљеност националних мањина у политичким и државним органима ове државе.

ИСПРЕД МАЂАРА, АЛИ — БЕЗ МАРГИТЕ

Да ли неодговарајући број представника националних мањина у државним органима, значи и њихову запостављеност у политичком животу Србије?

„Да, али није битно”, одговара Јанаш Векаш, потпредседник Демократске заједнице војвођанских Мађара. На изборима 1990. године ова политичка странка имала је седам посланика, две године касније девет, а на последњим изборима — само пет. Несразмерно мало у односу на 3,5 посто, колико чине Мађари у укупном броју становништва. „Сматрам да питање одређене националне заједнице није решено тиме хоће ли одређени број њених припадника учествовати у органима скупштинске и извршне власти или неће, јер поставља се питање: ко бира те људе”, наглашава Векаш и додаје: „Ми, на жалост,

имамо примере који говоре да не можемо да сматрамо нити да сви Мађари заступају интересе Мађара, нити да сви Срби раде против интереса Мађара. Зато, ми захтевамо такав механизам у коме би сви Мађари имали могућности да сами бирају своје представнике”.

Разлог смањења броја мађарских посланика Јанаш Векаш види, с једне стране, у смањеном мађарском изборном телу, за око 30-35 хиљада колико је, отприлике, Мађара (међу осталих 200 хиљада грађана Србије) отишло из земље, што због мобилизације, својевремено, што због тешке економске ситуације. Други разлог он види у повећаној апстиненцији код Мађара, јер је, како каже, четири године тешког стања је дуг период, и они губе вољу за учествовање у политичком животу, све мање верујући да ће тако постићи одређене политичке циљеве. Ипак, код оних Мађара који су изишли на ове изборе, наглашава Векаш, 80-85 посто гласало је за ДЗВМ. Мађари су бирани и у оквиру других политичких странака па би, чисто „механички” гледано, ако би се хтело утврдити колико је Мађара у парламенту, онда и њих требало убројати. Али... Постави ли се питање да ли је у складу с тим, рецимо, доскорашња министарка Маргита Савовић представница Мађара, Векаш је изричит: она не може бити представник Мађара. Ако се погледа како је Социјалистичка партија Србије прошла на избо-

Да би се заштитили интереси српске националне мањине у Румунији, у тамошњем парламенту Србија је загарантовано најмање једно заступничко место, и то без обзира на резултате избора. Дакле, чак и да српски кандидат не добије ни један једини изборни глас. У Србији није тако, али зато ни националне мањине у Србији нису такве.

Пише:
Ружица РАНИТОВИЋ — ЈОВИЋ

рима у оним местима где Мађари чине већину, очито је да они за њу нису гласали, па самим тим ни посланик који је на изборима на листи СПС-а не може тврдити да представља ту националну заједницу”.

ПРОБЛЕМ МАЈОРИЗАЦИЈЕ

Ипак, сама чињеница да су Мађари у толиком броју гласали за ДЗВМ је абнормална, сматра Јанаш Векаш: „Јасно је да би у иоле нормализованом стању, и у једном мањинском колективитету као што је наша странка, долазило до одређене политичке стратификације, као што се то дешава у већинским ко-

РЕПРЕЗЕНТАЦИЈА ЗА УКРАС

Трећи по бројности народ у бившој Југославији, Муслимани, данас у Републици Србији, са нешто мање од 250 хиљада својих сународника, представљају 2,5 посто укупног становништва. Међутим у српском јавном животу, они готово да — не постоје. Тако је и у Скупштини. Има их, симболично, што значи као да их и нема. Као припадници муслиманско-албанске коалиције, они су у посланичким клупама, и по броју и по политичкој репрезентативности, крајње маргинални. Јер, политичка странка која ужива поверење муслиманског живља (санџачког, пре свега, где је оно и најкомпактније) је СДА Сулејмана Угљанина, која на последњим изборима у Србији није учествовала. Спремност да парламентарно артикулише муслиманске интересе у Србији, коју је Угљанин показао на изборима 1990. године, у међувремену је како из спољних (рат у Босни), тако и унутрашњих разлога (пендрек — решавање политичких проблема у Србији еволуирала у политичким приликама у Санџаку у правцу „гледања преко нишана”.

лективитетима. Зато, чињеница да су Мађари у толиком броју гласали за једну етничку политичку организацију, значи да је та етничка заједница под притиском који је хомогенизира, јер осећа да јој је првенствени циљ да као таква опстане", каже **Векаш**. Због тога, проблем мањина не може решити ни пет нити седам посланика у парламенту", наглашава он, „већ ће се то урадити када се створе институционални услови да се припадници тих мањина осећају сигурно и да могу слободно изражавати своју националну припадности". За Мађаре, те институција требало би да обезбеди тзв. тростепену аутономију, односно, каже **Векаш**, „нека врста институција, где у питањима која се тичу националног интереса неће бити могућа мајоризација. Јер сам проблем мањина је управо — мајоризација".

Специфични интерес мањине никада неће моћи да се оствари гласањем у парламенту, јер ће она тамо бити надгласана, што не значи, истиче господин **Векаш**, да не треба да учествује у политичком животу, у разним другим видовима, да расправља о разним питањима у парламенту, која се тичу демократије уопште, економије, пољопривреде, што мађарски посланици и чине. „Али када се ради о специфичним питањима, која се тичу националних интереса, они ће једино бити задовољени, уколико их решава сама та мањина. Убеђен сам да ће се схватити да то већини не чини никакву штету, а доноси корист, јер ће смањити тензије између разних националних колективитета", наглашава он.

ХУМАНО И НЕХУМАНО ПРЕСЕЉЕЊЕ СТАНОВНИШТВА

Учествујући у скупштинском животу на једној општој равни, мађарски посланици се итекако чувају да буду језичак на ваги између власти и опозиције, што је приликом конституисања постојећег парламента било очигледно. При том се нека суштинска питања демократије на овим просторима остављају као — зрпска посла. Албанци, или 17 посто укупног становништва Републике Србије, српским позлом сматрају комплетан политички живот Србије. Апстинирајући од учествовања у њему Демократски савез Косова оставио је тразан изборни простор у коме је СПС ућарила 21 од 24 посланичка места, на којима се, тек симболично нашло и неколико Албанаца. Комуницирајући са овим масовним националним колективитетом на нивоу племенских старешина, „мудрих, седих" глава, и осталих „кооперативних" Албанаца, уз решавање националног питања по принципу претис-лонца, **Слободан Милошевић** је добио тзв. Републику Косово са све — председником, скупштинском и владом — **андерграунд**. И уместо да сходно бројности националне мањине коју представља у скупштинском животу Србије представља значајан тег од 17-ак посланика, **Абрахим Ругова** игра на све или ништа, док се на супротној страни све мање пева: „Косово је било и остаће српско". Као неко кога је, за све премијером Бујаром Букошијем, прилио на молитвени доручак Бил Клинтон, наплашавајући да даје пуну подршку „мирној опцији решавања косовског проблема", он има право да се нада да ће тако добити много више него у посланичким клупама Скупштине Србије.

ДУХ СЕЈДА БАЈРАМОВИЋА

Да би сели у министарску фотељу у Србији, припадници националних мањина, осим стручности, која се за такво радно место, ваљда, претпоставља, треба да поседују неке (можда и важније) особине, као што су лојалност и кооперативност, у смислу да буду већи Срби од Срба. Појмовно, то би значило да су у духу покојног **Сејда Бајрамовића**, а практично, делујући — као **Михаљ Кертес**, који је ушао у историју тако што се „не боји Срба". Током министровања, затим, треба да буду чврсти, као **Јан Кишгечи**, који се прошлог лета није ни осврнуо на гнев и бојкот друмова ољачканих сељака, или **Маргит Савовић**, која угроженост елементарних људских права тумачи чињеницом да „онај ко се туче, мора бити тучен". И не смеју никако, баш никако, бити као **Панићев министар Тибор Варади**, који је ресор за људска права исувише буквално схватио.

Од 28 чланова управо наименоване Владе Србије, само један је припадник националних мањина, па и он не као таква, већ као — **врсни менаџер**, широко образован, и у међународним релацијама признат, што се истиче као карактеристика министара за привреду **Оскара Фодора**. Да ли се то резервоар одговарајућих кадрова из редова националних мањина испразнио, или се, пак, применно „кључ"? Је ли могуће да међу онима који нису Срби у овој држави нема експерата калибра **Зорана Соколивића** и **Радована Панкова**?

И тако се долази до тачке где се заступљеност националних мањина у Скупштини Србије, додирује са питањем односа националног и демократског, које се, за Србе пре свега, отворило као вир, у коме губе главу. У прилог међусобном потирању националног и демократског на нашим просторима говоре и чињенице да је, према проценама Фонда за хуманитарно право, из Војводине до сада исељено око 10 хиљада Хрвата, односно да их је у местима где их је било око 90 посто, остало 5-10 посто, то јест да су на снази још увек договорена и недоговорена, хумана и нехумана пресељења становништва. То о националном саставу скупштине говори као о пројекцији стања које ћемо сутра имати на терену — могло би се десити да и оно мало представника националних мањина у Скупштини, једног дана неће имати кога да представља.

Све док се питања етничког постављају као судбинска (питање опстанка), проблеми демократије не долазе на дневни ред. И као што рече и сам господин **Векаш**, осећај угрожености поспешује хомогенизацију, па није чудно да на изборима ДЗВМ добија 80-85 посто мађарских гласова, или што је на мајским албанским изборима на Косову 1992. године **Руговин** Демократски савез Косова добио 90 посто мандата до данас неконституисане скупштине. Такође је разумљиво, да **Шкељзен Малићи** само због изјаве да би Албанци требало да изађу на изборе 1993. године доживи националну анатему, или да **Ветон Сурои** падне у политичку немилост, јер у односу на **Ругову** о методима албанске борбе мисли другачије. Тако у засенак пада и чињеница да ни многим Мађарима у Војводини није до краја јасан захтев ДЗВМ за тростепену аутономију, као и да Срби на Косову и Метохији ма колико деловали монолитно, међу собом се оштро разграничавају као староседеоци и дошљаци, при чему им је сасвим јасно који су међу њима „викенд-политичари" са кућама и становима „у Србији".

„Пре неколико година поверовали смо да је српски проблем изнад демократског проблема, а испоставило се да смо погрешили", рекао је још 1991. године **Мића Поповић**. Како су се у међувремену клонови сличног мишљења развили и у другим националним заједницама, дошло се у Њорсокак, из кога излаз не представља које кече више у мору шајкача у сали Скупштине Србије. Само политичка клима која би поспешила међусобно национално поверење, учинила би сврсисходним седењем мањинских представника у скупштинским клупама. А, као што рече **Јанош Векаш**, у том случају можда неће бити ни потребно постојање ДЗВМ. **Тадеуш Мазовјецки** могао би тада да се шета овим просторима, а да то не изазове горушицу код **Маргит Савовић** (и сличних), док би истовремено свима било сасвим разумљиво то да **Шандор Пал** ужива слушајући „Византијско плаво" **Радомира Михајловића Точка**...

КАКО ТО РАДИ СОКОЛОВИЋЕВА ПОЛИЦИЈА

ИТИСОН ЗА МУЧЕЊЕ

Ово није прича о Муслиманима, који су једине жртве, него о филозофији доказано „безгрешног“ министра полиције Зорана Соколовића и његових

радника. Тачније о њиховом схватању правне државе после познатих сукоба навијача „Приштинџија“ и „Новог Пазара“ и после оптужби да су неки Муслимани, поготово чланови легалне СДА, учествовали у нелегалном наоружавању и подривању система. Полицијске методе финесе открили су људи из Фонда за хуманитарно право, а политички и правни оквир су занемарени, јер нису директан повод овог текста.

лежао на поду. Милиционер Драган је тражио од командира да ме прегусти њему, да ми он покаже Турску. Испустио је крик као каратиста и покушао да ме удари ногом у препоне. Измакао сам се и он је ударио у орман. Пала је ваза са цвећем. На то је командир Равић повикао на њега што прави ђубре, избацио га напоље, а мене је гађао пикслом и уз псовање турске мајке наредио ми да купим просуто. Сагнуо сам се, а неко ме је шутнуо у леђа. Пао сам. Наставили су да ме ударају Касније су ме одвели код инспектора Росића. Ту је био један са звездицама. Тај ме испитивао ко је вођа навијача. Наредио ми је да скинем патике, да легнем и да ставим руке на леђа. Везао ме лисицама, узео је гвоздену столицу, поставио је изнад мене и сео. Ударао ме америчким пендреком по табанима. Онда ми је наредио да устанем и везао ми лисице с преда. Шутирао ме ногом у стомак и шамарао по лицу. Пуко ми је филм, хтео сам да се бацам кроз прозор. Онесвестио сам се, па су ме полилили водом. Онда је Росић рекао да воде битангу јер неће ништа да призна.

Осим о физичком малтретирању, осуђени и тучени навијачи говоре да су третирани као припадници непријатељског народа, нетрпљиво називани Турцима и да су понижавани као припадници муслиманске националне и исламске заједнице: „Јел ти ово Турска“, „Турску ти мајку“, „Платићете за Босну“... Неки су терани да се крсте као православци и да љубе крст.

Претучени ученик саобраћајне школе уведен је у канцеларију бр. 11. Ту га је командир Равић наводно ударио песницом по носу и када је потекла крв наредио: „Зодите га напоље да ми не капље турска крв, ја сам за ово давао паре“ Вратили су га након умивања, а онда је један од милиционера наредио да испружи руке и ударао га говорећи: „Ово не удара учитељица, овако удара Србин“.

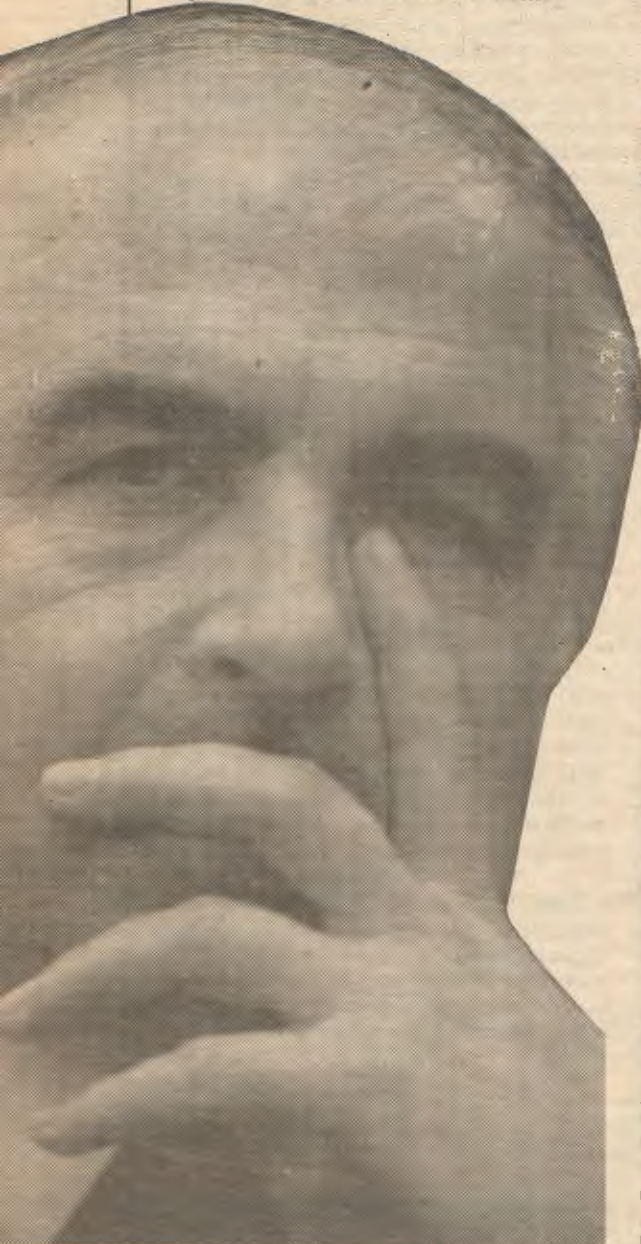
СЛУЧАЈ ПЕШТЕР

Према подацима којима располаже Фонд више од 300 Муслимана физички је малтретирано у полицијским станицама у Сјеници, Тугину и у Новом Пазару, током новембра и децембра 93. године. Само из једног села (Расно) батинано је око 20 људи који су порицали да поседују оружје. Према наводима људи с којима су разговарали представници Фонда акција одузимања оружја и приморавања људи да набаве и предају полуаутоматско и аутоматско оружје поновљена је или настављена фебруару и марту 94. године у селима

СЛУЧАЈ НАВИЈАЧ

Готово сви навијачи фудбалског клуба „Нови Пазар“ са којима су разговарали представници Фонда наводе да су након хапшења или притварања физички малтретирано. Међу њима има малолетника који су одвођени из школа, са часова. Сви помињу вишечасовно батинање: песницама, ногама, карате ударцима, палицама, мењачем од камиона или другим тешким предметима. На листи препознатих службених лица који су их тукли налазе се командир СУП-а Миро Равић, инспектор Горан Росић, милиционери Неџад Авдовић, Славомир Тоши, Момир Бишевац, извесни Ђирковић, Таса и Драган.

Један од навијача следећим речима описује свој боравак у станици милиције: „Одвели су ме у канцеларију код командира Равића. Ту су била још четворица у униформама и један у цивилу. Одмах су ме с леђа ударили у главу, а када сам пао опет су ме тукли по глави. Равић ме питао да ли знам ко је он. Када сам рекао да не знам, опсовао ми је турску мајку и рекао да ћу видети ко је он. Ударио ме у лице, а ја сам ударио у орман, па пао. Шутирали су ме у главу и у стомак док сам

Карајукићи Бунари, Угао, Рашковиће, Међу-гор, Дунишиће, Вапа, Багачиће, Читклу, Бре-за, Фиљуље, Кладница, Урсуне, Дујке, Кладни-ца, Папићи, Сугубине, Шароње и Бороштица.

Истражени случајеви указују на специфич-ност полицијске акције у селима Пештерске висоравни: акција се изводи уз масовну при-мену силе у полицијским станицама нарочито према онима који упорно изјављују да не по-седеју оружје. Обзиром да су сељани уочили да боље или без батина пролазе они који на-кон првог боравка у полицијској станици на-баве и предају оружје, многи купују оружје да би себе заштитили од могућег злостављања.

Земљорадник Н. К. из селча Расно предао је пиштољ 15. новембра када су двојица ми-лиционера из Новог Пазара дошла у његову кућу тражећи аутоматску пушку и радио ста-ницу, а уз пут питали да ли је члан СДА. Узели су пиштољ уз писмени позив да следећег да-на донесе аутоматско оружје и радио ста-ницу. Знајући да су боље прошле комшје који су купили и одмах предали полицији тражено оружје, Н. К. је на исти начин поступио. При-ликом предаје аутоматске пушке у полициј-ској станици добио је **погарду да је пушка нађена и одузета приликом претреса стана.** Након неколико дана, он и још десетак сеља-на добили су други позив да предају оружје. Заједно су отишли у СУП Нови Лазар.

Н. К. посебно памти собу бр. 7 у којој је доведен ради детаљнијег испитивања: „Рек-ли су ми да изујем ципеле и чарапе и да сед-нем наопако на фотељу. Тукли су ме **пендре-ком по табанима.** Нисам могао да видим ко ме од њих туче, морао сам да гледа у зид. Тражили су да донесем два аутомата и 3000 метака. Рекао сам да немам. Дошао је један у цивилу, млад висок, широки чела. Каже ми да је мој брат све признао. Нисам имао шта да признам, само сам им псовао мајку. От-прилике око три сата поподне **разапели су ме преко неког шифоњера** и везали руке ли-сицама и ту сам остао око два сата. Опет, да донесем два аутомата и 3000 метака и да ка-жем ко у селу има оружје. Пустили су ме уве-че с тим да после празника донесем оружје. Рекао сам им да нећу кући, нека ме ту држе јер немам шта да предам. Једва сам стигао код сестре на конак. Ставио сам на табане лук, со, месо и оздравио. Јавио сам се после празника. Ништа нисам довео. Кад тамо Вла-до Чорбић, Никола, Џемко. Нуде ме кафом и извињавају се, као погрешили. Рачунају ми купљену пушку као добровољно разоружава-ње“.

О истој техници испитивања говори и 68-годишњи сељак, члан СДА: „Отишао сам у милицију по позиву. Када и други из села. У ходнику смо чули вриску. Мене је један мали, средњих година, са брчићима увео у собу и када сам рекао да немам ништа од оружја, он прочита да ја и мој син имамо две ауто-матске пушке. Иначе мој син је два месеца пре тога отишао за Немачку. Пребацио ме је у собу бр 36 и ту је почело. Видео сам да ће да ме бију. Шта ћу, признам за пушку М-48 коју сам пре рата купио у Сарајеву. Нису хте-ли да чују за ту пушку, него траже само ауто-мат. Молио сам да ме пусте да купим такву пушку. Ништа. Онај са брчићима нареди да изујем ципеле и чарапе, **попе ме на столицу, морао сам да чучнем на колена и да окрен-ем главу према зиду.** Ударао ме пендреком по босим стопалима, стално говорећи да ме

бије мало јер се шали, а да ћу тек видети шта ме чека. Не знам колико је трајало. Пуш-тен сам с тим да у петак предам оружје. Предао сам М-48, друго нисам имао. Овог пута само су се распитивали за друго оружје. Рекао сам да дођу и да само прекопавају, ја немам. У Расном су на тај чанин разоружали 20 кућа. Људи су куповали аутоматске пуш-ке да би их предали милицији. Више не мо-же да се купи пушка. Свако чува да би имао шта да преда“.

Као и многи други тако је и С. С. прагма-тично реаговао. Схватио је да **сина може заштитити од нових батина ако купи па поли-цији преда аутомат:** „Ја и син кренули смо са још десетак људи из села у милицију. Тамо су од мене тражили да предам пушку М-48, ау-томатску пушку и 3000 метака. Ја то нисам имао и нисам хтео да признам. **Зато су мог сина убили од батина.** Он је био у другој со-би и чуо сам како га туку. Признао је да има оружје и 200 метака. Тада су нас пустили, с тим што су нам дали времена до петка да до-несемо оружје. Дао сам 1900 метака за М-48, аутоматску пушку и 200 метака. Више нам нису долазили. **Ко има оружје тај да и не ди-рају га, а ко нема тај гине“.**

Приликом претреса куће С. Х. у Сјеници и одузимају 24 метка и ловачке пушке за коју је имао дозволу ангажовано је **осамнаест ми-лиционера, три инспектора у цивилу и јед-но митралеско гнездо.** Пет дана је провео у привротно. Уручено му је решење да је оптужен на основу чл. 33. Закон о оружју и муници-ји. Три дана је држан у некој од канцелари-ји МУП-а Краљево: „Дошао је један дебели милиционер и почео да ме туче **пендреком по табанима.** Терао ме да признам да имам оружје и да сам спремао **побуну против државе.** За то време је другј седео и записи-вао моје речи. Дођу двојица па ме туку, онда они оду па за десетак минута уђу други и кре-ну да ме ударају и све тако. Никог од њих ни-сам раније виђао. Повремено сам губио свест, па су ме поливали водом. **Онда су за-врнули итисон.** На бетону је остао осушен лепак, као танке иглице. Терали су ме да са натеченим стопалима **газим и скачем по леп-ку.** То је страшно болело. Тог дана саслуша-вали су ме до 6 ујутро: О томе ко има оружје, о њекаким **турским генералима, команди-рима бошњачке војске.** Говорио сам да је све измишљено осим да сам члан СДА, на-шта су ми псовали **турску мајку** и претили ка-ко ће нас све иселити. Нисам јео дан и ноћ, тек сутрадан око 2 поподне. После тог ручка поново су кренули са испитивањем и тучом. Зашто идем у цамију, где сам сакрио оружје, какве су се акције припремале, ко има оруж-је? Рекао сам им да је за Бајрам, када сви људи иду у цамију, **пролазила нека војска са црвеним береткама и ознакама белих орло-ва и да то не може бити југословенска вој-ска која на верски празник пуца кроз град.** Људи се плаше и **зато имају оружје.** Опет су ме тукли по глави, длановима и табанима. На-ставили су да ме туку трећег и четвртог дана. Нисам могао да ходам. Када су ме изводили из собе држао сам се за зид, онда ми забра-не, ја паднем, а они ме онда шутирају све док се не подигнем на ноге. Терали су ме да пот-пишем ко све има оружје у мом комшилuku. Одбијао сам, а они су ме тукли говорећи ка-ко их ја изазивам да ме убију, али да они **више воле да ме муче.** Четвртог дана исто, само

краће, до поноћи. Дошао је један, мислим да је из државне безбедности, каже пушта ме кући али **да никоме не причам да су ме тук-ли.** Нисам имао пара, све ме је болело. Сти-гао сам до бензинске пумпе на изласку из Краљева. Успут сам свраћао у две куће да тражим воде. Када су ме питали да ли идем из затвора, осећао сам се страшно, али сам признао. Били су добри, дали су ми вишње. После неколико дана отишао сам код лекара да ме прегледа, **молио ме да не тражим од њега уверење јер ће остати без посла.** По-звали су ме на суд, предао сам им копију до-зvole за пушку; тужилац је одустао од оптуж-бе. Нико ме више не дира, али ја нисам исти!“

СЛУЧАЈ ПРИЈЕПОЉЕ

У вези са пријепољским Муслиманима власт се огласила 24. фебруара 94. године са-општењем службе државне безбедности Ужице да је у Пријепољу од шездесетак гра-ђана одузето 60 „дугих цевци“ (пушкомитра-љења, аутоматских пушака, аутомата „хек-лер“, „калашњиков“, „томпсон“, „пумпарица“, полумитралеских пушака, М-48 и „талијанки“) и више од 20 пиштоља, двадесетак бомби и ви-ше од 10.000 метака разних калибра.

Према проценама Фонда за време поли-цијске акције одузимања оружја извршен је претрес у више од 70 кућа и станова прије-пољских Муслимана. Приведено је најмање 150, а претуче више од 80 пријепољских Муслимана. Већина су чланови СДА. Међу хапшеним шесторица су чланови Извршног одбора СДА. Код тројице је нађено нелегал-но оружје. Против њих су подигнуте оптужни-це.

Општи утисак који је потерђен у свим по-јединачним случајевима је егзистенцијални страх Муслимана од четника. То осећање по-јачано је претњавима службених лица да ће их предати аркановцима, шешљевцима или бе-лим орловима.

О страху у свакодневном животу најбоље сведоче речи 79. годишње старице код које је извршен претрес:

„Осморица у униформама. Били су фини према мени, звали су ме тетка. Скваула сам им кафу, а они су мене питали за оружје и да ли знам ко има оружје. Одговорила сам да то не знам, али да људи треба да имају оружје јер морају да се бране када дођу четници. И још сам им рекла да је људе страх јер **овде пуца свако како коме падне напамет и да пуцају Срби на сваки њихов верски праз-ник, што раније нису чинили. Све су ми пре-врунули у кући.** Чак и врећу са брашном на та-вану. Ено стоји просуто брашно. Стара сам, не могу да почистим. Узели су дурбин, два догледа, војни шињел, панталоне и капу. Моје синове и унука су приводили. Све су пустили осим најстаријег. Он има кафић и имао је пушку. Мора да има, долазе му свакакви пија-ни. И време је такво да мора да се брани. Не-ће нико ништа да ми каже, а можда су га и тукли“.

Једном од батинаних у паузама је пређе-но још бруталнијим поступцима „Белих орло-ва“ из Вишеграда: „**Они не убијају одједном него ти одсеку прст, па нос, па уво“.**

Према наводима људи с којима су разго-варали представници Фонда поједини ин-спектори представљали су се као четници. Тако је инспектор Поповић из ужица, прили-

ком претреса једне куће све присутне назвао Турцима, а себе и друга службена лица представио као „ми смо четници“. Осим замерки што присутно дете носи име „Алија“, отварао је Куран и питао зашто немају Библију?

Један од окривљених за нелегално поседовање оружја, везаних руку отпозади у ставу мирно без ослањања на зид, у СУП-Ужице објаснио је због чега је набавио пиштољ: „Набавио сам пиштољ након посете Мирка Јовића (Српска народна обнова) и његовог говора да Муслимане треба истерати, да не смеју да имају никакву функцију на послу, да не треба да служе војску и да не треба да им се дозасги да завијају са џамија“. На крају испитивања инспектор је рекао следеће: „Шта ви Муслимани уопште тражите овде, што се не иселите? Око пет ујутру је завршио са испитивањем и заспао је, а ја сам остао да стојим“.

У вези са бруталним понашањем полиције из пријеполја многи помињу начелника Милету Новаковића. Сви су затечени његовим непосредним учествовањем у батињању суграђана. Помињу његово другачије понашање у ранијим годинама. Према тим наводима он је стекао велико поверење грађана након избацивања из града неколико група раскаланих и милитантних резервиста и добровољаца који су у лето 92. године често боравили у пријеполу, пре или након одласка у рат на територију БиХ. У то време, на вест да ће Милета Новаковић бити смењен, потписивана је петиција којом су грађани затражили да остане на функцији начелника полиције зато што штити интересе грађана и добро служи заједници.

Према наводима човека који има озбиљних здравствених проблема сусрет са командиром је овако изгледао: „Када су ме увели код инспектора Поповића ушао је Милета Новаковић и још један. Милета ме је одмах ударио песницом у груди. Ухватио сам га за руку и рекао да ме не бије, да нисам здрав. Он је знао да немам један бубрег, одавно се познајемо. Одговорио ми је да ће ми одваљити и други, ударајући ме у груди и лице“.

Други код којег такође није нађено нелегално оружје наводи да га је командир почео тући када је чуо да није признао: „Рекао сам му да немам шта да признам. Дохватио ме столицу и кренуо на мене, претећи и псујући. Онда ме је ударио у главу с обе стране. Повукао ме за јакну, оборно на под и шест-седам пута песницом ме ударио у пределу бубрега. Када сам га упитао зашто ме бије, добио сам ударац у плексус од којег сам изгубио ваздух. Престао је када је у канцеларију поново ушао инспектор „Поп“. Пожалио сам му се, а он је на то рекао да ће и он да ме бије“.

Према наводима највише су тучени због порицања да имају оружје, због тога што нису знали да је СДА наводно делила оружје или што нису знали ко од Муслимана поседује оружје. Један од самоволно ухапшених наводи да је полицију јако занимала политика СДА и да је испитивање текло по моделу „политички део, па разбијање“. Затим су ми рекли да скинем чизме и да ставим ноге на сто. Тукли су ме палицом по табанима и по длановима. Највише их је интересовала политика. На крају су донели канту хладне воде и наредили да ставим ноге у канту. Неколико пута су ме изводили у ходник, па позивали на испитивање. Онда су ме увели у собу у којој је било шесторо милиционера. Препознао

сам Дучића, Лаковића, Думића, Цвијановића. Једино ме Цвијановић није тучао. Тукли су ме рукама, ногама, палицом по леђима, грудима, длановима. Дучић се лео на сто па ме одатле шутирао чизмом. Претили су да ће да ме запале, закољу. Двојица су ме држала за руке и за косу, а остали су ме ударили ногама у груди и песницама по врату, потиљку и леђима. Осетио сам када су ми пукла ребра. Клеचाо сам, а они су ме и даље тукли и наређивали да устанем. А све то време одзвањали су ударци из друге собе. Те две собе одвојене су вратима која су се тресла пошто су К. Л. ударцима бацали на врата“.

О истој техници сведочи пензионер код којег је извршен претрес и није нађено оружје: „Не знам ниједног од тих милиционера и цивила. Мислим да нису одавде. Чим су ме увели питали су ме за оружје и почели да тукли. Двојица су ме тукла, ударили су ме пендрекком рукама, песницама и шутирали. Онда сам морао да изујем ципеле и да ставим ноге на сто, па су ме пендрекком ударили по ногама. Један ме је ухватио за главу и шакама ми трљао уши. Мислио сам да ће да их откине. После неког времена донели су канту воде и наредили да ставим ноге унутра“.

Члан СДА код којег такође није нађено оружје искусио је пендречење металном палицом по голим табанима: „У соби су били милиционери Дучић, Лаковић Момир, Цвијановић Миле, Милић и један кога не познајем. Лаковић ме одмах дочекао питањем где ми је оружје. Када сам рекао да немам, наредио ми је да се изујем и да наокапо клекнем на столицу. Тукли су ме палицом по табанима. Никада нисам видео такву палицу, мислим да су је они сами направили. Има метални рукохват, само је врх завијен у гуму, унутра је вероватно истр метал. Морао сам да испружим руке, па су ме ударили по длановима. Најгоре је било што су тражили да скупим прсте шаке па су ме палицом ударили по прстима. Сви нокти су ми били плави. После је Дучић донео канту хладне воде и натерао ме да ставим ноге и руке у воду. Пустили су ме да једам и пијем лек који ми је донела жена, а онда су наставили. Поново са изувањем. Лаковић је бројао и када бих рекао да немам оружје претио ми је дуплом порцијом. И добио сам. Ударио ме са обе руке у уши, а Дучић ме из окрета ударио ногом у груди. Тада сам изгубио ваздух и пао. Додао је ногом у леђа. Ударио ме и инспектор државне безбедности“.

Према наводима људи с којима су разговарали представници Фонда највише су трпели када су ударани гвозденом палицом: „У почетку сам порицао да имамо оружје. Само сам једном видео очеву пушку. Наредили су ми да наокапо клекнем. Један ме је држао за главу, а други ударио палицом по табанима. Највише ме је тучао Дучић. Он је донео канту воде и наредио да ставим ноге. После тога терао ме је да трљам ноге о тепих. То је страшно болено. Касније је дошао Станко Безар. Тражио је да признам да имам митраљез, бомбе и пушке М-48. Поричао сам, а он је онда наредио да му донесу његову палицу. То је нека посебна палица са држачем од метала. Ударио ме тим металним делом по длановима. Поново сам морао да се савијем преко столице и ударили су ме тим металом по табанима и песницама по леђима и глави. У једном тренутку двојица су узели палице и ударили ме по табанима, а брзо у цивилу ме

ухватио за главу, једном руком ми запуштио уста а другом ме шамарао, док ме четврти ударио по леђима. Највише су ме тукли Дучић и Пејовић. Држали су ме од 3 попdone до иза девет увече. Отац и ја данима смо се увијали у коже да би залечили ране“.

У вези са употребом гвоздене палице често је помињан полицајац кога су други ословљавали именом „Љујо“. Наводно је из Нове Вароши. Једног власника радње, иначе члана СДА је том палицом наводно ударио по рукама, а пендрекком по леђима. Његове претње су узимане веома озбиљно јер је помињао Шиптаре: „Уз посвање турске мајке, претио да ће нас Муслимане погазити као жабе јер смо исти као Шиптари“.

Један од пријеполских Муслимана био је суочен са озбиљном претњом да ће имати посла са аркановцима и шешелевцима: „Када сам написао пола изјаве командир Новаковић ме је питао шта сам одлучио? Рекао сам му ко је крив нека одговара, ко је прекорачио овлашћења такође нека одговара. На то ми је поменуо ми је Србе из насеља Виница, како ће се цело насеље дићи на ноге. Још је додао да ваљда знам да тамо има шешелјеваца и аркановаца и да се боји да се не нађем на неком њиховом списку“.

СЛУЧАЈ ФУНКЦИОНЕРА СДА ЦРНЕ ГОРЕ

У истражном затвору у Бијелом Пољу налазе се 25 функционера СДА Црне Горе, окривљених да су „подривали територију Србије и Црне Горе ради стварања државе Санџак“.

Већина окривљених је неколико пута приказана на државној телевизији Србије и Црне Горе као „разбијачи код којих је откривено оружје за насилно утржовање територијалне целине СР Југославије“, уз обиље података из полицијских и истражних списа. Према подацима из неколико независних извора код неких није нађено никакво оружје. Ти извори тврде да код председника СДА Пљевља, Шефкета Брковића, није пронађен ни метак.

Осим дуготрајног батињања, приморавана на бројање удараца до стопедесетог, пендречења по голим табанима, везивања за радијатор у положају из којег се неможе померити, ускраћивање воде, вишенедељног ускраћивања сна и изрицања претњи животом, у случају СДА Црне Горе припадници полиције применили су такве поступке мучења који по суровости и јачини физичке патње подсећају на већ виђено у логорима у БиХ.

Према наводима адвоката Харун Хаџић је непрекидно батињан 48 сати, излаган електрошоковима и високој температури коју је производила капа од азбеста која ми је навлачена преко главе.

Он и Умер Хоџић верују да су вођени у Фочу ради додатног застрашивања. Умер Хоџић наводи да је електрошоковима по полиним органима примораван да призна кривично дело. Авда Цигуљин је теран да гласно броји удареце, а када би од болова заборавао број последњег удараца, враћан је да броји испочетка. У некој од ситуација полицајци су се наводно икиљавали и тако што су му палицу набијали у чмар, па у уста.

ГРАЂАНСКА НЕПОСЛУШНОСТ ИЛИ КРИВИЧНО ДЕЛО

ИГРАЊЕ ДРЖАВЕ

Србија је држава у којој је правна сигурност сведена на минимум. Штавише, слободно би се могло рећи да је и нема. Једноставно, живимо у земљи државне непослушности из које се неминовно рађа грађанска непослушност. И док је — када је о државним органима реч — непослушност еуфемизам за криминал, о томе тешко може бити говора када је у питању понашање грађана. Јер, док се власт не придржава правних правила (које сама прописује) с предумишљањем — из свог партијског интереса или незнања како да другачије изађе из сопствене демагошке политичко-правне клопке — најугроженији слојеви народа приморани су на то из егзистенцијалних разлога. Тако се код нас веома лепо, у пракси, дефинишу појмови државне и грађанске непослушности, неафирмисани у правним енциклопедијама.

Како на страни државе, њених органа и владајуће партије нема апсолутно никакве одговорности за непоштовање закона и Устава и за недоследност у поштовању сопствених одлука, преостају мотиви за грађанску непослушност, њихову оправданост и последице. Где је, дакле, граница између грађанске непослушности и прекршаја или кривичног дела?

ОТИМАЧИНА ЈЕДИНИ ЦИЉ

Држава Србија својевремено је, на пример, уз много помпе, донела Закон о откупу друштвених станова. Уверена да ће на тај начин прикупити новац за „изградњу нових станова“, прописала је и детаљно начин и методологију обрачуна откупне цене стана. Као да не живе овде, државни органи су потпуно апстраховали инфлацију као фактор који утиче на цену, односно вредност новца акумулираног откупом, а намењеног даљој стамбеној изградњи. Елем, тако су срећници који су већ користили друштвене станове и куће, па су имали и шта да откупљују, већ према времену кад су то право користили, плаћали просечан стан, у просеку више хиљада марака пре две, три године, до једне марке у децембру 1993. године. Уз напомену да је овде већ остало нерешено крупно питање: шта да раде они који су годинама издвајали новац у стамбени допринос, а нису добили друштвени стан.

Све време је то држава толерисала, оверавала уговоре, ништа није мењала, није се прилагођавала ситуацији, инфлацији, да би се пробудила када је остало непродато свега десетак одсто друштвеног стамбеног фонда. Откривши да су „због високе инфлације станови продавани знатно испод своје тржишне вредности“, празних џепова и проћераних фондова, најпре је препоручила обуставља продаје (шито Закона који је сама донела) и најавила ревизију већ закључених и реализованих уговора о откупу. У преводу: доплати или поништај! А како ће, по којем критеријуму, бити одређена евентуална доплата, тржишна вредност једног стана пре годину и по дана, односно колико је мање плаћен? Да

Или како парирати њеним провокацијима

Пише: Златко Чобовић

ли је уопште откупљен — јер држава је својим критеријумима практично одредила да је та цена реална, тржишна? Грађани су, дакле, криви и због тога би требало и да (до)плате! Зато што су били законом приморани да откупљују станове, на начин и по ценама које је држава формирала! Па зар није српска Влада могла да буде довољно бистра и да, имајући у виду инфлацију, коригује методологију обрачуна откупне цене сваких седам дана, на пример? И да се помоћним административним и фискалним инструментима брани од обезвређеног новца! Све је могла, да је хтела или знала, само једно никакко — рачунати на доношење закона који би деловао реартивно! Уколико до тога и дође прво грађанско питање је не да ли доплатити, већ како то учинити данас, у времену потпуне економске исцрпљености. О државном лицемерју, као могућем мотиву за грађанску непослушност, говори и најновија ситуација око астрономских казна за саобраћајне прекршаје. Полиција се размилела по београдским улицама и контролише, легитимише, проверава чак и наплаћује. Све под фирмом „за безбедност у саобраћају“. Тако возач за неисправност жмигавца на свом аутомобилу плаћа више од минималне месечне цене рада у републици (35 динара), а јавно (државно) предузеће за одржавање саобраћајница ништа не кошта то што су неисправни семафори и лоши путеви. Возача нико не пита да ли има новца — ако нема ићи ће у затвор — али семафори не раде, а саобраћајнице су необележене и неодржаване, јр предузеће нема пара, и због тога нико не одговара. Јасно је да у понашању државе и њене полиције нема ни „Б“ од бриге о безбедности у саобраћају, јер да има бринули би о томе без обзира на висину казни. Њихов једини циљ и интерес је, очигледно, узимање новца. У свакој прилици и по сваку цену.

НЕПОСЛУШНОСТ ИЗ НУЖДЕ

Да ли платити струју ако је њена цена за просечну, нормалну месечну потрошњу у зимском периоду толика да се граничи са најнижом месечном ценом рада? Боље — како платити? Ако се и плати — како и од чега тог месеца живети? Идентична питања су када је реч о другим комуналним трошковима, па и о таксама и порезима, често одређеним и „од ока“ а које се наплаћују — унапред. До ступа-

ња на снагу Аврамовићевог програма економског опоравка односило се све ово и на куповину основних животних намирница. Како купити векну хлеба ако јој је цена колико једномесечна пензија? Сада се ова дилема полако враћа у употребу у разним варијантама, али са истом основном поруком: не могу да платим не зато што нећу, већ зато што немам! Да ли је то прекршај, кривично дело појединца? — Формално, човек одбијајући да се повинује фискалном захтеву чини прекршај, при чему се не цени објективни разлог због којег он тако поступа.

У том контексту постаје извесно да масовна грађанска непослушност из пуне нужде и очувања минимума људског достојанства, везује руке власти и тера је да се уразуми. Тешко је наиме, веровати да ће се Електродистрибуција, на пример, одлучити да укине струју претплатницима који је нису платили у одређеном износу, ако их је таквих стотинак хиљада или да ће се полиција супротставити маси гладних који раде, примају плату али недовољно ни до сутра, а посегли су за векном хлеба да би се прехранили. Да ли ће држава имати петљу да исели или казни грађане који не буду имали да доплате за већ плаћене станове уколико дође до ревизије?

Очигледно је прошло време слепог проковања неразумним одлукама. Долази време колективног отрежњења условљено економским разлозима, а лишено политичких, страначких интереса. О томе најбоље сведоче протести адвоката, београдских таксиста, грађана организованих у Удружењу оштећених корисника ПТТ услуга, па вапаји оштећених „државних“, такзованих „старих штедиша“... Када је порез већи од зараде, па се још максимира унапред; кад је месечна аконтација за струју иста као плата или чак већа од ње, када се комуналне услуге не плаћују од ока, па ако прође — прође, ако је, уопште дилема — платити држави харач или остати без хлеба и живети недостојно човека, а при том поштено радити а зарађивати мизерию, одговор је — одречан. Или: платити онолико колико се може, без обзира на зацепљени износ, и тако се погађати с државом која отима. Како се то ради показали су адвокати самоницијативно смањујући износ разрезане републичке таксе за — четири петине, са 500 на 100 динара. И што масовније и организованије, то боље. Јер, у оваквим околностима прекршаја не може бити, ни кривичног дела. Велики морални и правни прекршај начинила је држава, а када је тако, онда — као што је рекао Тома Фиља, председник Адвокатске коморе Србије пред београдском Палатом правде репортеру Студију Б у време митинга адвоката — ако не може по закону, правним средствима, изгледа да је једини начин песницом.

ДР СРЕТЕН ВУЈОВИЋ, ПРОФЕСОР УРБАНЕ СОЦИОЛОГИЈЕ

МРЖЊА ПРЕМА ГРАДУ

„Презир према граду није нова појава, он се може наћи, на жалост, и у неким текстовима Вука Караџића, па и у неким оценама о граду које износи Јован Цвијић...

Да и не говоримо о Вучуревићу

који је изјавио: „Саградимо још лепши и старији Дубровник“, Караџића који каже да „ми Дурмиторци доживљавамо градове као затворе“ и у једној песми: „Србимо у градове да бијемо гадове“, тезу о Београду као „антикрпском контејнеру“...

Град не може бити хомоген.

Град може бити хомоген само ако је етнички очистићен, али то је онда — патрљак од града, испод нивоа цивилизације“.

Разговарала:
Ружица РАНИТОВИЋ — ЈОВИЋ

Та крилатица потиче још из средњег века, од времена када су градови у борби са државом извојевали своју аутономију, и када се први пут појавио појам грађанина као таквог. Отада важи да „градски ваздух ослобађа“ или да „градски ваздух чини људе слободним“, дакле да је град место слободе. То нарочито важи за Велеград, због тога што измиче контроли државе. Она у њему једноставно не може да држи све у својим рукама, и ту се пружају велике могућности за слободу изражавања мисли, а тиме и за слободно удруживање, укључујући и политичко. Дакле, реч је о стварању организација, удружења, која заступају своје интересе. Оно што је карактеристично за велике групе, отада оне постоје, нарочито у модерним временима, то

је да се неки јавни интелектуални живот у њима одвија преко разних салона, удружења, кругова, и неких урбаних социјалних покрета, и што је њих више на градској сцени, то је она више занимљива, модерна и демократска.

Ако погледате историју међуратног Београда, ту ћете наћи низ занимљивих кругова, књижевника окупљених око разних часописа, итд. Када се истиче да је Београд у то време био метропола, помиње се, пре свега, група надреалиста која је сарађивала са својим уметничким истомишљеницима у Паризу, рецимо. Та слобода, могућност да се људи исказују, међутим, има своје прендости, али и своје лоше стране. Ту се исказују они који су креативне личности, који имају развијену имагинацију, пуну талента, али и они који имају разне пороке, па је то онда и место за манифестацију социјално девијантних појава. Питање је карактера политичког система и неке суптилне друштвене контроле, у смислу постојања адекватних институција, хоће ли превладати ова позитивна или негативна страна градске слободе.

У ситуацији у којој се ми налазимо, као прелазу од једног ауторитарног у демократско друштво (тај пут је иначе веома дуг, док је онај од ауторитарног друштва у национализам и популизам много краћи), што је обележје режима овде), фрустрације које неизбежно све то прате, преносе се и на понашање људи. И зато не треба да чуди што су овде људи спремнији на агресивно понашање, него што су били раније, што има и пуно организованог криминала, као и сујоба у свакодневном животу: у јавном превозу, у бројним редовима за преживљавање, на јавним местима, који знатно отежавају међуљудску комуникацију.

ТОПОВИ И ФИЛИГРАНСКА ТКИВА

Сматра се да је једна од одлика динарског етнописичког типа становништва одбојност према граду, па постоје и мишљења да је један од главних мотива ратова на овом простору — мржња према граду. Овај рат се види као урбицид. Прокоментаришите ову тезу, коју је неки дан поткрепио и књижевник Драган Великић написавши у једном листу да се „у тензији урбано-рурално фитиљ запалио“.

Сви људи који трезвено мисле, којима тешко пада распад ове земље, па их називају југонасталгичарима, питају се, а ја се питам из професионалних разлога, зашто је у овом ра-

Вебер каже да „градски ваздух ослобађа“. Неки дан сличну мисао чули смо на телевизији и од редитеља Горана Марковића: „Град је слобода, једино место где се слободно живи“. Како то изгледа са аспекта одговорности, а како имајући на уму потпуно распаднути морални систем у нас?

ту дошло до беспримерног рушења градова, и беспримерног страдања, пре свега цивилног становништва — деце, жена и старца. Рачуна се да после Другог светског рата, не само у Европи, него и шире, није било таквих страдања. Може се поставити питање, рецимо, зашто су Вуковар, Мостар и Сарајево, највећи градови-мученици у правом смислу речи, зашто од првог и другог готово да камен на камену није остао. Одговор је доста сложен.

Може се рећи да су ти градови били права места централности, права места диференцијализма у смислу међуетничке кезис-тенције, у смислу мултикултуралности. Ти су градови у свом ткиву врло видно изражавали прожимање разних цивилизација и култура. Они су били прави симболи урбане цивилизације, исходите разноврсности, културне, етничке и сваке друге. У њима, нарочито у Мостару и Сарајеву, може се рећи да је сваки трећи или четврти брак био мешовит. Постојало је и прожимање, испреплетеност архитектонских стилова то су били градови са филигранским ткивом, са симболима урбане културе, који су били на један врло привлачан начин распоређени у том градском простору. И сад, шта се десило? Кад је пало на памет угледницима из веома моћних културних и научних институција да кажу да више није могуће заједно живети, ти градови су осуђени на пропаст. Јер, пошто није могуће заједно живети, а није могућ миран разлаз људи различитих нација, онда једино што преостаје то је етничко чишћење. А оно што није могуће раздвојити и етнички очистити, могуће је **разорити**. Тако да постоји један градопритељски став, један презир према граду као изразу разноврсности. Ако је један од циљева овог рата стварање једнонационалних држава, а до тога се може доћи само етничким чишћењем, онда су градови — жртве.

СИЊИМО У ГРАДОВЕ ДА БИЈЕМО ГАДОВЕ

Несклоност граду као одлика српског етноса није, изгледа, мимоншла ни највише интелектуалне врхове српског народа?

Тај презир према граду није прва појава, он се може наћи, нажалост, и у неким текстовима Вука Караџића, па и у неким оценама о граду које износи Јован Цвијић. Предрасуда о граду има и у неким исказима Слободана Јовановића, који је више ценио село и сељака као чувара традиције, а можемо то срести и врло експлицитно изражено, и код данашњих господара рата. Да поменемо Вучуревића, Караџића, или неке овдашње интелектуалце као што су Момо Капор или Драгош Калајић. Изјава потоњег да је био радостан када је видео да се Сарајево пуши и гори, је пример елклатантног расизма и нечега од чега једноставно уздрхти биће сваког трезвеног човека. Истовремено, ово је и парадокс — када интелектуалци испољавају крајњи антиинтелектуализам. Јер, град је у основи место сазнања, место где се акумулира људско знање. Чак и религија, па и православље, за које се они из све снаге залажу, је — градска појава. Изражавати такве ставове против града, значи бити против интелектуалаца, против сазнања, ако хоћете, и против памети и колективне меморије једног народа. Чуо сам

причу, коју ћу проверити, јер ме интересује, да се камење у неким ратним подручјима, које је остало после порушених богомоља **меле**, да би се потпуно уништило, да се те богомоље **никада више** не би могле обновити. Таквих примера рушења и утирања трага богомољама, било да су оне православне, католичке или муслиманске, има свуда, а најгоре пролазе они градови куда су све војске прошле, где је прошло још много више паравојски, дакле, који су жртве својеврсног **озверивања**. Има ли се на уму како тада пролазе деца, жене и старци, не треба да чуди, онда, то што се дешава са Башчаршијом, или Старим мостом и Кујунџикуком у Мостару... Међутим, заборавља се углавном да, као што постоји Повеља о заштити људи, људских права, деце, тако исто постоји међународна повеља о заштити споменика културе, културне баштине, чији су потписници сада и те државе и ти господари рата, који учествују у свему томе.

Овдашња интелектуална јавност није богзна колико ажурно реаговала на те појаве?

То су својеврсни злочини против урбане цивилизације и поједини интелектуалци овде су нарочито на то скретали пажњу. Није их било, нажалост, много, али ти који су то радили, чинили су то на један озбиљан, савестан начин. Они су штитили ту градску културну баштину, упозоравајући да је њено ишчезавање ненадоднадив губитак. На несрећу, оних који су мислили другачије било је, изгледа много више. Чувена је, рецимо, свашталица, тако би се могло рећи, главнокомандујућег из Требиња, Вучуревића, који је рекао усред дубровачког ратовања, у коме је околина Дубровника жестоко страдала, а и сам град је имао нека оштећења: „Ништа за то, изградимо ми још бољи и старији Дубровник! Па онда, ту је и изјава Радована Караџића да „ми Дурмиторци доживљавамо градове ако затворе“, док у једној песми посвећеној свом оцу, он каже: „Сиђимо у градове да бијемо гадове!“ Иван Чоловић је забележио доста таквих изјава, као рецимо да је Београд „антисрпски контејнер“, онда је у једним новинама које излазе на Палама пронашао да је Београд „курва — град који хоће да буде космополитски, који хоће да буде анационалан, који хоће све само не да буде — српски!“ Такве изјаве усмерене су, пре свега, на основну карактеристику градова — разноврсност, и друштвену, и етничку и културну. Хомогена може бити само нека сеоска средина, или хомоген може бити само етнички очишћен град, али то је онда — патрљак од града, нешто испод нивоа људских насеља тога типа у свим периодима када је цветала цивилизација.

ГРАД ЈЕ ГЛАД

Град се тек однедавно одмакао од глади која је владала у значајном делу његовог становништва. Стручњаци су већ предвиђали да ће у борби за храну доћи до великих сукоба између села и града. Може ли се предвидети понашање градског становништва код масовније појаве глади?

Услед невиђене инфлације прошле године, дошло је до убрзаног сиромашења, па се у становништву појавила глад као основни

вид беде. Може се рећи да су у таквим ситуацијама градови много више угрожени од села, јер чињеница је да села могу без градова, док градови не могу без села, нарочито кад се то сведе на голо преживљавање. Тренутно може се рећи да се лакше дише захваљујући првим позитивним ефектима монетарне реформе, међутим постоје недоумице колико то може да потраје, будући да се води једна прескупа политика какву не могу да издрже ни много богатије земље. О томе како би се понашало градско становништво у случају масовне глади можемо говорити само као о пројективним ситуацијама, на основу утисака, јер код нас, нажалост, нема могућности за истраживање те врсте. Оно што се може рећи јесте да је то било једно трагично искуство, и за старије људе који су већ преживели глад, ратну и веома жестоку оскудицу после Другог светског рата, али још теже је погодило генерације или поједине делове становништва који су осетили неке благодети, и њима се онда десило попут оног у старој јеврејској клетви: „Дабогда имао, па немао“. Могу само да кажем још то да би желео да неко једног дана одговара за сва понижења овдашњих људи, па и понижења те врсте да гладују или да су принуђени на преживљавање.

У последње време кроз јавност се провлаче мишљења како би село могло одиграти значајну улогу у решавању проблема незапослености, као и прекомерне запослености у друштвеним предузећима. Заговара се тзв. повратак на село, а при том се најчешће говори о полутанима, који „треба да се врате одакле су дошли“, јер „овде само једу туђ хлеб“. Да ли је то могуће?

Мислим да је то идеја која тешко може да се оствари. Људи су са села долазили масовно, од другог светског рата наоивао њих око седам милиона је прешло из села у градове и то један од највећих руралних егзодуса у економској историји. Из села се одлазило због лоших услова живота, рада, становања, провођења слободног времена. Ишло се у градове, и то одмах у веће, или у иностранство. Имате те тзв. сељаци на европским раскрсницама: људе са села, и то из богатих села, богатих домаћинстава, који су отишли да раде тамо.

За одлазак су, дакле, постојали врло јаки мотиви, ти људи су се овде, по градовима заповишли, стекли неке станове и куће, значи имају овде шта да изгубе, а истовремено немају где да се врате. Да имају тамо од чега да живе, они не би напуштали то село. Има међу њима полутана, међутим, та мешовита домаћинства са двојаким извором прихода, и из града и са села, очигледно не могу ваљано живети само од једног. И вратити их сада само на један извор прихода може се, чини ми се, само из очаја: „Хајде да нешто предложимо да бисмо смањили армију незапослених, или велики број људи на принудном одмору“.

Сумњам у могућност једне такве акције, а не бих волео да будем сведок тога да се она одвија на принудан начин. Јер то би била својеврсна депортација.

КАД ЈЕ ЦК ГОРИ ОД УН

ИЗНУЉЕНА ЧВРГА

Има неке неодољиве сличности између понашања света према СР Југославији (читај Србији) и опхођења Југославије према својим грађанима. Уједињене нације су увеле економске санкције према својој балканској чланици, а режим у Београду учинио је то много раније на плану јавног информисања сопствених грађана. Побуде су, дакако, различите, али ефекти у оба случаја погубни.

Срећом, и роба и истина попут воде знају да заобиђу препреке, пронађу пукотине и стигну до оних којима су потребни. Плаћени контролори и чувари параграфа морају да попусте и зажмуре, често и пред сопственом сумњом у исправност своје мисије.

СА КОЊАКА НА ШЉИВКУ

Информативна политика у Србији годинама је већ у знаку идеолошког домаћег задатка „ширења истине о Србији“. У том циљу извршене су неопходне чистке у најважнијим медијима, регрутовани махом полуписмени, недовољно образовани и другим хендикепима оптерећени људи који су у читав посао унели превише адреналина и помешаних појмова, превише личне лакоумности и националног патоса да би одмакли даље од митингашких окупљања и инцидентног језика у општењу са светом. Резултат је белодан: **нити Србија зна праву истину о себи, а још мање је у стању да је спозна јавно мњење у свету.** Врхунски домет овлашћених пророка истине о Србији био је поражавајући закључак да је цео свет зао и неправедан према Србима и да ће, вала мајци, кад-тад, можда и убрзо, признати грешку и спознати праву истину.

У инаугуралном говору новог српског премијера Марјановића могао се запазити готово јеретички заокрет у том, до јуче, неприкосновеном ставу. Та мала кап отрежњујуће самокритике најбољи је знак да ће се информативна политика у Србији променити тек када шефу државе и владајуће партије преседну, па и дозлогрде сви ти прегрејани интерпретатори званичне политике. Има их, разуме се, много; у својој необузданој ревности утркују се између себе ко ће „више, брже и даље“ да одсочи, истрчи и добаци на Балканијади сервилне, загрижене и заглупљене пропаганде. Било их је и има их свуда: на местима председника влада, министара, шефова државних новинских агенција, радио-телевизије, листова, јавних предузећа под контролом државе, војног и спољнотрговинског естаблишмента, приватних пословних империја...

Србија не зна праву истину о себи, а још мање је у стању да је спозна јавно мњење у свету. Да ли је то довољан разлог за акцију?

Пише: Михајло Ковач

У другом, све масовнијем ешалону прате их коментатори и новинари, од којих многи имају муке с падежи, затим видовњаци и пророчице, лаки писци који су се капучина и француских коњака брже-боље прешли на гусле и тешку шљивку, узгајивачи белих ружа, завичајци ван завичаја, „патриоте“ тежг и лакшег калибра, закључно са многим активистима месних заједница и одбеглим пацијентима претрпаних психијатријских клиника.

Зашто „патриоте“? Зато што патриотизам чим постане наплатив губи своје право значење. Мало је примера у нашој прошлости да је „истина о Србији“ била тако немилосрдно срозана на текућу траку за муњевиту политичку промоцију и профитабилни успон читаве армије маргиналаца и другоразредних личности. Та појава, нарочито у области јавног информисања, оставиће тешке и несагледиве последице на будућност Србије.

Отуда, недавно формирање Независног удружење новинара Србије није само чин институционалне одбране журналистичке професије. После више година неуспешних покушаја да се званично Удружење новинара Србије приведе својим правим задацима и

нормалном раду, постало је очигледно да су се у његовим врховима угнездили политички заштићени људи којима је служење режиму изнад интереса новинарске професије. Глуви на шиканирања и отпуштања новинара широм Србије, „мртви хладни“ на режимску агресиву на „Политику“, Радио Панчево, Радио Лазаревац и многа друга гласила, пристрасну поделу фреквенција, отмице новинара, отворену злоупотребу медија поводом избора у Српској крајини, Крајинчанић, Чукић и остала браћа по идеолошкој матери сами су повукли јасну црту између пропаганде и новинарства.

ПО ПЕДЕСЕТ ПРВИХ

Ако је у јавности и било неких недоумица око мотива и домета новог Независног удружења, оне су ефектно распршене вече уочи његовог оснивања на самој државној телевизији. У ванредној емисији под називом „Куда иде српско новинарство“ поменути истинољупци, под заштитом савезног и републичког министра информисања, острвили су се на јединог представника друге стране, оживљавајући после шест деценија сећање на московске процесе „издајницима и иностраним плаћеницима“. Машући неким папирима, подмећући тобоже проверене информације, упали су у замку сопствене претеране ревности. Нестрпљиви да свом политичком идолу и шефу покажу непоколебљиву лојалност ударили су му, заправо, нову политичку чвргу и дали најбољи јавни аргумент за оснивање Независног удружења. Сутрадан, у Дому омладине, све се могло обавити и без уводног излагања.

Ново удружење већ на старту има близу 800 чланова. Мало је рећи да све што вреди у српском новинарству, дефинитивно окреће леђа истуреном одељењу СПС-а у Улици Генерала Жданова. У њему ће, дакако, остати сви они који не виде другог начина да задрже своја повлашћена места у штампи, на радију и телевизији. Многи новинари ће се још извесно време снечивати и двоумити, заплашени од могуће репресије и губитка радног места, нарочито у унутрашњости. Али, коцка је бачена, црта је повучена.

Уосталом, можда би цела прича о једнима и другима могла да се разјасни на крајње једноставан начин. Велика сала, по 50 првих са списка оба удружења, празан папир и оловка, једна задата тема: спољна, унутрашња, економска, социјална — бирајте, господе „истинољупци“! Нема преписивања!

Било би то крајње занимљиво и незаборавно.

ШТА ДАЉЕ ПОСЛЕ ЋАЧКИХ ДЕМОНСТРАЦИЈА

ВЛАСТ ЛАКШЕ ДИШЕ

„МАТУРАНТИ СУ СЕ ИЗБОРИЛИ ЗА МАТУРУ КАКВУ СУ ЖЕЛЕЛИ“. Новинари су убрзо објавили вест о победи матураната. Уствари, матуранти су залочили нешто, преко потребно: рушење ауторитарног, окоштало, нехуманог, отуђеног васпитно-образовног система, рођеног 1632. године, система Ј.А. Коменског. Овај систем траје, животиари готово четири стотине година, а свака нова власт само усавршава његову рогобатност.

Зашто ту стару школу која слушају, мучи, заповеда, поковава, онеспособљава за самостално учење и рад, дехуманизације, власти неће да сруше? Одговор је једноставан: школа је у служби сваке власти, строго је контролисана јер школа има главни задатак да обликује децу по мери друштва. Што не стигне школа довршиће друштво. Битно је добити што више послушних, полуобразованих, отуђених од рада, живота, себе, застрашених, нехуманих. Што више таквих — власт лакше дише.

Матуранти се изборише за нешто лакшу матуру јер деца осећају да их овај јалов дванаестогодишњи образовни систем није оспособио за испит зрелости какав им власт постави. Знају да нису оспособљени за самообразовање, те не могу сами себи много да помогну. Чак су, и они ретки, способни да сами успешно ураде матурски, немоћни, јер како стићи после 8-10 часова кривљења кичме у клупи или градског превозу.

Ова генерација матураната је имала и среће јер је у општем друштвеном хаосу била препуштена себи (а боље је и такво васпитање него лоше васпитање). Препуштени себи и природи рано су сазрели, храбро указали власти и својим васпитачима на опаку болест која је метастазирала на цео васпитно-образовни систем и друштво, као логичну последицу школског система.

Шта даље?

Министарство за просвету уредно добија извештаје од директора школа да су ученици у клупама, да је све „нормално“, без екцеса. Зна Министарство да су извештаји о „нормалном“ стању кратког даха и стога су забуркали читав апарат „одговорних“ за стање у просвету. Одговорни хитно сазивају Скупштину Савеза педагошких друштава Србије, све чуваре Ј.А. Коменског. Остале запажен говор, тренутно великог ауторитета у области ове проблематике, гос. И. Ивића. Изрекао је дубоке истине: у образовању је хаос, програми су старомодни, ђаци су пасивни или бубалице, нема критичког односа у мишљењу, нема оспособљавања за самообразовање, школство је централизовано, једном речју школа нам је **СРЕДЊОВЕКОВНА**.

Господин Ивић храбро изрече поражавајуће податке (а морамо му веровати) о резултатима ове средњовековне школе. Открио нам је да 44% становништва наше земље нема завршену основну школу (успут су се загубили), 25% становништва има завршену само основну школу, итд... Коментар је непотребан. Господин Ивић који је обишао свет, вршећи анализу новина у васпитно-образов-

Матуранти су се изборили за нешто лакшу матуру, али су тиме добили само једну битку у борби са јаловом дванаестогодишњим образовним системом

ним системима тих земаља, на нашу срећу, је схватио да су те промене површне, чак и опасне. Погубно је увођење тржишних принципа у образовни систем јер колико новца толико знања и моћи, што је неприхватљиво за нас јер се у пракси види да наши највећи богаташи, по правилу нису ни духом ни интелигенцијом богати. Здравом семе, а материјално сиромашно никада неће нићи.

Схвативши да је васпитно-образовни систем стварно у кризи господин Ивић панично позива на оснивање Националног комитета за спас просвете, у који треба да уђу: академици, научници, најуспешнији педагози, психолози, родитељи, ђаци и многи други. Вероватно господин Ивић очекује да се тако формирани „конзилијум“ сјати око умируће школе — старе близу 400 година. Вероватно ће дотичну баку ставити на апарате а они ће дуго, врло дуго, шити царско „ново“ одело без игле и конца. Док они шију школски надзорници ће натерати наставнике да „умире децу“ и наставе тамо где су стали почетком овог рата. Мора, последњим атомом снаге, сваки васпитач да ствара покорне, отуђене, полуобразоване, људе потпуно несвесне узорка своје дубоке људске несреће.

Њихово педесетогодишње шивење без игле и конца може бити врло брзо прекинуто јер ће се пробудити неки нови клинци који за сада у О.Ш. само руше, не уче, бојкотију... а када се они пробуде биће касно. То би требало да имају на уму сва чувена имена педагошко-психолошке службе.

Чуди ме да велики ауторитети немају снаге да признају да сви знају да решење постоји, а што је још лепше, решење за нову школу дао је наш човек, Србин од Ужица. Чуди ме да немају снаге да изиђу пред Министарство са захтевом да се школа Коменског уклони из живота и замени **НОВОМ ШКОЛОМ** покојног проф. ПЕТРА САВИЋА.

Решење нове школе пронашао је Савић још 1932. Нудио је а они су га деценијама врло дискретно одбијали, тихо да се не чује да решење постоји јер нису имали ни један аргумент против и једне његове странце која одише хуманизмом и љубављу према детету. Исто се понашала власт старе Југославије, Титове Југославије и Југославије социјалиста.

Овај генијални концепт је изложен у књизи „**ДЕМОКРАТСКИ ПРЕОБРАЖАЈ ШКОЛЕ И ДРУШТВА**“, која наравно нема могућности да је штампа друштво и да буде у излозима књижара као море других књига, које то нису

ни заслужиле, а смеше нам се, тако безвредне, из сваког излога.

Савићев концепт укида погубну фронталну наставу, уводи вишефронталну, индивидуализовану наставу која строго поштује психофизичке способности сваког васпитаника. Ствара једнаке услове за све али поставља врло високе образовне и васпитне задатке, које деца с радошћу обављају. Индивидуализована настава рађа индивидуализовани разредно-часовни систем и индивидуализовану школску годину. Неко ће програм савладати за три месеца, неко за десет, неко за шеснаест али ће га заиста савладати у целости и квалитетно. У овом концепту постоји само највиша оцена. Сви раде без принуде, с радошћу а крајњи резултати су фантастични, што сам проверила у четрнаестогодишњој примени Савићевог концепта, у пракси. Високообразовани, свесни, хумани, задовољни, радни, високо морални...

Јасно је да ни једној тоталитарној власти не требају такви јер им не могу уместо главе монтирати телевизијску кутију, не могу такви пушку о раме окачити, кад год је то у интересу власти, не могу, јер деца Савићеве школе афирмишу живот, јер је он највећи дар природе.

Годинама смо и професор и ја молили Министарства да нам бар омогуће експеримент који би пратиле све стручне службе, одређене катедре... Одговоре, или нисмо добили, или ако смо га добили биле су то фразе како тобоже није време и беспарица је. Штета је што не знају да су све највише и најлепше категорије људског живота бесплатне. (хуманост, љубав, поштење, висока свест, љубав према раду, животу...), и за њих је увек време.

Професор Савић је за живота упозоравао на опасност од стихијског рушења јер је историја показала да и после проливане крви не мора на рушевинама да никне нешто ново, напредније, напротив. Био је професор за тиху револуцију која се одвија у самој личности тако да полако али сигурно колективна несвесност прелази у колективну свесност, захваљујући духовном расту индивидуе.

Сумњам да би садашња власт, имала воље да укине Коменског тјс. постојећи васпитно-образовни систем, када би јој најугицајније личности, попут господина Ивића, понудиле алтернативу, дело проф. САВИЋА „**ДЕМОКРАТСКИ ПРЕОБРАЖАЈ ШКОЛЕ И ДРУШТВА**“. А да би понудили потребно је превазићи проклето српско: „Зар Србин, па бољи од мене Србина?“

Ако се ништа не деси, а било би право чудо да се деси, стрпљиво ће дело Савићево чекати неку паметнију власт или време када више ништа неће зависити ни од једне власти јер границе свему, па и трпљењу постоје.

Милица Новковић, професор

БАРАЊА ДАНАС

ЗЕЧЈИ САН НА ТУЋЕМ ЈАСТУКУ

У Барањи, благо заталасаној равници на 1.147 квадратних километара, и када утихне оружје — важи ванредно стање. Она је постала раскрсница путева, место где још увек долазе Срби из западне Славоније да пронађу свој нови кров над главом. Барања и њених 56.000 хектара ораница и 500 хектара воћњака — претворени су у право радилиште. Додуше, због мина је остало још необрађених њива, а очи целе РСК су упрте у Барању, која треба да обезбеди храну за преко 300.000 њених становника. У Барањи је уточиште пронашло око 14.000 избеглица који су се уселили у празне куће Хрвата, Мађара и других, који су побегли из ових крајева када је почео рат.

— Пре почетка рата Барања је имала 58.000 становника. Када је заратило њих 17.000 отишло је из више разлога — каже **Слободан Миловац**, новоизабрани председник општине Бели Манастир. — Неки су отишли из страха, а други јер су учествовали на страни непријатеља. После њиховог одласка остало је празно око 10.000 кућа, па се у њих уселило око 14.000 избеглица. Тако данас у 38 села у Барањи живи око 42.000 становника. Међу њима има и око 7.000 Хрвата и Мађара. То је друга колонизација за последњих пола века на овим просторима. Прва је била после другог светског рата, када су долазили Хрвати и понеки Србин. Разлика је само у томе што су се тада усељавали у куће Немаца, а сад се Срби усељавали у куће Хрвата. Сад, кад је ућутало оружје, ми издамо ране, али и поручујем да са Хрватима хоћемо да живимо као суседи, али више никада заједно погледом вницом. Ови што су остали овде, лојални су систему који смо ми изградиле.

— Када се Барања огласила да започиње нову колонизацију, већ у првом налету збринуто је око 5.000 избеглих Срба — каже **Миле Бекић**, који је тада био командант цивилне заштите. — Долазили су тракторима, без возног реда, тужни, са погледом упртим у земљу и надом да ће опет имати кров над главом. Све што су добили је привремено, али ће већина ту вечно остати. Редак је пример да се враћају одбегли Хрвати, иако могу да дођу они који нису упрљали руке крвљу. Али, и где да се врате кад су њихове куће сад заузете, и куда са избеглим Србима. Јер, они се не враћају на своја огњишта.

Прве избеглице стигле су у село Поповац,

У другој по реду колонизацији за последњих пола века Барањци, и Срби и Хрвати и Муслимани, осећају се као жртве. Властите или нечије, свеједно.

Пише: **Бранислав ГУЛАН**

које је пре рата имало 1.570 становника. Од тога 1.080 су били Хрвати, 400 Срби. Данас Поповац има 1.060 становника, од чега је око 180 Хрвата (углавном старих, изнемоглих), а остало су Срби.

— Када је пукла пушка, Хрвати из села, највећи број њих купили су се и отишли. Неки у Хрватску, неки у Мађарску. Остало је 157 празних кућа — каже **Бошко Милеуснић**, матичар у Поповцу. — Око 450 јутара земље подељено је избеглицима, новим колонистима, а 50 (по једно јутро), беземљашима из села. Хрвати што нису отишли остали су да чувају куће и јер нису имали куд отићи.

— Све ми је у Дивоселу изгорело — прича **Никола Радаковић**. — Заједно са породицом успео сам да спасим живу главу. Иако све имам, земљу и кућу, то је сад моје, јер ја ту живим, ипак није моје, јер и човек који је отишао из ове куће нема ништа. Ни ја, а верујем ни он, немамо миран сан на туђем јастуку. То је зечји сан.

У Улици Југ Богдана, остало је неколико хрватских и српских породица — староседелаца. Остало су углавном Срби дошли из западне Славоније. У селу сад има и 35 породица које су дошле недавно као нови колонисти и око 70 њих је дошло па отишло из села.

Испред једне од лепших кућа, у дворишту трактор. Домаћин **Перо Ковачевић** одмах истиче да је овамо стигао из Новске. Зове у кућу и почиње причу да је тамо био челник СДС.

— Оставио сам још лепшу кућу. Али, ето, иако је све ово нама додељено привремено, прави домаћин се увек снађе — прича **Ковачевић**. — Највише бих волео када бих заменио кућу са људима који су изашли одавде. Јер, и они су у животу стварали, а можда данас немају ништа.

У разговор се одмах укључује и жена **Ми-**

ра: „За нову годину из Немачке нас је звала **Бурђа Баник**, жена чија је ово кућа. Честитала нам је Нову годину, и каже: „Немојте гадити свињце, они мени неће требати када се ја вратим. Џабе се трошите“. Рекла сам да нема проблема, ако се ви вратите нека остану. Разговор је био људски, јер ни они немају ништа. Немамо (ни ми ни они) сна на туђем јастуку — додаје **Мира**.

Кажу, вековима у Поповцу живи породица **Бошњак**.

— Несрећа је ово, велика — прича **Јово Бошњак**. — Ми смо се добро слагали са суседима Хрватима, а ево, исто тако и са овим новима. Важно је ко је какав човек, поштен или не, радан или не. Нисмо се никада пребројавали. Двострука је несрећа сад овде. Јер, нити је лепо онима који су отишли, нити су срећни ови који су оставили своје и уселили се у туђе куће. Ето, већина Хрвата која је отишла сад се телефонски јавља, или нама или људима који живе у њиховим кућама.

Хрвати који су остали заплашени су. Тешко отпочињу разговор. Нуде ручак, кувани кисели купус и домаће вино.

Ката Смиљан, старица, дог разговара доноси доноси слику својих унука. Када је почео рат; други син, снаха и унуци су отишли прво у Мађарску, потом у Крижевце. Јављају се. Сви у селу кажу да нису требали ићи јер су поштени људи. Видели смо се једном на граничном прелазу код Мађарске; и син **Славко**, и унуци су плакали. Старији син **Звонко** је са породицом, давно, пре неколико деценија, отишао у Швајцарску и тамо живи.

Домаћин **Стево Смиљан**, смешка се, неће да прича о прошлости, непознатим људима. Тек после пробања његовог вина, отвара „срце“.

— Сад је добро овде — каже. — Не терају нас. Али, у првим ратним данима нико званично није ништа рекао, али су нам пуцали под прозор. Мени су из викендице однели скоро 600 литара вина, а исто толико пустили да исцури. Нисам смео нико ништа да кажем. То нису радили људо одавце, већ неки погани са стране. Али, остало је и мени нешто, направио сам и ново, ево пробајте, то је чувено вино. Проћи ће и овај ђаво. Ето, сад се дружим са онима што су остали, али и са новима били Срби или Хрвати. Тако је било и пре. Знају да сам остао сам са бабом овде, па ми сви прискачу у помоћ.

ИЗ ДНЕВНИКА СПОНЕ

ПОНЕДЕЉАК, 7. 3. 94.

Хоће ли доћи дан када ћу у овом дневнику једноставно саопштити: — Гладни народ Србије, дошао је онај дан после кога можете безбрижно да спавате. СПОНА ће вас добро хранити и добро лечити.

Смена топлих и хладних периода прекачила је све у СПОНИ. Просто је невероватна количина страха који међу званичним (домаћим и страним) круговима изазива помињање речи СПОНА. Сви би помогли врло радо, чули су шта ми радимо.

— Да није било СПОНЕ пошаст звана глад, у Београду похарала би много већи број људи; знамо и да сте поделили велику количину лекова. Све то стоји, али знате ми зависимо од ове власти и не смемо учинити ништа чиме би јој се замерили. Ја, као појединац врло вас подржавам, али, ја као институција... знате...

Е, све док они „као институција“ подлежу колективном страху да ће остати без посла (домаћи) или да ће бити протерани (странци) ми ћемо објашњавати како нам је јако жао, али и даље имамо скромне пакете у којима се још увек налазе само хлеб, брашно и јабуче.

УТОРАК, 8. 3. 94.

— Добар дан ДРУГАРИЦЕ. Срећан 8. март! Хоћете ли данас давати празничне пакете? —

Све је јасно. Нисмо се помакли ни корак даље. Другарица које славе жељски дан још увек је много, а мушкараца који би се о тај дан поштено огребали још је много више.

— Жао нам је ГОСПОЂО. Данас делимо само хлеб!

ПЕТАК, 11. 3. 94.

У СПОНИ се поново осећа стара динамика припрема и ужурбаности пред веће акције. После дужег времена идемо у посету небригнутој деци у Звечанској улици. Уз помоћ наших пријатеља Италијана, припремиле смо много корисних и лепих дидактичких играчака за мању децу, као и учила и прибор за писање и цртање за пет стотина школске деце, многе друштвене игре и велико — мало задовољство по имену чоколада.

Радост је била обострана. Ми њима поклоне, они нама погледе пуне захвалности. Са децом је заиста најлепше и најчистије. Никад нема скривених значења и тумачења. Све је кристално јасно и на свом месту.

УТОРАК, 15. 3. 94.

Послеподневна смена у СПОНИ. Тихо је. Иза врата стидљиво извирује глава старијег човека.

— Изволите господине! Како можемо да Вам помогнемо? —

— Па, хтео сам да питам када ћу ја добити пакет? Знате, моја комшиница Јагода која ради са вама, уписала ме је на ваш списак. Ја сам чекао, чекао, али тај пакет ми никако не стиже. Дошао сам да видим зашто га нема. —

— Господине, ми пакете не шаљемо на кућу, већ овде, у нашим просторијама делимо шта

МАРИЈА КАРЛЕУША, СПОНА

имамо. Сем тога, код нас не ради ниједна жена по имену Јагода.

— Ради, ради! Ја сам њој уредно платио пет динара колико кошта уписивање у ваш списак.

Запањено гледам у човека.

— Ви сте, човече, преварени и опљачкани! Кажите Вашој комшиници Јагоди да Вам врати новац. У СПОНИ је све БЕСПЛАТНО!

Коментар би био потпуно сувишан, јер ми смо стварно небески народ!

СРЕДА, 16. 3. 94.

Опет акција. Овог пута идемо у Завод за рехабилитацију „Рудо“. Ту се лече они преварени, заведени и остављени. Само што нису више исти као пре. Неко нема ногу, неко руку а неко ни ногу ни руку. И не могу да спавају. Од СПОНЕ скроман допринос за боље расположење. Две стотине боксова цигарета, средства за хигијену и личну употребу (веш, чарале) и по која чоколада (кажу да се у њој налази хормон среће).

После подне имале смо састанак са једном великом светском хуманитарном организацијом. Упознале смо их са нашим досадашњим радом и плановима за будућност. Било је лепо и топло. Кажу посетиће нас од недеље, врло их занима шта радимо, јер СПОНА је једна од ретких хуманитарних организација која је у директном контакту са људима којима пружа помоћ. Хоће ли нас најзад неко прихватити и пружити пријатељску руку помоћи?!

ПОНЕДЕЉАК, 21. 3. 94.

Све брже и брже пролази време од понедељка до понедељка. Како имамо фиксирану само једну жељу (да најзад добијемо пуно, пуно, пуно хране и лекова) и ишчекивању њеног испуњења време је постало вакуум. У том вакууму делимо хлеб, хлеб и опет хлеб. Сваког јутра пребројимо 200 до 300 људи, од којих само трећина добије потребну већу. Ти свакодневни посетиоци више и не питају да ли могу добити још нешто. Тек с времена на

време понеки позиви подсети нас да има и оних који заједно са нама ишчекују боље дане.

ПЕТАК, 25. 3. 94.

Јутрос је у СПОНУ дошла госпођа Хартл, члан једне мале хуманитарне организације из Минхена. Са собом је донела онолико лекова колико је могла да понесе у коферу. Довољно да помогне у болести бар стотини пацијентата. И то је нешто. Када сте сваки дан у директном сусрету са тешким и разноврсним људским проблемима, лако је разумети да је и један проблем решен у току дана, и једна векна хлеба која помогне у тренутку глади, један лек дат болесном и те како има смисла. Можда и више него количински велика помоћ предата одређеним организацијама, за коју и не знате где је и како завршила.

Једно је сигурно — ма како била скромна, помоћ СПОНЕ иде директно у руке онима којима је заиста неопходна. Посматрано из угла оних који не знају право значење речи сиромаштво, гротескно делују свађе у реду за хлеб:

— Госпођо, знам ја њега. Он има бесплатан бон од Центра за социјални рад, а дошао је и овде да добије још један хлеб. Преварант и лопов!

УТОРАК, 29. 3. 94.

Данас нам је у радну посету дошла екипа НТВ Студија Б. Спремају емисију од пола сата о СПОНИ. Када прођете кроз све оно кроз шта је СПОНА прошла, свака реч постаје сувишна. То ће се у овој репортажи и осетити. Жене СПОНЕ више немају шта да кажу — све је давно речено и виђено. Изнесени су само основни подаци о раду СПОНЕ. Остало знају они којима је СПОНА потребна.

ЧЕТВРТАК, 31. 3. 94.

Наши људи из Париза, на челу са господом Ђурић, прикупили су 20 килограма лекова, који су јутрос стигли код нас. Реакције су биле различите. Неко је био разочаран што је лекова тако мало, други су били задовољни што смо добили било шта.

Сасвим су јасни показатељи да је Аврамовићев програм пролао (дилери се стидљиво појављују на ћошковима, банке не продају девизе, цене поново скачу). Плате и пензије су нешто повећане — али не довољно. На жалост, почињемо поново борбу у живом песку. Свесне смо да ће СПОНА постати још неопходнији сапутник кроз ова језива времена.

ПЕТАК, 1. 4. 94.

Математичка гимназија из Београда обрала се СПОНИ за материјалну помоћ неопходну за организовање међународног такмичења младих математичких генија. На обострано задовољство, пронашли смо људе добре воље који су нам изашли у сусрет. Памет напред — остали стој!

БОРИС СЕКУЛИЋ, ПРЕДСЕДНИК МОСКОВСКОГ ОДБОРА СПО ЗА РУСИЈУ

И ДАЉЕ СТИЖУ

Невероватно а истинито: данас можете у Београду срести рођеног Београђанина, који се у родном граду осећа као гост. То је **Борис Секулић**, двадесетједногодишњи студент пете године на Московском државном институту за међународне односе и председник Одбора Српског покрета обнове за Русију. Ових дана, после дванаест година, Борис је провео неколико дана у Београду-и, како нам сам рече, тешко би могао да остане и живи овде. „Ја овај град не могу да препознам, још кад сам чуо да је криминал овде главно занимање, схватам све оне људе који из Србије одлазе у свет желећи да сачувају живу главу од овдашњег свеопштег лудила“ — износи нам своје београдске утиске Борис. По његовој процени у Русији сада има око двадесетак хиљада људи из Србије и Југославије. Највише је младих људи и пословног света, који у Русији виде наду да остваре свој сан о великом бизнису и личном успеху.

Одбор СПО основан је у Москви октобра 1991. године када је и Вук Драшковић борао у Русији. Сада броји двадесетак чланова уз наговештај његовог председника да се број повећа, јер свакодневно стижу нови емигранти из СР Југославије. „Наш циљ није бављење високом политиком, већ пре свега информисање људи у Русији да у Србији и Београду постоје демократске снаге које нису подржале пучисте и комунистичко-фашистичку опозицију. Мислим да смо у томе до сада имали одређене резултате“ — каже Секулић.

ПРИМЕДБЕ НА РАЧУН ЦЕНТРАЛЕ

У време јунских догађаја у Београду, када су ухапшени и претучени Вук и Даница Драшковић, на позив из московског прес-клуба Борис Секулић је одржао конференцију за штампу, на којој је било више од сто новинара. Свет је тада преко амбасадора СПО у Москви сазнао истину о томе шта се догађа у Београду. „Имао сам страшну трему када сам одједном пред собом видео толни број новинара који из Москве извештавају за највеће светске медије. Била је то обавеза више да их објективно информишем о заточеништву и злостављању председника и његове супруге, јер се ради о највећој опозиционој партији у Србији са одборима у свим највећим државама у свету“ — сећа се тих дана наш саговорник напомињући при том да су готово сви медији објавили извеш-

Зашто рођени Београђанин не осећа носталгију за Београдом?

Пише: Војкан РИСТИЋ

тај са ове конференције, укључујући и руску и америчку телевизију. Од тада до данас интересовање руских и новинара који из Москве раде за стране медије када је у питању Српски покрет обнове, константно је присутно.

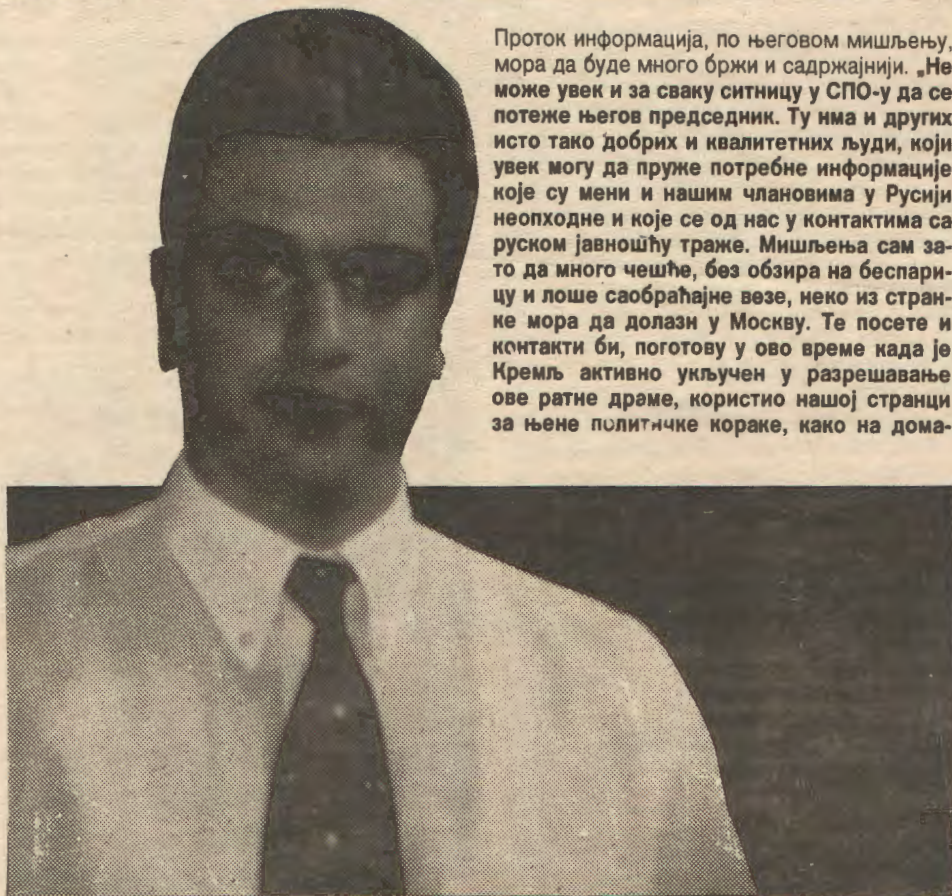
Секулић, међутим има примедбу на координацију са централом странке у Београду.

СЛУЧАЈ ЈЕДНОГ ВАЉЕВЦА

У Москви је два месеца на операцији и лечењу борао Жељко Петровић, који је од рана задобијених на вуковарском ратишту остао непокретан. У главном граду Русије лечио се о свом трошку.

— Случајно сам чуо да се Жељко лечи на тој клиници. Обилазио сам га доста често. У целој ситуацији нисам могао да му пуно помогнем, али морална подршка и нада коју сам са њим делио значили су му пуно да не буде сам са својим рођаком који је дошао са њим — сећа се Борис Секулић.

Била би то само још један тужна судбина, да обично овакве приче немају још једну реченицу — нико из бројне колоније југовића у Москви није осетио потребу да обиђе Жељка у болници.

Проток информација, по његовом мишљењу, мора да буде много бржи и садржајнији. „Не може увек и за сваку ситницу у СПО-у да се потезе његов председник. Ту има и других исто тако добрих и квалитетних људи, који увек могу да пруже потребне информације које су мени и нашим члановима у Русији неопходне и које се од нас у контактима са руском јавношћу траже. Мишљења сам зато да много чешће, без обзира на беспарицу и лоше саобраћајне везе, неко из странке мора да долази у Москву. Те посете и контакти би, поготову у ово време када је Кремљ активно укључен у разрешавање ове ратне драме, користио нашој странци за њене политичке кораке, како на дома-

ОРХАН ИЛИЈАЗИ, ПРЕДСЕДНИК ОДБОРА СПО ЗА ГОРУ

Шиканирање вредних горанаца није престало ни после избора. Поготово кад се испоставило да су великим делом гласали за ДЕПОС.

Забележно: Војкан РИСТИЋ

Сви активисти СПС-а добили су задатак да на „видном месту“ у свом селу истакну оглас којим се младим горанцима нуди уносан посао милицонера.

За оне који има вишу или високу стручну спрему млади социјалисти Горе обећавају место старешине или чак инспектора у локалној станици милиције.

До ове акције социјалиста Горе долази непосредно пошто се и председништво Српског покрета обнове огласило са захтевом да „власт прекине са разноразним шиканирањима грађан Горе, који су на прошлим изборима гласали за Депос, односно за СПО“. У саопштењу се наводи да се у селима Горе пензионерима, који су присталице СПО, не деле пакети помоћи, уз образложење: „нека им помоћ дели Депос“. Сељацима се ускраћује нафта неопходна за пролетне радове, док се власницима приватних радњи прети затварањем објеката.

Социјалисти су све ово демантовали, али су са акцијом формирања шарпланинског СПС-милицијског одреда несметано наставили. „Све почиње од последњих избора. Тада се на приштинској листи Депоса нашао на другом месту Ђерим Илијази, приватни трговац из Горе. Када су за то сазнали, социјалисти су почели са приватним убеђивањем и „саветовањем“ да би требало да одустане од тога. „Што нам ниси рекао да те интересује нека функција. Одмах би се добио и не би морао да идеш код Вука“ — говорили су тада Илијазију. „Избори су били и прошли, а за Депос је гласало 28 одсто бирача из Горе. Социјалисти су добили 46 одсто гласова“ — каже Орхан Илијази председник општинског одбора СПО за Гору и недавно координатор Странке за Метохију. Занимљиво је нагласити да је посланичком кандидату Ђериму Илијазију одмах након избора одузет пиштољ и поред тога што је овај угледни горанац поседује сва потребна документа за поседовање ватреног оружја. Образложење које је том приликом дато је да надлежни орган (који?) мора да утврди подобност Илијазија за ношење ватреног оружја.

У кампањи на последњим изборима, како нам рекоше у СПО-у Горе, социјалисти су више радили против Депоса него што су водили своју кампању. Тако је, рецимо, једна од варијанти била и то да, уколико Вук и Депос дођу на власт, горанцима прети масовно покрштавање у православу веру СПО је третиран као екстремна националистичка странка која има планове да на територији Горе подигне више православних цркава. Идеолог оваквих ниских политичких удараца је био Зејнел Зејнели, бескрупулозни активиста социјалистичке партије.

ћем тако и страном политичком плану“. Утисак је нашег саговорника да би врло брзо председник Русије господин Борис Јељцин могао да се сусретне са Вуком Драшковићем поготову што се у Кремљу у последње време врло помно прате све активности и ставови странке на чијем је челу Драшковић. У Русији је објављен „Руски конзул“, али читаоци су желели и желе да се сретну са аутором те књиге, као и да прочитају и остала дела овог српског књижевника. Разлога за скори долазак првог човека српске опозиције у Русију има више, тако да би та посета могла да уследи врло брзо.

БЕОГРАД СВЕ ДАЉИ

У намери да од нашег саговорника сазнамо нешто више о све чешћим размишљањима да је овај наш простор Балкана препуштен у руске руке и да ће Србија и Црна Гора постати интересна сфера Кремља добили смо одговор да је за такве процене још увек рано. „Рат није заустављен, а и политички кораци, ако их буде у том правцу, тек ће уследити, јер када су у питању такве ствари одлуке се не доносе на пречац и преко ноћи“ — каже Секулић. По његовом мишљењу руски грађанин сада је много боље информисан о ономе што се догађа у бившој Југославији, између осталог и због тога што је Русија кренула са активнијом улогом у разрешавању крваве приче на овим просторима па су и медији постали отворенији за текстове о Југославији, у којима се озбиљније и не само фактографски траже узроци који су довели до рата. Ту је посебно предњачио Сергеј Гризун из агенције „Новости“, а сада новонаименовани помоћник министра за информисање у руској влади.

Активније присуство СПО-а у Русији неопходно је и због тога што су све културне институције, кафане и клубови који су имали српско обележје функционисали до распада земље. Данас у Москви не постоји ни културни центар ни клуб у коме се окупљају Југословени. „Из Русије се нико неће враћати у Србију, у Београд. Имам неки утисак да ће и даље долазити у Москву. У том смислу немам носталгију за овим и оваквим Београдом. Носталгија ће се вратити кад Београд буде онај стари бели град. Ново рађање Србије почиње кад на ђубре историје оде ово што је сада у Србији и што кроји и сачива судбину свих оних који силом прилика морају да остану овде да живе. Ти млади у Србији, ми млади Срби у иностранству не смејемо заборавити да нам је, ма где били, Србија отаџбина. Отуда чекам позив да дођем и увек помогнем колико могу умет и знам, зарад обнове и поновног напретка моје земље“ — рекао нам је на крају разговора Борис Секулић.

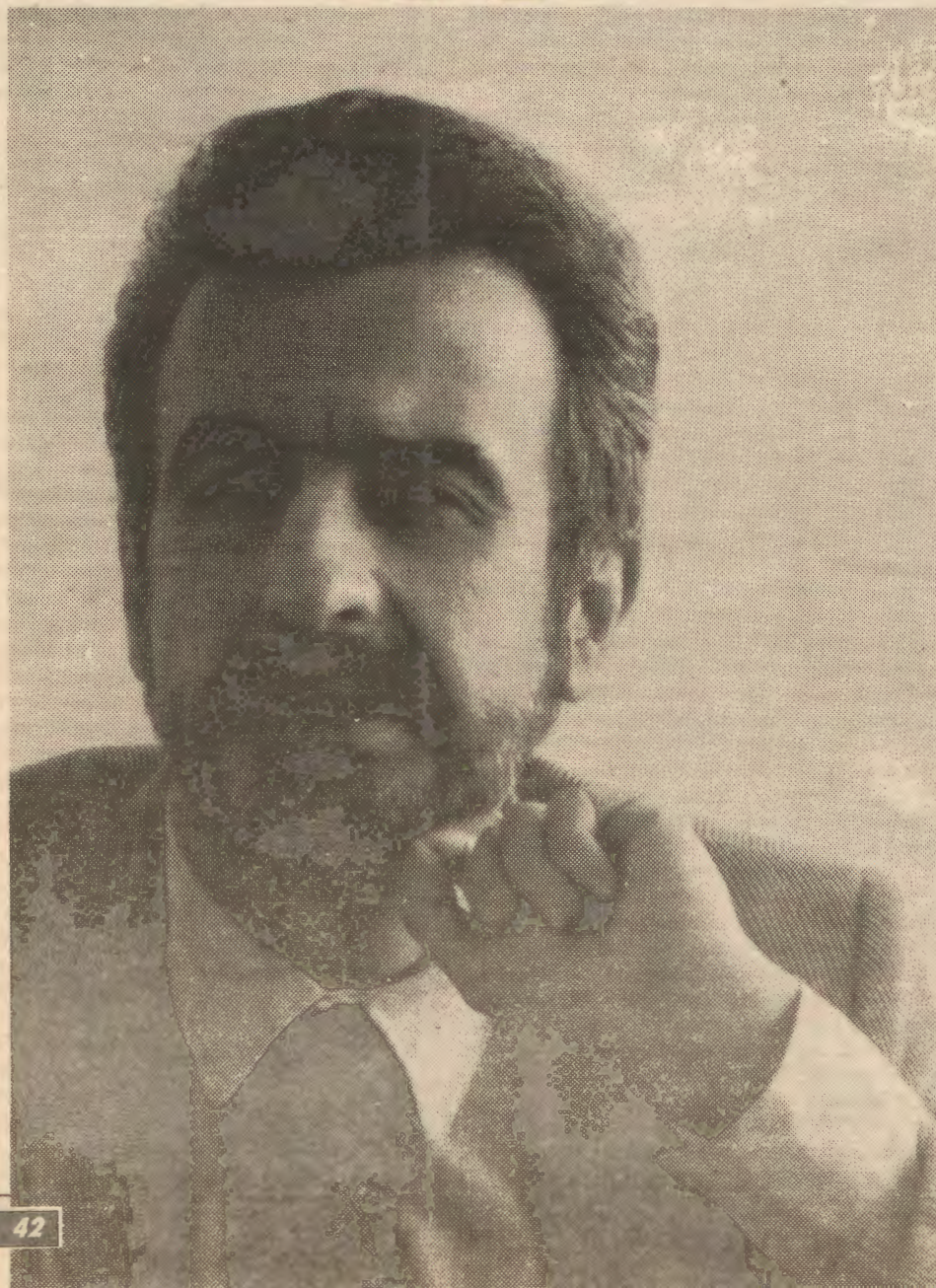
Утисак је да је Бајага заиста био у праву када је негде у Москви срочио стих како је из тог града даљак Београд. Садашња власт нас је заиста удаљила и више од хиљаду и осамсто километара колико је Москва далеко од Београда.

Бринући о томе како што грубље дисквалификовати коалицију Депос, социјалисти су у Гори лансирани и слоган: „Боље да плата буде две марке, али да вам глава буде на раменима“. У таквој ситуацији занемарени су животни проблеми који јако дуго муче житеље подно Шар планине — у првом реду комуналије, неуређена канализација, лоше снабдевање водом. У Гори постоји фабрика „Гратекс“ која не ради и у којој се као на некој производној траци стално смењују лоши организатори посла. Објекти који су грађани са намером да буду сушаре, до дана данашњег су неупотребљиви. Зврје пусти празни, иако је постојало обећање да ће одмах након избора неколико стотина житеља овог краја ту добити ухређење. И ситуација у Дому здравља у Драгашу, који је намењен свим житељима Горе, равна је оној која влада у привреди овог краја. Како нам је рекао Орхан Илијази, дешавало се да су у време најжешће несташице лекова људи из овог краја, само да би примили инјекцију, морали да превале тридесет шест километара до болнице у Призрену. Горанци, кад их заболи зуб, морају да путују чак у Приштину. Директор Дома здравља у Драгашу смењен је са тог положаја само зато што, како тврде у СПО-у Горе, није хтео да са посла отера радника Шиптра. Стари Горанци сећају се да је пре другог светског рата овај крај био познат у целој Краљевини по производњи млека и сира. Подсећају нас да људи из села подно Шар планине нису морали држави да плаћају порез, јер се знало да они у највећој мери снабдевају млеком и сиром скоро целу земљу. Данас у остала само сећања на то да је некад готово свака кућа у Гори чувака и по 2.000 оваца. Времена су се променила, па је пред последње изборе овде заживео тужан парадокс да из других делова Србије у Гору стижу кромпир и остали прехранбени производи, иако је овај крај био и остао крај вредних пољопривредника. Снабдевање се сада одвија искључиво захваљујући ангажовању приватног сектора, а оно мало хуманитарне помоћи дељено је према резултатима на последњим изборима. „Власт врло добро зна ко је за кога гласао, а ја вам то могу потврдити чињеницом да село Крстац, у коме је осамдесет одсто житеља дало гласове за Депос, безразложно остаје без струје и по десетак сати. Њима су ускраћени и пакети са прехранбеним производима. То ће вам потврдити сви становници у „Крстацу“ — објашњава Илијази.

Бесперспективност, неимање наде у боље сутра, тера Горанце да остављају своја огњишта подно Шар планине и да одлазе у свет. Одлазе млади, а за њима и стари житељи Горе. Социјалисти демантују СПО, чак и причом да нафте има колико год хоће, али нико је не тражи, иначе би она била свима подељена — уосталом „Шарпланина се не оре тракторима“, поручује социјалисти. Тако се власт чува, а дуди одлазе. Не зна се једино хоће ли се, као у оној старој народној песми, Шар планина навалити и прогутати једну неспособну власт у овом крају вредних и поштених људи.

РАДОСЛАВ ПЕТКОВИЋ, ПИСАЦ ГОДИНЕ

УПОЗОРЕЊА НЕ ВРЕДЕ НИШТА

„Комунизам је крајње дискредитовао, ако не и компромитовао, појам критичког поимања историје. Критичко промишљање историје значило је хвалити комунизам. Да ли смо ми у средњем веку били дивље племе или претеча ренесансе, за њих није било занимљиво... Бавити се критичким промишљањем историје било је тешко, јер је изгледало да се удварате режиму. Пишући као критичар за „Књижевну реч“ често сам сусретао врло слабе књиге које су биле под политичком хајком. Не можете написати да је књига лоша, јер се — придружујете хајци“, каже између осталог писац који је добио све књижевне награде које се могу добити, чији роман „Судбина и коментари“ сви обожавају, он се награда не стиди и једва чека да види свој роман на позорници Атељеа 212...

Разговарала: Сандра ПЕТРУШИЋ

Тешко да би се књига „Судбина и коментари“ Радослава Петковића могла назвати само књижевним догађајем године, као што је критичари обично називају. Када један писац за једну књигу добије Нинову, Борбину и Награду „Меше Селимовића“, када се тој књизи наклоне сви они који нешто значе у књижевној критици, онда то престаје да буде догађај сезоне или догађај године и постаје далеко више од тога.

Шта за једног писца значе све те награде и сва та признања?

Пре свега — добру рекламу. Ја мислим да то и јесте, у крајњој линији, основна функција награде — да се на једну књигу скрене пажња. Зато не спадам у оне који ружно говоре о наградама, односно институцији награда, пошто нас то приближава читаоцима. Читаоци преко тога чују за књигу, заинтересују се за књигу и прочитају књигу, а свако ко се одлучи нешто да пише и да објављује, очито то чини са жељом да буде и прочитано. Пре свега, то би било то. Али, с обзиром да у жиријима седе људи који су из те професије, веома ми је драго када установим да ме поштују и моје колеге.

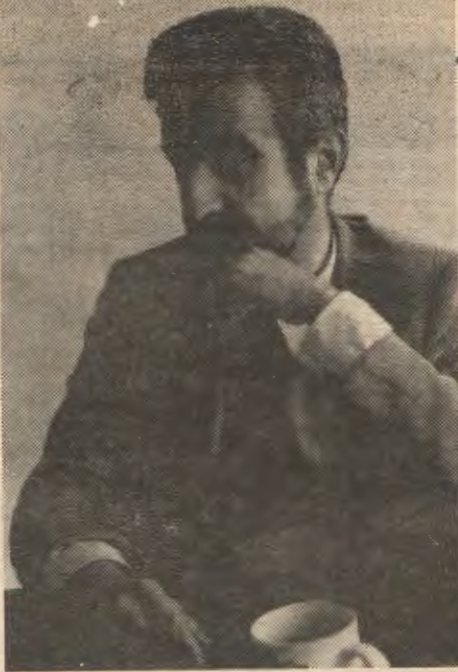
Приликом доделе Награде „Меша Селимовић“, подсетили сте се тренутка када сте примили Андрићеву награду и поменули сте све оно што се дешава у Босни. Учинило ми се да Ваша прича није задовољила званичне представнике власти?

Не знам да ли су представници власти били задовољни, а ако нису, то ни на који начин нисам осетио у директном контакту. Мени је у том тренутку била веома јака асоцијација на тренутак доделе Андрићеве награде 1990. када сам говорио о неким местима из Андрићевог дела која упозоравају на буђење зла и који упозоравају на ону стазу која у крајњој линији води у ситуацију из Андрићевог „Бифеа Титаник“. То је било 1990. и те ствари су озбиљно претиле, а ја сам још тада говорио — сада испада да се хвалим — да смо на тој стази већ добро одмакли. Ипак, нисам био свестан колико смо већ тада били на стази без повратка и када сам се нешто више од три године касније нашао на истом месту, опет примајући књижевну награду и то опет награду која носи име једног од писаца из Босне, асоцијација је била сувише јака и онда сам рекао да они најжалост више нису упозорење. Јер, све се већ догодило, већ је то сада само тужна поука. Упозорења не вреде ништа и то је само глас вапујућег у пустињи, можете говорити и говорити а све ће се десити како се десило.

Што се тиче задовољства или незадовољства предстаника званичне власти, нисам ни говорио са намером да изазовем нечије задовољство или незадовољство. Говорио сам под некаквим притиском савести јер не можете примати награду и не можете се понашати у неком такозваном свечаном тренутку који вам иначе прија као да се око вас не дешава оно што се дешава.

ШТА ЈЕ НАЦИОНАЛНИ ПОСАО?

Читајући Вашу књигу на мене је посебан утисак оставила реченица: „Трошкови за освајање света су толики да га читавог трошите пре него што га освојите“. Да ли то мисао и то сазнање имате сада захваљујући

овоме што се око нас дешава? Колико су околности у којима живимо довеле до таквих размишљања?

Сасвим је јасно да су управо околности довеле до таквих размишљања и мислим да у самој књизи постоји мноштво директних знања. Када се каже да је Захарије Орфелин рођен у Вуковару, онда се истог момента говори и о садашњој судбини и садашњем лику Вуковара. Немогуће је писати историјски роман, ако је ово историјски роман, а ја мислим да јесте, и немогуће је уопште говорити о историји ако не пођемо од размишљања о овом тренутку и од проблема који нас муче и које проналазимо и анализирамо у историји. Питање је када говоримо о прошлости колико ми уопште говоримо о прошлости, а колико је то огледало, можда искривљено, нашег времена. Није случајно Ђорђе Бранковић који је био нека култна личност Срба северно од Саве и Дунава током 18. и 19. века, данас заборављена личност. Он је представљао центар културног у време док је прича била актуелна и док је на тим просторима постојала бечка или мађарска власт. Оног тренутка када је та власт престала да постоји, престала је да постоји и функционалност тог мита и он је био заборављен. Тако је гроф Бранковић данас познат само стручњацима, а својевремено су његове литографије могле да се нађу у свакој грађанској кући.

У једном интервјуу сте изјавили да су Срби народ који је веома поносан на своју историју, али је веома слабо познаје...

То је веома чудна ствар. Последњих година показујемо једну ретрогену тенденцију у оквиру односа према сопственој историји, чак и на стручном нивоу. Ми смо имали изванредне историчаре и ону такозвану „српску школу“ критичке историје од Иларијона Руварца па надаље који су писали ствари које, уколико бисмо их данас објавили, вероватно би били проглашени за националне издајнике.

Ђоровићева „Историја Срба“ је доживела више издања и мислим да њу углавном купују људи који је не читају, јер се „Историја Срба“ данас купује као некад „Историја СКЈ“, дакле као доказ неке идеолошке оријентације. У Ђоровићеву Историју постоје делови који су веома непријатни данас за нас. Он говори како је Србија у средњем веку била на веома ниском нивоу материјалне културе, да је као

такву описују путописци и из Византије и са Запада, да су дворови били од дрвета, да нисмо имали световну књижевност у времену када је у свету већ постојао Бокачо. И поред тога, Ђоровић је великосрпски националиста, али, пишући историју, он сматра да се добро национални посао ради тако што се свој посао ради добро, пишући праву историју, а не измишљајући неку која би се више свидела. Данас је дошло до потпуног поремећаја и ми сматрамо да је добро урадити национални посао — лагати.

ИЗМЕЂУ ЛИТЕРАТУРЕ И ПОЛИТИКЕ

Књиге као што је Ђоровићева „Историја Срба“ нису биле популарне у доба комунизма. Зашто, када знамо да би једном комунистичком режиму сасвим одговарало да негира славну српску прошлост?

Ђоровић није одговарао у том периоду због својих уверења. То је веома чудна ствар. Ви и у комунистичком периоду имате један од најчувенијих романа о Првом светском рату — Јаковљевићеву „Српску трилогију“ која је, руку на срце, веома слаба књига. А судбина Краковљевих „Крила“, која је изванредна књига, била је таква да она буде веома непопуларна књига јер није одговарала патриотској атмосфери у којој је искључиво било могуће говорити. Зато Растко Петровић неће издати свој „Дан шести“ него ће он изаћи тек шездесетих година.

Проблем је што је комунизам крајње дискредитовао, ако не и компромитовао, појам критичког промишљања историје. За њих је критичко промишљање историје значило хвалити комунизам. Да ли смо ми у средњем веку били дивље племе или претеча ренесансе, или нешто између тога — за њих није било занимљиво. Режимски историчари били су заинтересовани само за савремену историју јер су се ту скупљали поени. А у једној клими која је била створена било је веома тешко бавити се критичким промишљањем историје на начин на који ја сада помињем јер је изгледало да се удварате режиму а то је часним људима тешко падало. Ја сам имао проблема својевремено, почетком осамдесетих, пишући као критичар за „Књижевну реч“ када сам сусретао врло слабе књиге које су тог тренутка биле под некаквом политичком хајком. Не можете написати да је то литерарно лоша књига, јер оног тренутка када то напишете, мада тако искрено мислите, ви се придружујете политичкој хајци. Дакле, не можете да говорите о литератури на нормалан начин пошто сте обележени овако или онако.

Изјавили сте да сте пишући књигу имали жељу да међу Србе, за које мислите да лоше познају историју, вратите неке заборављене личности, попут грофа Бранковића. Верујете ли да је описмењавање Срба оно што Срби желе?

Мислим да је садашња криза, пре свега морална и духовна криза озбиљнија од економске јер она ће кочити и већ кочи креативне снаге без којих се не решава ни једна криза нарочито не тако обимна и тако дубока. А разговарати у овом тренутку о неком буђењу писмености или буђењу критичке свести ми се чини прилично оптимистичким или чак уто-

пистичким. Мислим да је ово један веома мрачан тренутак у коме не видим неко нарочито светло на крају тунела. И мислим да ће трајати.

КОМУНИЗАМ — ЛАЖНИ ИЗЛАЗ

У Вашој књизи Доситеј Обрадовић се враћа у Србију у тренутку када је она у тешком стању. С обзиром да у књизи све има везе са данашњим тренутком, значи ли то да сте заговорник идеје да би у Србији требало да остану сви они који нешто значе за њену културу?

Нисам желео да се у својој књизи бавим проповедима — проповедају моји јунаци и каткад проповедају сасвим супротно. У причи о Доситеју ја дајем једну могућност, а то је став човека који је спреман да прихвати на себе суочавање са националним проблемом. Лично не замерам никоме ко је отишао из ове земље, а ја сам остао између осталог зато што ми је као писцу најтеже да одем. Као писац, везан сам за свој народ, своју земљу и пре свега језик. Не знам како бих се понашао да сам сликар.

Мислите ли да тренутак у коме живимо, ма колико био тежак, ипак пружа и инспирацију и снагу за писца?

Не знам колико је то утеха и само утеха да човек каже за овај тренутак да пружа неку могућност. Ја како волим једног писца, Толкина, и његову књигу „Господар прстенова“. Ту има једна епизода где једна личност каже другој: „Ох, како бих волео да не живим у оваквом времену“, на шта му друга личност одговара: „Тако и сви који живе у таквим временима, али није наше да се то питамо, наше је да мислимо шта ћемо чинити када се нађемо у таквом времену“. Не знам, можда је овај тренутак и инспиративан, можда нам и даје неке креативне могућности али, с друге стране, овакви тренуци толико тога узимају у некаквој целини, да то може бити јако мала накнада. Такође, у Западној Немачкој се у периоду после рата па све до данас писало јако добро иако се писало у једној веома стабилној животној средини. Не говорим о ситуацији коју појединац доживљава метафизички, већ о једној лагодној ситуацији што се овакодневног живота тиче. То је свакако боља ситуација од оне када сте принуђени да решавате проблем грејања и проблем исхране. То је чак и за писца лоше. Једноставно, трошите енергију на ствари које би требало да иду аутоматски.

Ваш јунак Павле Вуковић има оправдање за суровост комуниста у току рата, али га не налази у постратном периоду...

Павле Вуковић је опортуниста и лик без храбрости и он због тога за разлику од Волкова, не улази у врт. Међутим, ја објективно знам ту ситуацију, нарочито у Босни. Сам тај ужас који се тамо догодио јесте био разлог да су многи људи пошли за комунистичком идеологијом и да се она чинила као начин превазилажења. Она је у тренутку када је постојало једно ужасно клање тврдила да превазилази саму основу тог клања и да ће се захваљујући њој превазићи сви узроци који су довели до тог клања. Тада се многим учинило да је комунистичка идеологија излаз, да би се касније показало оно што је данас сасвим сигурно — да она није била излаз и да

нам се тај ужас враћа. То је оправдање Павла Вуковића и то је оправдање многих људи, нарочито из тих крајева, који су се нашли на страни комунистичког покрета.

А које ће оправдање бити сада? Овај рат још увек траје, хоће ли и након њега постојати оправдање за суровост у њему?

Не видим никакво оправдање за суровост овог рата.

Имате ли неку представу о томе како би једном могла да изгледа историја која се односи на овај тренутак?

Немам представу о томе како ће изгледати ова историја. Историја може и да слаже и она не зависи само од тога како ће бити писана, не зависи ни од историографа, већ ће зависити од даљег развоја историје код нас. Стање духа ће одређивати став према овом тренутку.

Што се тиче суровости овога рата, то је повратак зла и ми се морамо суочити са сталношћу зла на овом тлу. То је ничим потиснуто и ничим каналисано зло које периодично експлодира на најужаснији начин. Питање је како то зло потиснути.

НЕКА КЊИГА ИДЕ НА ДАСКЕ

У Вашем роману се појављују личности које су неким, некад даљим некад ближним, пореклом, Срби. Чак и када су на то порекло заборавили, они ипак лако комуницирају са Србима. Да ли је то случајност?

То не лежи у природи јунака, већ писца. Мене је код Волкова пре свега интересовало нешто што руски формалисти називају „поступак необичавања“ који се, рецимо, користи када се нешто прича из перспективе детета. У нашој књижевности би то био Војвода Драшко у Млецима. Требало ми је то мало одмакнуто посматрање наше приче и онда је то врло zgodно да буде странац. Али, пошто би било компликовано чистог странца увести у причу, онда је идеално да он буде пореклом Србин. Цела прича поштује неке историјске

токове јер заиста у Русији је јако брзо долазило до потпуне русификације. Што се тиче приче о Чарнојевићу, она је потпуно историјска, само је лик овог Чарнојевића у роману измишљена личност. Било ми је интересантно да се суочим са таквим личностима зато што је то перспектива која писцу даје могућност једног посебног приступа стварима.

Када описујете 1806, помињете да нико није сигуран у којој држави живи, а да се заставе на улицама мењају као кулисе у булеварским позориштима. Да ли је та прича последица проблема у коме данас живите?

Наравно, мада је та епизода опет историјски тачна. Време Наполеонових ратова је било време у коме ниси знао да ли ћеш се пробудити као грађанин земље у којој си заспао, али ми та епизода не би тако живо пала на памет, и на тај начин, да се и сам не налазим у ситуацији да живим у једној држави за коју не знам да ли је некаква Србија или Југославија, да не знам шта ми је грб, а шта химна, а где су ми границе. С друге стране направљена је једна тотална промена. То је фрапантно погледати. Ја имам на компјутеру један програм — ПС Глоб — то је атлас компјутерски који је стар само три године и који је више неважећи. Пре свега по границама, јер он још увек говори о Чехословачкој, о СССР, о Југославији. Осим граница постоји и једна потпуно измењена прича.

Зашто сте тако брзо пристали да се уради драматизација Вашег романа и да се он постави на даске Атељеа 212?

А зашто не бих пристао?

Зато што су многи тек чули за Вашу књигу, а код нас постоји скраћени поступак сазнавања. Верујем да ће многи прескочити књигу и отићи само у позориште да би видели о чему се ту ради.

Могуће, мада лично не мислим да позоришна представа смањује број читалаца. Пре верујем да је она само реклама за књигу. Увек када се даје нека телевизијска серија снимљена по књизи која је пре тога стајала годинама по књижарама, она нагло крене да се купује.

Ви радите и у Андрићевој задужбини. Читав јавност је била упозната са проблемима са којима је та задужбина била суочена у тренутку када је остала без својих не малих средстава. Да ли се у међувремену нешто променило.

Не знам више ни да ли радим тамо. Задужбина је у тако тешкој ситуацији да су јој све функције замрзнуте. Што се средстава тиче, није се догодило ништа. Као и остали, чекамо да се реши питање старе девизне штедње.

Код нас је уобичајено да фудбалери, кошаркаши и остали спортски асови добијају телеграме подршке и честитке после сваког показаног успеха. С обзиром да успех који сте Ви постигли у домену књижевности превазилази сваки спортски успех, да ли се неко од представника званичне власти огласио и честитао Вам?

Да, госпођа Слободанка Груден. Све што сам од представника званичне власти добио су два писма од ње.

НОВЕ КЊИГЕ

Угљеша Рајчевић: ГОРКА ТВАР,
Промоција, Београд 1994.

Нова песничка књига Угљеше Рајчевића, већ уводном песмом Брод-олупина и ми на палуби, указује да аутор прати, доследно наставља, своју основну мисао и поруку из претходне књиге Запис о стрпљивом умирању (Алтера, Београд 1993). Све-док и непосредни учесник у свим догађањима наше невеселе стварности, Рајчевић пева о оном што нас није минимално, о на-стојањима актуелне власти, дневне политике, да неке полукитне некритично прихватимо и кренемо да их слепо следимо. Можда песма Ко ме ће црни петак, коју смо преузели из поменуто књиге Угљеше Рајчевића, о томе речитије говори:

КОМЕ ЋЕ ЦРНИ ПЕТАК

Сумњали смо —
обистинило се.
Удружиле се мрачне снаге
хаоса и безумља!
Без видљиве потребе,
тек да би провоцирале
и оскрнавиле
све што нам је свето,
удружиле се снаге хаоса и безумља:
— стоје у редовима за хлеб и млеко
— гужвају се у возилима градског саобраћаја
— исписују чекове без покрића и подижу новац са банковних рачуна све
до последњег динара
— утркују се с инфлацијом, псују и прете
— газе знамења и имена епохе која је обележила крај века
— изигравају луде и лудаке, сами са собом воде дијалоге
— покушавају да увере своје окружење како су
гладни,
беспомоћни
и осамљени
— хладнокрвно одузимају себи животе —
као да се утркују и такмиче
ко ће пре...
Удружиле се мрачне снаге
хаоса и безумља!

Збирка Угљеше Рајчевића ГОРКА ТВАР горка је твар наше садашњице.

АНТОЛОГИЈА САВРЕМЕНОГ
СРПСКОГ АФОРИЗМА

Ускоро би у издању Српске књижевне задруге требало да се појави Антилигија савременог српског афоризма, састављача Витомира Теофиловића.

Репрезентативни издавач и реномирани састављач, књижевник Витомир Теофиловић већ сада су гаранте да Антологија неће изневерити велика очекивања домаћих и страних поклоника српског афоризма.

У Антологији ће се, поред осталих, наћи и афоризми новинара „Српске речи“ Александра Чотрића, човека по коме се зове награда нашег листа — Драгише Нашиковића и истакнутих сатиричара, чланова Српског покрета обнове; Александра Баљка, Слободана Симића, Милана Бештића, Иве Мажура-нића и других.

РАСУЛО

Почетком априла изашла је из штампе књига афоризама Панчевца Зорана Т. Поповића. Књигу под називом „Организовано расуло“ објавила је Заједница књижевника Панчева.

Зоран Т. Поповић је припадник млађе генерације српских сатиричара (рођен је 1957. у Сомбору). Ово је његова прва књига. Раније је афоризме објављивао у „Језу“, „Књижевној речи“, „Нину“, „Данги“ и другим листовима и часописима. Овај припадник Београдског афористичког круга добитник је прве награде на Првом југословенском фестивалу афоризама у Приједору, одржаном 1990. године.

Рецензент Александар Баљак о Поповићевој књизи записао је и следеће:

„Нема друштвеног питања нашег времена и простора којим се Поповић није позабавио. Његови афоризми призивају у сећање не само оне личности с којима смо дуго били приморани да живимо него и оне без којих нам, на жалост, ни данас нема живота.“

Зоран Т. Поповић, врсни сатиричар, тренутно један од најпродуктивнијих припадника тзв. Београдског афористичког круга, низом литерарних бисера већ је обезбедио себи значајно место у савременој српској сатири.“

„Миран и достојанствен народ онемогућава чуваре реда да обављају свој посао“.

„Вуковар више не постоји. То је сада слободна територија“.

„Иако је више пута речено да нико не сме да бије народ, полиција и даље савесно обавља своју дужност“.

„Главни судија није приметно да је ударен јер му помоћник ништа није сигнализирало“.

„Увођење полицијског часа испровоцирали су грађани. Кретали су се улицама без веће потребе“.

О НАИВНОСТИ И НЕВИНОСТИ, 6

Откачена игла поквареног компаса дрхтури у месту или се помахнитало окреће у затвореној кутији, не показујући ништа до несналажење, несигурност, дезоријентисаност и немоћ — таква ми се отприлике слика мота пред очима док листах културне рубрике у дневним листовима, пратим напор и рутину да се осмисле и скрпе недељни културни додаци, слушам телевизијске коментаре и размишљам о обликовању овог петнаестодневног виђења трајних и актуелних дилема и збивања у културном животу. Дубока криза идентитета и интегритета (оличена у начину мишљења, просуђивања, вредновања), премда је питање духа, постаје готово физички опипљива.

Пре два месеца, помињући примере Кундере и Хавела, писала сам на страницама **Српске речи** о опасности која се зачиње у нашим уплашеним, затвореним, кобајаги поносним умовима, сведеним на лажно достојанство и патетичну борбу за правдољубљем без покрића, слутећи блиске и опасне „крне листе“ на које ћемо стављати светске писце, захтевајући од њих разумевање и подршку за нашу праведну националну борбу, за нашу параноју и искључивост, за сваку наш глупост. Оно на шта сам интуитивно указивала управо се догађа: Хавелову поруку поводом светског Дана театра „санкционисали“ су наши ватрени позоришни родољуби, не прочитавши је српским гледаоцима о чијој зрелости, информисаности и умећу разумевања свих порука овога света **неко** одлучује. Неко свестан и правоверан, одговоран за туђе мишљење али не и за своје поступке. Тако су се, уместо Хавелових речи у којима заиста нема ничег спорног, код нас чуле речи Бранка Пleshе, Љубомира Драшкића, и двојице Александара, Поповића и Милосављевића. Какве су да су — наше су, а то нам је данас очигледно најважније и најпотребније, да слушамо сами себе и подгрејавамо свој угрожени ego, да негујемо своју крхку и болесну посебност и различитост од целог света. Боже, како тај апсурдни статус одговара Србима, како онима који ни о чему ништа не знају, тако и онима који о понечему знају много!

Редакција **Књижевне речи**, смењена је од неколицине анонимуса, апаратчика, стиллом и процедуром из доба свемогућих градских комитета, цензорских одбора и савета, хо-рук букача, између осталог и зато што је

Наш културни живот ресавска је школа преписивања модела, понашања, мишљења и механизма нашег нимало културног политичког живота. Он врви скандалима или измишљањем скандала, саопштењима и реаговањима, институционализованим ставовима и полемикима, „дуоптријским“ сучељавањима свађалачки обојене аргументације и узбурканих емоција. У све се, па наравно и у књиге, писце, издавачке пројекте читавају политичке конотације.

Пише: Љиљана ШОП

објављивала Гинзберга и Енценсбергера! Песника у које се, колико до јуче, заклињала наша књижевна младост и када баш нисмо разумевали зашто је то тако, када у вредности поезије нисмо увиђали разлога за тако некритичну и безусловну љубав. Претерано одушевљавање, међутим, неупоредиво је мање опасно од ове погубне „критичности“ сумњивих мотива, од ове фашистичке одлучности да се раздвоје подобни од неподобних за

српску публику страних писаца, те да се редакције приведу механизму аутоцензуре — таласањем и онако распамећеног јавног мњења и бирократским чисткама — све док уредници сами не стекну истанчан слух за ову нову категорију подобности у нашем самодовољном и у себе затвореном поднебљу.

Наш културни живот ресавска је школа преписивања модела, понашања, мишљења и механизма нашег нимало културног политичког живота и ту као да више нема помоћи. Он врви скандалима или измишљањем скандала, саопштењима и реаговањима, институционализованим ставовима и полемикима, „дуоптријским“ сучељавањима свађалачки обојене аргументације и узбурканих емоција. У све се, па наравно и у књиге, писце, издавачке пројекте читавају политичке конотације и посвуда и слепи виде и глуви чују како се кују страшне завере и безмерним лукавством свеопштих непријатеља угрожавају националне слободе, права и интереси васколиког српства.

Објављивање **Протокола сионских мудраца** најновији је пример неуче, кампањске и тешкокалибарске **хајке на књигу**. Каква год да је (а не журим да се са својим скромним знањима из наречене области у то уверим, јер имам отпор према оваквом начину увођења наслова у наш информативни простор) то је ипак **само књига**, зар не? Није бомба, кашикара, аутомат, тенк, нити тајанствено опако оружје које нам је дао у аманет господин Жириновски остављајући господину Ражнатовићу да се брине о том драгоценом терету и његовој евентуалној примени у служби мира и вечите слободе. Чак и да јесте „један од најсрамнијих антисемитских списа модерног доба“ („компетентна“ оцена Демократске странке Србије) то је ипак **спис**, плод претварања идеја у речи, и ништа више. Вербални деликт у најтежем случају. Зар смо тако брзо заборавили колико смо се борили за укидање овог и оваквог „злочина“ из параграфа кривичног законика? Зар ћемо опет да дозволимо да месне заједнице, словолагачи, инвалиди и земљорадничке задруге (као и радника Раковица, наравно) осуђују чин објављивања тог и тог срамног дела, које подрива нашу стварност и доводи у питање нашу светлу будућност? Или ћемо очас сви постасти мудраци (ако не баш сионски а оно свакако угроженосрпски) па почети да на улици, за кафанским столом, у салонима и страћарама,

дискутујемо о аутентичности ових списа, о правом и кривом времену за њихово (четврто) појављивање међу Србима, о неприхватљивим поукама и порукама **књиге** коју би без ларме прочитало 0,05 Срба, а с лармом и читав 1%.

Неодољиво ме све ово што је уследило после објављивања **Протокола сионских мудраца** подсећа на хиљадудеветстотинаседамдесет и неку годину када се Слободан Селенић (као интервјуисани) и моја маленкост (као онај који интервјуише) нађосмо у Црвеном билтену ГК Београда, јер је господин Селенић био мишљења да треба превести **Мејн Кампф**. После добисмо тај превод (истина у смешној варијанти, са додацима и фуснотама из пера Радомира Смиљанића, али сад свеједно, преживесмо и то; а ја сам се годинама питала колико ли је Срба ту преводом доступну књигу прочитало). Не пада ми на памет да браним књигу која вређа било кога, а најмање читав народ, па и Јевреје, али ћу до последњег даха да браним **Књигу**. Ма колико то све скупа неупоредиво било, и историјом и њеним последицама несводиво на исту раван, чињеница је да су некога вређали (или су мислили и тврдили тако) и **Сатански стихови**, и **Мајн Кампф**, и многе друге књиге, као што ће многе народе вређати, ових дана објављена код нас, књига Владимира Вулфовича Жириновског **Последњи скок на југ** (који сам, узгред буди речено, уз много личног отпора али управо због непоколебљивог става да књиге нису кривци и злочинци, а да они који то јесу углавном и не читају, као и да све, па и опасне идеје — каквих у књигама наравно има — треба знати, читањем а не усменим препричавањем спознавати, е да би човек знао на чему је и какве му опасности прете, превела ја). И сада се питам зашто то чак и Српски ПЕН центар, и зашто то Удружење књижевника Србије, стерилним стилем и језиком политичких странака **саопштавају** своју „осуду и огорчење због појаве антисемитизма“ (као у наслов ставља **Политика**) учествујући у линчу, у потпалјивању **ломаче за књигу**. Да ли је могућно да људи од угледа, имена и презимена, од којих су многи животе утросили у борби за аутономију и злоупотребавање писане речи, сада жртвују **укоричени чин** да би доказивали нешто што историјом, чињеницама, делима **стоји по себи**. Наиме, аксиом (са увек могућим али безначајним изузецима) да Срби нису антисемити! Ко, коме, шта и зашто заправо доказује овом љигавом политичком и квазидипломатском логиком, и зашто се чешемо где нас не сврби? Каквим је то и чијим приватним каналима (док званичници целог света ћуте, нису ваљда полудели да реагују на **једну књигу у Србији** поред толико пречих главобоља које им Србија задаје) дошапнуо нашим институцијама, лобијима, структурама, амбициозним појединцима — да ће бити обелодањено како су Срби ни мање ни више него антисемити, и то због **једне књиге**, када је општепознато и општепризнато да то нису били ни у најтежим годинама рата? И када их за тај (неопростив, али и непостојећи) грех нико није оптужио ни у време готово четвртвековног непостојања нормалних односа са легитимном јеврејском државом, зарад болести која се звала „несврстаност“.

Елем, приватни канали, лобији, политика, све је то незанемарујете и може да се узме у веома озбиљна и сложена разматрања, али остаје тужна и опомињућа чињеница да су реакције, особито оне наших књижевничких институција, типичан пример мазохизма и политиканства. Јер зашто бисмо иначе само зато што смо објавили једну књигу обнародовали да је тај чин „најсвежији пример неразумне и непоштене злоупотребе несреће српског народа“. Као да има **поштених злоупотреба**, драги моји неоваци, и удружени књижевници. По вама испада да **нас** злоупотребљава књига, а не видите како на безброј начина злоупотребљавате **ви њу**, књигу, било коју, ако вам то буде наложено, ако вас са знањем и без њега, са читањем и без читања, и њиховог и вашег дабоне, припреме **својом кампањом** да изразите једнодушну и недвосмислену „осуду и огорчење“. Управо у име српства — које је ваше колико и њихово, ако је ичије, требало је да барем ову фарсу не прогутате, нарочито да је не сварите у облику саопштења. Фразерског, наравно, јер и најкултурније институције тако пишу, док би се појединац замислио над оним што потписује, и као форму а немоли као суштину свога става. Иза оваквих саопштења нема ничега до **тренда у политици**, и окретања **против књиге по себи и за себе**. Иза српског антисемитизма, пак, стоје небројени појединачни примери људскости и разума, човекољубља и погледа на све(т), хришћанске свести у најтежим тренуцима историје и изван тих тренутака, у ванвремену. Када све то људско, појединачно и опште, употреби политика, још и могу да разумем — без оправдања — шта су јој разлози и где су јој мотиви; када све то злоупотребе интелектуалци, ствараоци који би требало да са своје духовне независности постају део неких тела, институција, појмова (националне) културе, онда се темељно заљубља наивни и невини, обични и необични, једноставан и сложен, озбиљан и шаљив свет **свега**. Јер није осећање интелектуалаца да ништа не могу променити разлог да не чине — тврдоглавом упорношћу и моралним кре-

дIBILITETOM пре свега — овај свет разумнијим, моралнијим и бољим, као што ни њихово уверење да **нешто чине** не би требало да почива на оваквим саопштењима.

Невероватни смо ми, сви ми, закључујем умосна од свега, па и од себе, што је закључак са којим (опет рачун вероватноће) сваки овде живети, и било о чему мислећи грађанин оде на починак. Док се ја сад, и иначе, питам откуд људима од књижевности изнуђена алергија на књигу, свесрпски живот тече даље. А то значи да је нама, Србима, потпредседник партије господина Жириновског, насред у пролеће предивног земунског кеја, након што је изјавио да је то „скок на Балкан“ (онај који зна шта све подразумева „последњи скок на југ“ од ове мисли, идеје, реченице може само да осети изненада слеђену крв у жилама, својим па потом и својега народа који засад овим причама сузно аплаудира) обећао богами и бензин у тенковима, на нашим границама. Војни стручњаци боље разумевају ову „утопију“, ја међутим, нећу бензин, нијичи. Из чега следе наши типични закључци — од да не возим кола до да не волим Русе, Американце, Јапанце и шире, или да мрзим све што се помоћу бензина креће. Ако — кажем себи после злосутних одјека „књижевне промоције“ — није **књига крива**, и онако је до тог момента нико није прочитао изузев људи који су је правили књигом на овом језику. А и они срећни што држе ову књигу/бомбу у својим рукама умориће се код другог пишења у кревет малог, гладног, искомплесираног, дирљивог искреног политичара који би да промени карту света. Али, многим овде (па докле Алиса у земљи отрцаних чуда) одговара да се свет баш тако мења, прањем чизама у топлем, убудуће руским морима. Уз причу да ћемо у тој бајци и ми имати бензина. Бррррррр.

Док нам се та бајка не догоди као општенародно весеље, грађанство увеселавају различитим, свакодневно темпирани ефекти; извесни се, примера ради, господин Владимир Матић, председник општине Чукарица, симпатичног комерцијалног циркуса (за децу и одрасле) у овом слуђеном граду који не препознаје ни сам себе а немоли нове суграђане, свађа (пардон: полемише) са српским владиком, епископом захумско-херцеговачким Атанасијем. Па сад општински функционер пише патријарху, несигуран само око титулисања, јер „баш не разуме тај протокол“, а владика одговара да **није ружио свој народ**. Као да не знамо како живимо међу управо таквим духовним и световним укрштајима, на ветрометни ових и друкчијих трансверзала. Као да ће нам свачије лично неразумевање, трагикомично и кад није „титлисано“, донети спокојније сутра.

Где је компас који функционише, обична справа, једноставно и већ застарело цивилизацијско добро које смо изгубили? Где су „школске“ стране света? То што су испресецане скоковима у амбисе, небеске и земаљске, практичне и утопијске, не значи да их нема. Али ни да их има, сведочи нам живот, из дана у дан. А ко ће нас избавити од лукаваго, то и онако није наша брига.

ЉУБА ТАДИЋ, ГЛУМАЦ:

КО ЋЕ БИТИ ФОРТИЊБРАС?

Иако осећа носталгију за аплаузима тржишта од 22 милиона, сматра да се треба привикавати на ово мање. Не морамо више да се љубимо, јер увек неко мора да пружи образ, а други га љуби. Политички је неутралан, повукао се јер политику не уме. Толика мржња га нервира, а почео је да га нервира и Запад. У Сарајеву би играо „Гамлета“ Слободана Шнајдера. Не би експериментирао са одласком у Загреб.

Разговарао:
Александар ЦВЕТКОВИЋ

За глумца Вашег формата и искуства убичајено је да се каже да је достигао пуну стваралачку зрелост. Па, ипак, у последњих десетак година београдска публика је ретко имала прилике да Вас види. Зашто?

Доста сам покушавао сам, па сам основао „Магазу“, радио сам и неке фестивалске ствари... Наступао сам у том периоду више у Сарајеву, Загребу, Суботици, Новом Саду. Неки свој континуитет сам одржавао.

Сада поново играм за београдску публику у Харвудовом „Гардероберу“, на сцени Југословенског драмског позоришта.

А када је у питању салдирање, ја никако не волим ни ту реч а камоли човеково стање да када сазри почне нешто да пребира по прошлости. Врло је лепо имати прошлост, али човек живи сад и никад више.

Повремено се јављају одређене околности у које човек не може да се уклопи. Глумац је увек биран, он не може сам. Ја сам покушавао да радим монодраме, радио сам са покојним Браном Ђорђевићем, али монодрама је ипак нешто као антипозориште — не може један човек да попуни све то. Оно чиме сам се ја бавио везано је за неке историјске ситуације, што сам сматрао корисним за наш српски народ, који као што знате није велики читач. Сократа сам казивао више од хиљаду пута, од '68. године, „Мемоаре Проте Матеје“ сам говорио нашим људима у Америци, по-

водом прославе двестогодишњице САД, са „Житијем Светога Саве-Теодосија Хиландарца“, на почетку осамдесетих такође сам прошао света.

Тих осамдесетих укључили сте се у пројекат КПГТ, који су предводили Љубиша Ристић, Раде Шербеџија и други, тада врло значајни југословенски уметници...

Са њима сам сарађивао из чисто пријатељских побуда. Нисам био у средишњици тих збивања. У то сам се укључио тек када је Љуша отишао у Суботицу, односно Нови Сад. Играо сам Лири. Ја сам из оне генерације која је учествовала у оснивању Атељеа 212, играла „Чекајући Годоа“ (педесет шесте), „Кад су цветале тикве“... Ја просто имам некакав афинитет према тим људима и таквим покре-

Фото: Ђорђе ВУКОЈЕ

тима, иако сам се, кажем, у то са КПГТ-ом укључио пред крај.

НЕ МОРАМО БАШ ДА СЕ ЉУБИМО

Може ли се тај колективни напор, огромна унутрашња енергија у успостављању и неговању југословенства сматрати узалудним?

Мислим да може. Било је корисно док је трајало, али је на крају пршло. То, свакако, не треба занемаривати, али треба ићи даље. Тај концепт више не би могао да опстоји. И не треба се заваравати да ћемо успети нешто да обновимо. „Пукне“ брак и узалудно је поправљати га. Има примера да се људи разведу па се поново нађу на неком колосеку и крену испочетка, али мене увек брине: ко ће да пружи образ, а ко ће да крене тај образ да љуби? Око тога треба бити одређен — не морамо ми више да се љубимо. А морам да признам, иако не осећам носталгију, добро сам живео тај свој живот. Не бих га ја тек тако бацио. Нисам никога повредио, ишао сам својим путем и гледао сам да нико мени на мој пут не стаје.

Сада живимо у једном ужем окружењу. Некада смо ми глумци имали тржиште од 22 милиона људи. Сви су говорили српски или хрватски језик. Сада је тржиште мање, имамо десет или двадесет милиона људи и тако треба и да се понашамо.

Чинило се да је падом интензитета ратних дејстава клонуо и примитивни домаћи национал-шовинизам. Сада се, међутим, на неким местима у Београду поново помиње чистокрвност (српска) као неопходна квалификација за одређена места и функције у српској култури. Како примате поруке те врсте?

Као апсолутну глупост! А глупост је, рекоше, небеска сила. И против тога је узалудно бацати се када она тако постоји. Скоро сам реаговао на персоналне промене у Дому омладине (не волим да се бавим тим стварима, али човек некад мора да проговори да би уморио своју савест) и рекао сам како је изгледало отварање Књажевског српског театра, 1835. године у Крагујевцу. Театар је водио Јоаким Вујић. На премијери, поводом отварања, присуствовао је и књаз Милош Обреновић. Оркестром је тада дириговао нико други него диригент Шлезингер. И уверавао сам аудиторијум да он сигурно није био Србин. А овде, чујем, у Народном позоришту неко хоће да му диригују само српски диригенти. Ето видите како глупост може да дође до свог врхунца.

Ја никако не могу да разумем то што се говори о етничком чишћењу. Ја сам човек Шумадинач. Моја су гробља доста стара за наше оквире. Али не једном рекао сам да сам ја Србин рођењем и осећањем, али не и занимањем. То су ствари које човека воде у потпуни бесмисао. И стално се надам да ће то проћи, а оно све мање пролази. Када видим толика плава прса од бусања у груди, поштивим се. И не брине ме толико више опасност од сукоба вањања са Хрватима, Словенцима, Муслиманима, Македонцима, колико од сукоба међу нама самима. С једне стране сам поносан што смо ми Срби толико међусобно различити. А онда када видим да ни око чега не можемо да се сложимо, помис-

лим да је таштина наша главна психолошка преокупација. То је већ примитивно. „Човек бити зрео, то је све“, каже Шекспир — а ми никако да сазримо.

Када погледате, молим вас, зна се шта су у Србији током ратова радили Немци, па опет сви занати имају ту немачку терминологију. Војска нам је прављена од пруске војске, све су наше војводе са њима сарађивали. Па зар људи који се баве науком не могу то једном демистификовати, а не стално изнова демистифицирати?!

У уметности заговорник окупљања око пројеката а не око институција, у одређеним тренуцима ипак сте прихватили да се политички естаблирате, било као члан председништва ССРН Србије осамдесетих, или као кандидат за народног посланика испред реформиста Анте Марковића, на изборима деведесете. Какав је ваш данашњи однос према политици и евентуалном учешћу у њој?

Ја се никада нисам бавио политиком у правом смислу те речи. Мени је то једно време било интересантно. Био сам у председништву Социјалистичког савеза, иако никада нисам биу Партији. У том сам председништву одседао извесно време, нешто сам тамо говорио, и онда сам схватио да је моја синтагма сасвим другачија од њихове. Па сам једноставно престао тамо да одлазим, јер то нисам сматрао нечим важним.

Што се тиче реформских снага, ја сам у том тренутку веровао да имамо шансу, да ако не можемо заједно, можемо цивилизовано да се поделимо. Ја нисам пацифиста зато што волим да се играм са тим. То је моја елементарна потреба. При том, могу да разумем и оне који о пацифистима говоре као о људима који служе непријатељу. Може и то да буде. Али, ја тај пацифизам носим у себи, јер мислим да не морамо да се убијамо зато што различито мислимо или су нам интереси различити. Имао сам дванаест година када је последњи светски рат почео и могуће је да је од онда у мојој глави остао тај страх од пуцњава и убиства. Човек по сваку цену мора да покуша да се из такве ситуације извуче. Тренутно су мој политички став и стање крајње неутрални. Повукао сам се када сам видео да ја то не умем. Политиком треба да се баве они који имају дара и шарма за то. С друге стране, ја већ имам 65 година и сматрам да је неучтиво да излазим пред аудиторијум и некоме солим памет. Има много интересантнијих људи.

Наравно, и ја имам своје политичке афинитете, као што неко воли крушке, а неко више воли јабуке — и што бих ја то некоме замерио и љутио се због тога?!

Оних дана када је Слободан Милошевић преузео апсолутну власт у Србији, били сте у изразитој мањини супротстављајући се начину на који је то чињено. Шта данас мислите о томе?

Ја нисам, да се разумемо, био пријатељ са онима који су падали, како су то ови други желели да прикажу. Али нисам био ни за испољену грубост „победника“.

Њихово избијање у први план је очигледно било велико финале распада савезне државе?

Тај је распад исувише дуго трајао. То је била једна очито трупа ситуација, јер ко би

могао да поверује да се то тако нагло окончало. То је била једна заједничка хистерија и једино у шта сам сигуран јесте да се могло на други начин, јер све може да се реши на много начина. Али, ми смо изабрали, односно они су изабрали један веома суров начин. И нико није могао да претпостави ту количину мржње која је постојала међу нама и која је из нас изашла. И мене то страшно нервира. А сада ме нервира и тај Запад. Сада смо ми Срби сви заједно преузели кривицу. Није важно шта ја мислим о ономе што се догађа у мојој земљи. Они ту разлику не праве, за њих смо сви ми криви.

Морам рећи да верујем да у Србији има довољно памети, иако она сада није толико актуелна. Као да нам није потребна.

БЕЗ ЕКСПЕРИМЕНАТА

После дипломата, а некада и као њихова претеча, у нормализацију односа до јуче ратујућих суседа укључују се и уметници. Да ли бисте се појавили, рецимо, у Загребу, где сте некада били радо виђен гост, без страха да Вам неко у сред драмске радње добаца псовку или клетву, или нешто још горе?

Сад више нико није сигуран. Ја могу са својим пријатељима поново да играм Крелжине „Заставе“, али, право да вам кажем, толико је индивидуалних реакција... Може једна држава да прокламује ред али не може у потпуности да заустави неред. Откуд знам, ако прошетам данас Загребом да ли ће из неког бифеа неки осветољубиви човек да изађе и да прави скаредне ствари када ме угледа. Сви знају да сам ја Србин. Не знам како ће то ићи, јер се још увек налазимо у нераскидивом кругу досадашњег и потенцијалног зла.

Значи ли то да за сада не бисте експериментисали?

Не бих.

Сарајево, распућено на његов српски и муслимански део две године уназад представља крваву метафору наших заблуда. Узмимо теоријску могућност да Вас истовремено гледају и слушају становници „оба“ Сарајева. За који бисте се текст Ви најрадије одлучили?

У Сарајеву сам баш уочи рата играо „Гамлета“ Слободана Шнајдера. То је прича о великом редитељу Гавели који је за време окупације режирао „Хамлета“ у Народном позоришту у Сарајеву. Тај комад је јако добро антиципирао данашњу ситуацију. У том комаду, глумац који игра у „Хамлету“, иначе муслимански фундаменталиста, каже Гавели да ће они на крају узети тај тамни вилајет, Босну. А Гавела чији сам лик ја тумачио каже: „Добро, ви ћете узети Босну, ови ће узети оно, они ово... А где ја сам?“ Ту последњу реченицу сам ја додао. Добио сам и понеки аплауз за то.

Поново бих одиграо Шнајдеровог „Гамлета“ у Народном позоришту у Сарајеву, јер је у том комаду садржано све оно што се касније догодило. Комад се завршава тако што се у „Хамлету“ појављује Фортинбрас, страхан и милитантан, каквим га је у окупираним Сарајеву видео Гавела. Сада би, међутим, морао да се пронађе Фортинбрас који би дошао у Босну донесе мир.

ЧУКИЋУ ФАЛИ ХЕМИЈСКА

Господин **Марјановић** у свом експозеу „Обећат ћу, преварит ћу, полудит ћу, и на крају кад ти кажем волим те, не веруј ми, лажем те“, изразио је жељу за променама у информисању, тврдећи да су „неки медији заслужни за свест да су сви на свету против Срба... а није тачно да Срби могу сами, бар не уколико желе да буду успешни и срећни...“ И можда се баш зато, у протекле две седмице, док су се у крајишком парламенту појавили „евнуси, подрепице“ и остале **Бијелићеве** бесмислице, те почело преговарање и потписивање **Туђманових** и **Мартићевих**... ица, сва телевизијска пажња окренула новинарима, њиховим извештавањима и удружењима.

НТВ „Студио Б“ приуштио је својим гледаоцима снимак трибине одржане на Факултету политичких наука, где је председник Информативног савета СПС **Васа Казимировић** изнео два врло интересантна и поучна става око извештавања на државној телевизији. Први — „На државној телевизији новинар ни за живу главу НЕ СМЕ да износи свој лични став.“ И други — „Државни интерес је некад изнад потребе за правом информацијом и зато МОРАМО бити таоци државе да би јој послужили.“ Да се СПС-овци упознају преко малих екрана, пре него у странци било је јасно из следеће **Казимировићеве** тврдње: „Госпођицу **Ђого** сам запамтио само што је негде на ТВ истицала своје ноге, не познајем је, не знам ни на којој функцији је у мојој странци.“ Нисам те изгледа волио много...

У „Отвореном студију“ **Микија Комракова**, у епизоди „Пожурите, коњи моји“ нашли су се **Ратомир Вицо**, **Душан Чукић**, **Коста Краинчанић** и министар **Игњатовић**, против **Харија Штајнера**. Дан пре оснивања Независног удружења новинара Србије, у овом духовитом разговору, **Чукић** је млатећи папирима „а ла Шешел“ саопштио како „ОНИ знају да Време, Студио Б, Медиа центар, Б 92 и слични траже од запада неке доларе, хемијске и бензин по три марке литар. Ми оваквих папира, драги гледаоци, имамо ВЕОМА МНОГО и много смо зрели да знамо да нико никога не плаћа због лепих очију, а МИ имамо три, четири пута мање плате, али радимо за НАШ српски народ, за Србију.“ Иако **Чукић** за мале паре ради за свој народ, те пребројава туђе хемијске и по складиштима удише отровна бензинска испарења, има времена и за праћење српског информативног простора: „Ка-

Пише: Данка МИХАИЛОВИЋ

ко сам чуо, сутра оснивају неко удружење... група новинара као сепаратисти...“ За то време **Коста Краинчанић** је шапутао **Штајнеру** — немам времена да браним новинаре, јер шта би дао да могу овако дићи руке, а пук да ме слиједи. Савезни министар информисања мало се занео, па поновио тезе горе споменутог **Казимировића** и изазвао бес надређеног републичког министра **Вица** јер „не десе се такве ствари правој мушкарцу.“ Господин **Шнајдер**, мекушан и успорен, пуних цепова „соросових долара“, језика избоденог „западним хемијскама“ од саговорника је проглашен мазохистом због посете загребачким колегама. Вала и јесте, само би мазохиста после „загребачког случаја“ себи на плеће натоварио и случај „Микијевог отвореног студија.“

Читаћу причу око оснивања НУНС-а најлепше је закључио у емисији НТВ Студио Б „Са друге стране“ потпредседник Удружења новинара Србије **Светозар Влаховац**: „Волео БИ да им честитам и мало БИ реко како је стварно, знамо шта независним смета,

смета им Србија.“ Можда има нека тајна веза што **Мирко Марјановић** у свом експозеу ништа није рекао о криминалу...

Добар гас против ЗИП-а и његовог вечног уредника још није пронађен, па је гледалиште са уживањем пратило сензационално **Гајиново** откриће у облику **Чарлса Редмана**, америчког изасланика у преговорима око Ју-кризе, кбји је јасно и гласно, више пута чак изговорио „Срби из Крајине!“ **Симо Гајин** је напокон добио директ признање од америчког предтавника да у Крајини неопозиво живе Срби, а не Марсовци, како су импутирале озлоглашени амерички непријатељи, у садејству са Ватиканом, масонима и **Туђмановим** Хрватима.

Што се тиче скупштинског заседања, **Симо** је за ЗИП издвојио само препуцавања **Бинђића**, **Драшковића** и **Вучелића**, лепећи им у најави минутажу, не би ли показао да његовом директору треба само 6.05 минута да покаже колико је момак на дошем гласу у овом граду. На крају крајева, откуд **Вуку** право да стално реплицира **Милораду** и одвлачи га од монтаже серије о „**Бијелом дугмету**“. После **Вучелићеве** најаве ове серије у омиљеном „Дневнику“: „На овај начин ми хћемо да покажемо да је нова Југославија и културни, музички и цивилизацијски баштиник свега онога што је било лепо и добро у другој Југославији.“ „**Бијело дугме**“ је добило политички печат, доводно разводњен за приказивање на РТС.

У rock-en-roll постоје песме које се зову љиге и на њих помало сличи ова серија, због које су неке Сарајлије настањене у Београду плакале, нови клинци се згражавали при помисли да је ту музику неко уопште слушао, а већина се питала — кад пре прође двадесет година. Серија се свега по мало дотакла, и музике; и девојчица, и дроге, и Тита, и рата, само није показала да је **Бреговић** „престао“ кад је **Милошевић** „настао“. А, ако јој је циљ био да нас подсети да смо сви неко дугме из старе домовине пренели у нову, сећам се да сам пре три године, 8. маја кренула у улицу Народног фронта да сачекам роду испраћена **Бреговићевом** песмом „Ђурђевдан“. Када сам се вратила кући са родним пакетом, сачекао ме је раџ. Живео **Горан**, доле **Слободан**... Ђурђевак зелени свима осим мени... ружан сан... то је само rock'n roll, ништа мудро и ништа друго...

Сишли би комунисти с власти, али им опозиција то не дозвољава.

Решење прихватљиво за све стране нама никако не одговара.

Они који су нас доведе довели, даље мисле да наставе авионом

Народу се дели хлеб на улицама. Ето до чега су довеле опозиционе странке.

Раскринкали смо непријатеља. Рекао је шта мисли.

Владајућа партија ужива толико поверење да ни народ не може да је смени.

Александар Чотрић

ЦЕНЗУРА ЗА „ДАЋЕМО МИ ВАМА ДЕМОКРАТИЈУ“ — ДРУГИ ПУТ

НЕПРИХВАТЉИВА НЕПОДОБНОСТ

Ако је још било скептика који нису веровали да у Србији постоји цензура онда их најновији догађаји, попут забране промоције књиге Александра Чотрића „Даћемо ми вама демократију“ у Студентском културном центру и забране објављивања огласа у „Политици“ поводом планиране, а неодржане промоције у Дому културе „Студентски град“, морају уверити у супротно.

За четвртак, 31. март била је планирана промоција књиге „Даћемо ми вама демократију“ у сали Дома културе „Студентски град“. Међутим, у огласима који су требали да најаве овај догађај, директор Дома културе, приликом контроле њиховог садржаја, није дозволио да се наведу ни назив књиге, ни имена учесника.

Новопостављени директор, иначе члан Главног одбора СПС-а, сматрао је да је назив књиге крајње неприхватљив, а имена учесника неподобна.

Тако се догодило да се у дневном листу „Политика“ где се појављују огласи за све трибине у ДК „Студентски град“, не нађе најаву о представљању Чотрићеве књиге.

Због свега тога уредник трибине у овој институцији извинио се аутору и његовим гостима што је, због збрране објављивања огласа, уследило и отказивање књижевне вечери.

Почињу пролећни радови. Устаће кука и мотика.

Некада су Срби живели много боље, али тада су били без икакве будућности.

Све више схватамо да је улица једино решење. Остало нам је само да просимо.

ДИВНИ НИРНБЕРШКИ ПРОЦЕСИ

Ако прихватимо као тачну констатацију Александра Баљка да је „афоризам дриблинг духа на малом простору“, онда се за афористичара Драгишу Кашиковића може рећи да је врхунски мајстор у поетирању. Мете његових афоризама су прецизно одабране и Кашиковић гађа у сами центар. Његови афоризми не производе „ефекат сачмаре“ већ изузетно прецизног снајпера. („Један метак може да промени параграф устава о доживотном председнику“.)

Објекти Кашиковићевог сатиричног ангажмана су тзв. „табу теме“: Вођа, Револуција, комунистичка олигархија, марксистичка идеологија, инфериоран положај српског народа у Брзовој Југославији... Књижевни приступ Драгише Кашиковића друштвеној стварности битно се разликује од односа Владимира Булатовића Виба или Милована Витезовића, који у „најсавршенијем систему на свету“ уочавају и критикују тек ситне недостатке. Насупрот њима и читавој „Јежевој“ школи афористике, Кашиковићев литерарни став је радикализован до крајњих граница у смислу тоталног разарања комунистичких митова и раскринкавања „првосвештеника“ који су те митове оживотворавали. („Историја комунистичке партије чита се као криминалистички роман“).

На примеру личности Драгише Кашиковића и његовог животног пута потврђује се тачност мисли Станислава Жежи Леца који је рекао да је „сатира такав литерарни род коме без храбрости нема опстанка“. Афоризам је, од свих књижевних врста, у највећој мери комплементаран са политиком, или како је то рекао један сатиричар — „афоризам је бастард рођен из везе политике са уметношћу“.

У Кашиковићево афоризме инкорпориране су фразе, клишеизирани „новоговор“, правна начела... Међутим, Кашиковићевим успешним језичким интервенцијама, паролe политичара су добиле сасвим другачији смисао. У том процесу метаморфозе попримиле су такве облике да их ни њихови „аутори“ нису могли препознати. Зато књига афоризама „Партија те тужи, Партија ти суди“ и личи на просторију са кривим огледалима где су обични, свакодневни облици доведени до непрепознавања. То, само наизглед, једноставно решење захтева од писца таленат и умешност, а од читаоца разумевање контекста и способност дешифровања „текста у тексту“.

Кашиковић јесте афористичар побуне, али, по правилу, то се не одражава на уметничку вредност његових афоризама. Кашиковићеви афоризми су састављени од малог броја речи, али садрже веома богат регистар појмова и стилских фигура. Иако, на први поглед, једноставне и јасне, његове убојите мисли су врло често вишезначне. Кашиковић

Кашиковић је у далеком Чикагу антиципирао појаву Београдског афористичког круга

се бавио кратком формом, али је показао изузетну ерудицију и елоквијентност, а такође и савршену упућеност у политичка и друштвена збивања земље о којој је писао, а из које је емигрирао двадесетак година пре објављивања збирке афоризама. Запажамо да неки Кашиковићеви афоризми, у извесном смислу, имају корене у нашој народној традицији. Види се то по терминологији и алузивности којима се користи.

Афоризми из збирке „Партија те тужи, Партија ти суди“ сведоче да је Кашиковић у грчу и живео и стварао. Он се држи гесла Карла Крауса да „афоризам не треба да буде истинит, али треба да наткрили истину“. Кашиковићево оштро перо, попут каквог клатна, кретало се између опорог хумора и јада. Његове реченице зато нису слатке пилуле које умирују савест. Кашиковићеви афоризми се попут врло продорних иглица забијају у болешћу нагринжени организам комунизма и изазивају његову парализу, а не излечење јер му и лека нема.

Афоризми Драгише Кашиковића могу се још поредити са блештавим громовима који начас осветле околину, брзо и снажно ударе у високо истакнути циљ који располуте или га претворе у pepeo. Између корица ове књиге налази се преко две стотине муња које ће пред читаоцима у Србији први пут засветлити и то после двадесет година мрака.

Тако ће, читајући ову књигу, неки српски сатиричари сазнати да су „њихови“ понајбољи афоризми још пре много година исписани руком Драгише Кашиковића. Читаоце ће, пак, књига уверити да је у далеком Чикагу Кашиковић, средином седамдесетих година,

антиципирао једну од најзначајнијих појава у српској књижевности новијег времена — Београдски афористички круг, који је формиран почетком осамдесетих.

Да ли због Кашиковићевог пророчанског дара или због једноставне чињенице да се у нашој земљи ништа није променило, његови афоризми су и данас веома актуелни. („Мусолинија су обесили за ноге шта ли ће вама да раде?“; „Штета што Нирнберг није у Југославији, имали бисмо дивне процесе“, „Кад раскинемо комунистичке ланце, требаће нам доста конопца“.) Приликом читања књиге непотребна је „двострука рецепција“ јер стичете утисак да су афоризми написани сада и овде. Оно што је Александар Баљак написао за Домановића, у парафразираном облику могло би се применити и на Кашиковића:

„Ко о чему, Кашиковић о нашим тренутним тешкоћама“.

Уверени смо да убудуће ниједан озбиљан састављач антологија афоризама и приређивач прегледа српске сатири неће моћи да заобиђе име и стваралаштво Драгише Кашиковића. Приређивачи ове књиге сматрају да њено објављивање представља први корак у исправљању велике књижевне и људске неправде. До сада се у Србији име Драгише Кашиковића могло пронаћи само у *index-у autorum prohibitorum* и полицијским картотекама, а од сада ће се налазити и у библиотечким каталозима.

Ова књига нас уверава да Кашиковић у савременој српској сатири заузима истакнуто место, одмах поред Растка Закића, Павла Ковачевића, Александра Баљка, Витомира Теофиловића, Вука Глигоријевића, Петра Лазића...

Предосећајући шта ће му се догодити, Кашиковић је писао:

„Више волим да је човек према мени вук, него удбаш“, „Своје сенке се не плашимо, али Удбине и те како“.

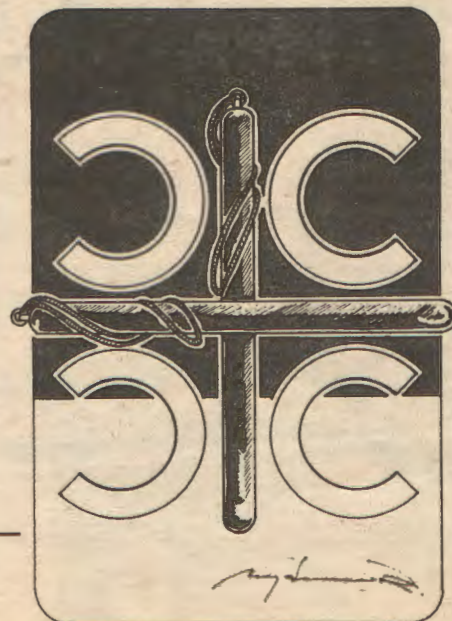
Свакако и због књиге „Партија те тужи, партија ти суди“, Партија је Драгишу Кашиковића осудила на — смрт!

Кашиковићеви афоризми су жестоки, али и племенити. Указују на све што не ваља, али су лишени дидактичких примеса. Шибају по друштвеном неморалу, али у њима нема моралистичких придика. Окренути се туробним и невеселим темама, али кроз њих се пробија оптимизам. У једном афоризму Кашиковић каже:

„Другови, жао нам је, али чак и после ваше ноћи мораће да сване“.

Нама остаје да сачекамо зору која само што није јер мрак је, кажу, најцрњи пред свитање.

Александар Чотрић

МАГА СРБИЈА

КАКО ЈЕ ИЗАБРАН ДИРЕКТОР ФИЛИЈАЛЕ ЈАТ У БУДВИ

УМЈЕСТО КОШУЉЕ НА ДАР — ПОСЛОВНИЦА

Када је у јуну прошле године изненада и без икаквог образложења смењен дугогодишњи, успјешни руководилац ЈАТ-ових пословница у Будви и Тивту Милан Вучковић, нико није могао претпоставити што је био циљ те смејне, као и да ће њоме почети прогони осталих, неподобних радника у овим пословницама.

Подсјећања ради, смејни су се супротставили сви запослени у пословници Будва, ступивши у штрајк. Међутим, њихов протест трајао је само један дан, јер су већ следећег, авионом, сви добили рјешење о суспензији од стране директора ЈАТ-а Жике Петровића. У страху од губитка посла неки радници су одустали од штрајка и тако омогућили долазак новог, сезонског руководиоца из Београда, Драгоша Ненадовића.

Убрзо по доласку, Ненадовић предузима низ потеза које дотадашњи одговорни радници у пословници нијесу одобравали. Из пословнице нестаје скупа техничка опрема, нетрагом нестаје службено возило „застава 101“ издају се бесплатне авионске карте за Београд па и Трст у великом броју, којима се плаћало „бесплатно“ летовање Ненадовићеве бројне породице и његова шестомјесечна возња рентираним јапанским ципом. Али, оно што је по његовом доласку било најважније, Ненадовић заташкава аферу око до тада ненаплаћених 130.000 америчких долара од „Прекоокеанске пловидбе“ из Бара, а коју су сада прогоњени радници покренули. „Прекоокеанска пловидба“. — Бар је на име издатих авио-карата за путовања својих помораца, дуговала током 1992. године ЈАТ-у поменути износ, али када је дуг хтјела измирити, у ЈАТ-у у Београду се одуговлачило са испоставом броја рачуна на који је девизе требало уплатити. Када је број коначно стигао, био је то рачун неке приватне банке у Лихтенштајну. Сумњајући да се ради о неком недозвољеном послу „Прекоокеанска“ је одустала од уплате.

Чија банка у Лихтенштајну и ко је требало да прими 130.000 долара, остало је неразјашњено, али је чудно да је комисија за јунску примопредају, именована од стране директора Петровића, инсистирала да у записник о потраживањима пословнице ова ставка уђе као „наплаћена“.

Међутим, злоупотреба овлашћења и дрскост ЈАТ-ових директора, који у изузетно тешкој ситуацији у ЈАТ-у одавно не мисле на раднике, достиже врхунац ових дана, када је објелодањено да на мјесто руководиоца пословнице у Будви долази човјек изван ЈАТ-а, а по препоруци највиших државних функционера. Док се тренутно у ЈАТ-у преко 4000 људи налази на принудним одморима, међу којима на десетине економиста и правника, који већ двије године не раде, дотле они, како смо провјерили у кадровској служби предузећа, примaju нове раднике са стране. Тако је

само током прошле године у ЈАТ-у примљено 40 нових радника, углавном пријатеља и рођака директора и других функционера.

Један од њих је и будући руководилац пословнице Будва, Гојко Љубановић, који из Војног одсјека Будве прелази у ЈАТ, а да не испуњава ни један једини услов за то радно мјесто. Нема потребно стручно образовање, ни у авио-компанијама обавезно познавање страних језика, нити било какво радно искуство у авио саобраћају. Да апсурд буде већи тренутно се у Будви и Тивту на принудном одмору налази чак пет „јатоваца“ факултетски образованих и са свим осталим потребним квалификацијама за ту функцију. Но, нови кандидат посједује данас најтраженију квалификацију, постао је онедавно кум на крштењу породице Светозара Маровића, потпредседника ДПС, владајуће странке у Црној Гори.

Упитан још у децембру прошле године како ће спровести намјеру о пријему радника изван ЈАТ-а, игноришући притом незавидан положај хиљада радника којима ускоро пријете масовна отпуштања, комерцијални директор ЈАТ-а Рајко Белић је рекао:

„Он ће бити примљен само преко мене мртвог, иако за њега интервенише савезни премијер Радоје Контити, преко генералног директора Жике Петровића“.

Директор Белић је хвала богу жив и здрав, убрзо, кажу, одлази на нову дужност у Лондон, а Љубановић од 1. априла у пословницу — Будва.

Умјесто кошуље која се по обичају у Црној Гори дарује куму на крштењу, он је добио читаву ЈАТ-ову пословницу.

Бранка Пламенац (Борба)

ГЛAVOЊЕ

Пре неки дан у једној контакт емисији Трећег канала копча су укристили Александар Чотрић, посланик СПО, новинар „Српске речи“ и познати афористичар, и Петар Лазић, посланик Нове демократије, уредник Индексовог радио-позоришта и такође познати афористичар. Иако је тема била „издаја ДЕ-ПОС-а од стране Нове демократије и прикључање НД социјалистима и њиховој влади“ разговор је вођен у шифрама и затвореним круговима, јер су саговорници приватно добри пријатељи и жанровски саборци, и то дугогодишњи. Остаће забележен једино податак да је Петар Лазић у току емисије равно 18 пута изговорио реченицу: Нова демократија је странка људи који мисле својом главом. У различитим варијацијама, наравно. До краја је остало нејасно да ли је такво понављање потребно због тога што им нико не верује или да би се некако разликовали од успешних странака.

ПОЗОРИШТЕ

На Светски дан позоришта, 27. марта, драмски писац и чешки председник Вацлав Хавел, иначе ове године задужен да напише међународну поруку позориштима, дефинитивно је раскринкан у Београду. Инквизиција којој су председавали Јован Ристић, Јован Ћирилов, Љубомир Драшкић и други са гнушањем је одбила да чита његову поруку с обрзом да је стао на једну ратну страну, уз шта, по теорији, иде и да је плаћеник ЦИА, да је србодер, да је заговорник геноцида и ко зна шта још. А шта је поручио Хавел?

„...Позивам вас, све вас, позоришне људе да у овом тренутку у мислима будете са својим колегама у Сарајеву. Они чине баш то о чему овде говоримо, слободом духа негујући дијалог, стварајући простор за стварну комуникацију међу људима. Они се боре против страшног рата који хара њиховом земљом.

Они који спроводе етничка чишћења и чине насиље враћају свет у његову најцрњу прошлост... Паралелно са ратом који нам открива телевизија, у Сарајеву се дешава и један други рат. Рат без оружја, између оних који мрзе и убијају друге само зато што су другачији и позоришних људи који наглашавају јединствену природу људског бића и омогућавају дијалог. Позоришни људи морају бити победници у том рату, јер будућност они виде као чист и смирен дијалог између појединаца и друштва о тајни света и бића. Ти позоришни људи служе миру и подсећају нас да позориште има смисла.“

Просто је невероватно у каквог се монструма тај Хавел изродио. Морбидно. Ужасно. Такав злочиначки порив није примећен чак ни код Махатме Гандија.

КАД СЕ НЕКО УНЕРЕДИ НА КРИВОМ МЕСТУ

БЕЗБЕДНОСТ УГРОЖЕНА

МАГА

НОВА ДЕМОКРАТИЈА КО ЈЕ КО

ДУШАН МИХАИЛОВИЋ, председник Нове демократије.

Двадесет година запослен у Служби државне безбедности. Био је дугогодишњи начелник те службе за ваљевски крај. Године 1976. ислеђивао је Слободана Тодоровића који је изјавио да се Јосип Броз 1914. године борио против Срба на Церу. Несрећни Тодоровић је осуђен на шест месеци затвора, а четири дана после пресуде умро је у шабачком затвору под нерасветљеним околностима. Лични пријатељ са Дражом Марковићем, Иваном Стамболићем и Слободаном Милошевићем.

У време док је био градоначелник Ваљева половина Улице војда Карађорђа добила је име Маршала Тита. Нови трг у центру Ваљева, такође, је добио име по Јосипу Брозу. На његов предлог СО Ваљево је Слободана Милошевића прогласила за почасног грађанина града на Колубари.

Био је потпредседник Извршног већа СР Србије. Предводио је делегацију Србије у Израел када је под неразјашњеним околностима дошло до утапања једног од директора „Београдске банке“ у Мртвом мору.

По оснивању приватног предузећа „Лутра“, активирао је успостављене контакте у Израелу и постао трговац оружјем. Увозио је ручне бацаче, минобацаче, аутоматске пушке, муницију...

Захтева отварање досијеа тајне полиције, а 1990. године је наредио спаљивање архиве ваљевске СДБ у градској котларници.

СВЕТЗАР КРСТИЋ, потпредседник Владе Србије.

Високи функционер ССОЈ-а. Члан Председништва ЦК СКС. Помоћник директора „Симпа“. Власник штедионице „Крстић“, преко које је у Оуацима опљачкао грађане за неколико десетина хиљада марака. Дилери који по градским пијацама продају јужно воће раде за његову експорт-импорт фирму. У Скупштини Србије забележена је његова изјава:

„Идем да помогнем мандатару Марјановићу да се одбрани од напада ових из опозиције“.

ТАХИР ХАСАНОВИЋ, генерални секретар Нове демократије.

Високи функционер ССОЈ и члан УК СКЈ. Један од кадрова др Мирјане Марковић. Једно време се забављао са Маријом Милошевић, кћерком председника Републике. Говорило се чак и о њиховом браку.

ВОЈИСЛАВ АНДРИЋ, потпредседник Народне скупштине.

Дугогодишњи функционер Савеза комуниста. Био је делегат на XIV Конгресу СКЈ. **ВИДОЈЕ ВУЈИЋ**, власник предузећа „Вујић“.

УПОЗОРЕЊЕ SVIM STANARIMA !

Nemojte terati inat sa sudbinom. Zatvarajte ULAZNA VRATA. Nemojte da izazivate sudbinu. Svako od nas ima nekog ili nešto što može da se povredi, uništi ili ošteti, da to ostavi neizbrisiv trag na nama. Ružno je ali podsećam na moguće posledice našeg kraja neogovornog odnosa prema zatvaranju ulaznih vrata:

- KRADA - STRUJOMERA

STVARI IZ PODRUMA

STVARI IZ STANOVA

ANTENA SA KROVA

OZLEDE - DECE

SILOVANJA

- INVENTARA IZ POSTOJEĆIH POSLOVNIH
PROSTORIJA U STANOVIMA NAŠE ZGRADE

Ne živite u iluzijama da vas to nemože da zakači iz bilo kog razloga, ne možete sve da predvidite. Mogu vas preteći upravo zato što vas zatiču u stanu, mogu vam silovati dragu osobu samo zato što ste slučajno ili namerno ostavili vrata otvorena, mogu vam maltrtirati dete, skidati mu patike, jaknu, farmerke- silovati ga samo zato što vas je baš briga za zatvaranje vrata, mogu vam obiti stan i ubiti vas ili vam dragu osobu samo zato što niste hteli da zatvorite vrata.....

UVEK BUDE NEŠTO ŠTO MOŽE DA VAS ZABOLI ZBOG TOGA ŠTO VAS JE BAŠ BRIGA ZA KOMŠIJU, ŠTO STE IZ BILO KOG RAZLOGA ZAMIŠLJENI, RASEJANI. MOŽE VAM SE VELIKO ZLO DODATI SAMO ZATO ŠTO NE ZATVARATE TA PROKLETA ULAZNA VRATA.

SAMO JEDAN JEDAN JEDINI DAN POSLE ONOG JEZIVOG PONIŽAVAJUĆEG UNEREBIVANJA U NAŠEM ULAZU JUTROS SU TA ISTA VRATA OPET BILA OTVORENA

APELUJEM NA VAŠU SVEST DA SVI ZAJEDNO OTKRIJEMO TOG KO TAKO UPORNO RADI PROTIV BEZBEDNOSTI SVIH NAS.

Србија

Уз помоћ Душана Михаиловића добио је велике кредите од Републике помоћу којих је створио приватну фирму. Новац је вратио пошто је динар изгубио на вредности.

БОШКО НИЧИЋ, председник Нове демократије у Бору.

Функционер ССОЈ и СКЈ. Делегат у Скупштини СР Србије. Ухапшен због финансијских малверзација. Кандидат за помоћника министра полиције.

ЖАРКО ЈОКАНОВИЋ, посланик Нове демократије.

Члан Председништва ССОЈ-а. Делегат у Скупштини СР Србије.

НЕБОЈША ЛЕКОВИЋ, посланик Нове демократије.

Члан ЦК СКЈ и функционер ССОЈ.

ПЕТАР ЛАЗИЋ, потпредседник Нове демократије и председник посланичке групе НД у Народној скупштини.

У интервјуу радио Б-92 15. марта је изјавио:

„Нешто најодвратније у Европи је српска опозиција“.

ЈОРДАН АЛЕКСИЋ, министар у Влади.

На првој конференцији за штампу коју је сазвао у својству министра за заштиту животне средине изјавио:

„Немојте ме ништа питати, нисам у току“.

За срећу је потребно тако мало, а за несрећу... ТАКО ТРЕБА!

Која је разлика између Загреба и Београда? Загреб има Драшковићеву улицу у центру.

Мира Марковић долази на пијаци аутомобила и пита сељака пошто продаје мерцедес.

Сељак: 100 000 марака.

ММ: Ау... а, извините, одакле вама паре да купите таква скупа кола.

Сељак: Ја продао земљу, па купно мечку. Извините, а одакле вама паре да ви купите?

ММ: Мој муж продао и земљу и стоку.

Од колевке па до гроба најбрже вас води Слоба.

Банда у Београду, неуморно траје, и небеском народу, отима, не даје. Брине се да свега, отме кол'ко треба са његовог неба!

**БЕОГРАДСКА БАНДА д-д.
ЈУГОБАНДА д-д.
НАРОДНА БАНДА д-д.**

РАДОСТИ САМОЗАДОВОЉАВАЊА

Могу ли се Томас Ман и Драгош Калајић довести у било какву везу, на било којем пољу делатности — јавне и приватне? „Не могу“, одмах ћете рећи. „То је к'о Бог и шеширчија!“ Али, ипак покушајмо, можда ту „има нечега“.

Господин Калајић је недавно, како пише „Борба“, у једном од својих надахнутих ратничких (тј. мушких) похода изјавио да је „осетио радост“ (тј. задовољство) када је видео

да се Сарајево „пуши и руши“.

Господин Томас Ман, пак, у недавно објављеном деветом тому свог дневника, опет како пише „Борба“, забележио је да је једног јутра, у 77. години живота, „осетио радост“ због — „снажне ерекције“. Па скрушено признаје: „Чини ми се смешним ово самозадовољавање. Ова ранојутарња чврста ерекција, из одређених разлога, истински ме увесељава“.

Неке „тајне везе“, дакле, постоје. С том разликом што је г. Ман „то“ чинио у својој 77. години и самозадовољавањем увесељавао самог себе, а г. Калајић је знатно млађи и увесељава широке народне масе.

Из горенаведеног произилази да је г. Ман „матори онаниста“, а г. Калајић „млађи садиста“, што разлике између њих чини још већим.

ЖИВОТ НАШ ДАНАШЊИ

Три послератна друга

Година ратног почетка 1991. Пролеће. Ру-же у пуном цвату: беле, розе, жуће, црвене. Највише црвене. Усамљена зграда Дома ЈНА негде у Србији. У Дому класична шема: један војник на рецепцији, један напољу, један де-журни, један спава, уморан од ноћне смене. Ја и њих тројица, моја три најпре прдратна, а потом ратна друга. Први, Дејан из Загреба, реалиста, будући лекар, дете интелектуалаца. Други, Милан из Раиловаца, Босанац, топао и отворен, онако „босански“ срдачан, службе-ник у пошти. Трећи, Дражен из Книна, дакти-лограф, бескрајно заљубљен у Немачку. И ја, најстарији и најнеозбиљнији. Сви ухваћени у коштац са продужетком војног рока и са ми-рисом барута око нас.

Година следећа. Сви смо цивили, бар та-ко мислим. Рат траје у највеће. Борим се са инфлацијом и смишљам начине да поделим парче хлеба на три obroка. Храним се додат-но вестима и гужвом у превозу. Храним се самоћом, изолацијом и страхом. Хране ме и тако популарни дани „Д“, омиљени на великој телевизији. 365 таквих дана поређаних у чита-ву ниску црних бисера (на жалост пластич-них). Моја три ратна друга ћуте. Писама не-ма...

Година следећа 1993. и ова 1994. Писма стижу. Полако, моја три ратна друга откривају своје протекле дане. Пишем им свима иста писма, постаљам иста питања. Питам их како су, како живе, сећају ли ме се. Дејан (За-греб): „Бок'стари мој. Најприје ти морам рећ да се сада зовем Деан, а не Дејан као прије. Уписао сам студиј за фискала. Купил сам си новог „Опела“, па ћесто фуран ван. Ћујем да је у вас лоше. Загреб је љепши но икада, во-лим се шетати и проматрати га. Покушавам заборавити све старо време.“

Милан (Раиловац): „Други пријатељу, тво-је је писмо путовало три мјесеца до мене. А боље и да ме није нашло, јер шта ти имам пи-сати. Брата и оца су ми убили на фронту. Ја сам инвалид, живим са мајком у кућици без прозора. Добро је да нису сасекли јелке, ли-јепо је видјети их под снегом. Чувам нашу фотографију из Дома ЈНА. Пиши.“

Дражен (Книн): „Нисам могао повјеровати да је писмо од тебе. Питаш ме како сам. Добро. Исто ми је као и прије, нисам унифор-му скинуо нити један дан. Знаш, нисам више дактилограф, напредовао сам у командири.“

Мало сам овдије, мало около. Кад имам сло-бодно одем до „Шентиља“. Тако ми зовемо један прелаз са Босном одакле шверцамо све и сва. Заради се доста на томе. Скупо је све, мора се живјет од нечега. Ћао.“

Пишем мојим пријатељима да сам путо-вао скоро и да ме је цариник понижавао јер сам имао само 200 марака. Пишем им да се осећам као у затвору и да је овде све нагла-вачке. Гледам и не верујем. На телевизији пи-лоти с поносом причају како се похују батаци, у женским магацинима поједине „даме“ савету-ју како напунити лосос кавијаром. Пишем да већ дуго нисам безбрижан, да ми из ино-странства писма стижу отворена, да не могу ни да телефонирам, јер ми је рачун већи од телефонског рачуна неке фирме на западу. Пишем да сам сам.

Дејан (Загреб): већ дуго нема одговора. Милан (Раиловац): „Ти знаш да те разуми-јем. Проћи ће то. Волио бих и ја отић било гдје, макар једну ноћ да не чујем гранате. Хвала за разгледницу Београда, стоји ми у ог-ледалу.“

Дражен (Книн): „Нервирају ме ови из Ун-профора. Доиста би било лијепо отпутовати негдје и купити свашта за трговар послуре. Еј, колики је курс марке у Београду?“

Београд. Март 1994. Отварам књигу Три ратна друга. И... затварам је. Моја три ратна друга су у некој другој књизи.

Горан Варшавски

2010. године УН коначно смислиле начин да окончају рат у БиХ. Довели су Тућмана, Изетбеговића и Слобу до једне колибе и рекли им да унутра има 5000 папагаја, од којих је само један мужјак.

Ко нађе мужјака добија целу Босну! Прво пуште Изетбеговића. Овај изађе после сат времена и каже: „Ево нашао сам га“. Провере — није мужјак. Тућман остане два сата.

Провере — није. Последњи уђе Слоба и изађе с папагајем после једног минута.

Провере — стварно мужјак! „Па, добро, реци како си га нашао после само минут времена?“

„Уђем ја унутра и кажем „Другарице и Другови, Ја сам Слободан Милошевић“ и тај папагај је био једини који је рекао „У, баш ме боли к...“

МАГА

**Зашто је Милошевић отпустио Аркана?
Зато што Аркан има послатичарницу а
Слоба има шећер.**

Дабогда ти ЦИП снимао на свадби!

**Сретну се Борисав Јовић и Слободан
Милошевић у паклу.
Милошевић са собом води Милу Штулу,
а Јовић Мадону. Онда Милошевић пита
Ђавола:**

**„Добро, бре, кажњени смо и ја и он, а
ти мени додели Штулу а њему Мадону,
како то?“**

**„Грешниш као и обично“, одговара Ђаво,
„није њему додељена Мадона, него он
Мадони!“**

**Како се зове ловиште СПО-а?
Слововило**

**Дере се возач: је л' има излаз?
И сви путници у глас: ИМА, ИМА!!!**

**Шта се добије кад се укрсте плавуша и
С. Милошевић?
Слободан Плавшић.**

**Ми смо најбоље доказали да је земља
округла.
Серемо према западу, а говна нам
долазе са истока.**

**Како се зове овај нови супердигнар?
КОНДОМ.
Зашто?
КОНвертибилна ДОмаћа Монета.**

СПС *маркет*

ДОБРО • ЈУТРО • КОМШИЈА

NALEPNICA ZA KONTEJNERE I KANTE ZA ĐUBRE

србија

Погинули Американца, Француз и Србин. Дођоше код Св. Петра, кад ће Американца: — Јел' могу ја да телефонирам доле?
— Ајде, телефонирај!

Овај зачас заврши разговор и св. Петар му обрачуна импулсе.
— 200 долара.
— 200 долара?!?
— 200 долара.

И Амер плати. Иста прича и са Французом, а кад је Србин дошао на ред, развеза два сата. И њему Св. Петар испостави рачун, али — 1 долар.

Амер и Француз се побунише:
— Како то, ми по минут 200 долара, он два сата па само долар?
— Е, Срби су небески народ, то је локал.

Пошао Слоба с Миром у службени појет Хрватској. Након обиласка почасног Збора Народне Гарде по протоколу приђе застави са шаховницом и пољуби је. Кад види да се Мира шокирала Слоба је утеши:

„Не брини ништа, ако се сећаш и тебе сам прво пољубио...”

Добра вест је да Жириновски одлази код психијатра.
Лоша вест је да је психијатар Караџић.

Са највишег државног нивоа стигла Зорану Соколовитју наредба да под хитно поправи своје познавање граматике српског језика. После неког времена оде Соколовитј у посету некој фабрици и тамо га домаћини воде у обилазак и упознају га са одређеним људима:

— Ево, ово је наш најпродуктивнији радник, ово је шеф погона, ово је шеф смене...

Соколовитј га прекину: — Молим Вас, изражавајмо се правилно, не каже се С МЕНЕ, већ СА МНОМ.

ДА ЛИ ЈЕ АРКАН УЧЕСТВОВАО У УБИСТВУ ДРАГИШЕ КАШИКОВИЋА?

ДОЛАНЦ ЗНА

ШТА О ТОМЕ КАЖУ ШЕШЕЉ И СПАСИЋ

Убице српског емигранта, публицисте и националног борца Драгише Кашиковића никада нису откривене. Од оне јунске ноћи 1977. године када су у Чикагу пронађена измасакирана тела Драгише Кашиковића и његове поћерке, осмогодишње Иванке Милошевић ништа није саопштено званично што би указивало на конкретне починиоце тог злочина. Српски емигранти, међутим, нису остављали места сумњи да су убиства била поручена од стране УДБ-е, југословенске тајне полиције.

На могући траг који води до злочинаца, недавно је први пут јавно указао др Војислав Шешељ у изјави за европско издање „Експреса“ који се штампа у Франкфурту.

Председник Радикалне странке Војислав Шешељ у тој изјави тврди да је Жељко Ражнатовић Аркан по налогу Службе државне безбедности убио неколико водећих српских политичких емиграната.

— Некадашњи начелник војне контраобавештајне службе Недељко Бошковић, — каже Шешељ — у једном разговору признао ми је да је Жељко Ражнатовић Аркан по налогу Савезне службе државне безбедности убио неколико српских емиграната међу којима је био и Бора Благојевић из Белгије.

О том убиству пише и Радован Калабић у књизи „Српска емиграција“:

„Осмог марта 1975. године убијен је у Бриселу Бора Благојевић, предатни капетан и припадник покрета генерала Драже Михаиловића. Био је власник ресторана „Сарајево“ у Бриселу и писао је у локалним листовима оштре чланке против Брозовог режима у Ју-

гославији. Убијен је у тренутку када је ушао у свој стан. Убица га је чекао иза врата.”

У изјави „Експресу“ Шешељ саопштава шта је још сазнао од пензионисаног начелника КОС—а:

„Потресло ме је када ми је генерал Бошковић рекао да има поуздане информације да је Аркан учествовао у убиству Драгише Кашиковића и Иванке Милошевић 1977. године у Дому Српске народне одбране у Чикагу. Група убица, међу којима је био и Аркан, на зверски начин убили су девојчицу Иванку са педесет четири убода ножем и њеног очуха Драгишу Кашиковића.

Све је то било по наређењу Станета Доланца, а Аркан је био предвиђен као „свежи кадар“ да науче у ступицу и убије и Николу Кавају.

И Божидар Спасић, један од јунака Булићевих „Црних бисера“ са ТВ Политике, иначе бивши оперативац Службе државне безбедности, говори за „Експрес“ о ликвидацијима истакнутих српских емиграната:

— Није ми познато име убице Душана Седлара. То би требало питати Станета Доланца, Станка Чолака и Ержена из СДБ—а. Они су наручиоци убиства емиграната Андре Лончарића, Саве Чубриловића, Јаше Љотића, Иванке Милошевић, Драгише Кашиковића и других.

Та убиства је извршавао посебан тим убица под командом Станета Доланца. Није тајна да је у том тиму важно место заузимао и Доланчев миљеник Жељко Ражнатовић Аркан.

РУГАЊЕ НАРОДУ

После свега што се чуло и видело у преносима скупштинског заседања поводом предлога за формирање нове српске владе тешко је додати још нешто што би за читаоце било од великог интереса.

Зато ћу се позабавити једним посебним срамним и понижавајућим моментом за овај народ: добијамо полуписменог председника владе, човека који не зна да говори српски. Када кажем „српски“ — мислим на српски књижевни језик.

Ако занемаримо експозе о програму његове владе који му је можда и неко други написао, или бар језички кориговао — онај је-

ливада и шљивика и воћњака и башти и винограда, земља равна и валовита и питома, крсне славе и гостољубивих и часних и питомих људи, земља славне историје и — скоро да је нема више. Није ово ни патетична тирада, ни асоцијација на Крваву бајку, ово је сурова збиља, најжалост. Али, док тешко рањена Србија посрнуло клечи, суновраћена од својих педесетогодишњих тамничара, они се уз језиво церекање спремају да буду и њени целати.

Могао је Милошевић, када је пре седам година, наследивши комунистичку власт са неограниченим ингеренцијама и овлашћењима а подржан безоговорно од свих тадашњих носилаца власти и од медија да Србију поведе путем благостања и мира, ка европској цивилизацији и капиталистичкој ори-

јанства, отишао би па да је сам основао Србију, али не и Милошевић.

Њега не може ништа да умилостиви и поколеба, сумануто изјављује да ништа неће да мења, а свим својим поступцима то и потврђује. Тешко би се могла оповргнути оцена да је тиме Србија осуђена на смрт.

Можемо бити оптимисти до утопизма, можемо гурати главу у песак као нојевци, може се бескрајно теоретисати и експериментисати али голе чињенице су немилосрдне, са Милошевићем на власти, Србија нема никакве шансе да преживи. То истина Милошевића не мора ни мало да забрињава јер од Букурештанског синдрома га штити јака и одана полиција и велики део пучанства од „правих Срба“ придошних да нас науче српству. Очекујем Србију расуту по свету и небесима а овде девети круг пакла, али ко зна нада умире последња...

Редић Витомир, Београд

ПОШТОВАНИ ЧИТАОЦИ,

између два броја „Српске речи“ у редакцију пристигне између 500 и 1000 ваших писама, осврта, (про)цена, сугестија или критика. Због ограниченог броја страна у ситуацији смо да објављујемо само делић тог блага, а понекад, из сасвим објективних разлога — ни толико. Стога се унапред извињавамо и читаоцима и писцима.

РЕДАКЦИЈА

зик који он употребљава то је језик Душана Драгосавца и њему сличних који су нам донели несрећу још пре пола века, несрећу која још увек траје.

Ја знам да од наших посланика (Бица, Рака, итд) не могу да тражим да говоре још и по који језик (па и тај језик са правилним нагласцима) као што је случај са посланицима у земљама Бенелукса и Скандинавије, али ако ми келнерица у јефтеном ресторану у Ротердаму узврати на енглеском, ако ми возач тролбуса у Антверпену узврати на енглеском, ако ми службеница на шалтеру на пошти у маленом Шпиталу узврати на енглеском, ако ми продавац новина на Таксим скверу у Константиновом граду узврати на енглеском — онда са правом могу да тражим да председник владе бар говори правилно српски.

Нама Србима из Србије тај језик и тај нагласак (којим говори друг Марјановић) изазива језу уз сећање на све страхоте и погроме које је носио са собом и који је дошао у Србију заједно са Брозовим садистима и убицама, уз свежа сећања на 9. март '91. и ноћ између 1. и 2. јуна '93.

Јасно је дакле, да је Слободан Милошевић и овом приликом успео да се наруга српском народу тиме што је дао мандат за састав владе човеку чија памет је толико велика да није могао ни да савлада свој рођени језик.

Милутин Живковић, дипл. инж.
Београд

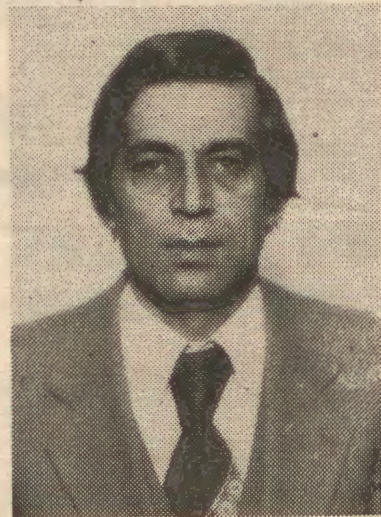
СРБИЈА ПАКЛА И БЕЗНАЂА

Била једном једна земља сељака на брдовитом Балкану и — нема је више; земља плодна и родна, земља њива и

јентацији и будућности. Србија би постала демократска држава пожељна за сарадњу и интеграцију за сав демократски свет, а на радост и у корист свих њених грађана. Од свега тога, Милошевић је, видљиво је то на сваком кораку, Србији донео само — пустош. Он је запањујућом безобзирношћу, а користећи сва средства принуде и телевизију Београд, бескрупулозно манипулисао и људима и законима и институцијама и црквом и опозицијом, лако и без отпора, осим појединачних супротстављања, окружен лупежима, полтронима и послушницима, створио један тирански режим који је вођен мрачном комунистичком идеологијом и властољубљем, потчињено целу земљу себи. Продукт тога самовлашћа су и инфлација до сад незабележена у свету и изолација земље и опште сиромаштво и глад и беда у беззаконје са хајдучијом и проституцијом и самоубиства безнадежних и један општи морални суноврат и расуло целог друштва са несагледивим последицама.

Разбојничким плачкањем девизних и осталих штедиша грађане је довео до просјачког штапа, а стварањем паравојних формација убица и разбојника, довео је у питање и гомли живот обичних грађана на јавном месту. Фабрика лажи и обмане, звана ТВ Србија, сваки дан, преко подлих лажова и моралних наказа прича одвратне бајке о светским заверама и небеској Србији о свим могућим кривцима за нашу несрећу и да смо сви ми и сити и богати и достојанствени...!? Од другог, различитог мишљења ови лупежи се бране — оружјем (није ни чудо Чаушеску је само неколико дана после губитка телевизије био стрељан). Осином и арогантном политиком, вођеној са позиција раџа и силе, Србији је одузето право за дуго време, да равноправно учествује у светској политици и да се њена реч чује и уважи. Сваки човек свестан ових чињеница, ако има и трунке људског досто-

IN MEMORIAM

МИЛОРАД АДАМОВИЋ

1933—1994.

Даца 21. 3. 1994. изненада је преминуо

наш др Милорад Адамовић. У СПО је од оснивања странке и био је члан ОО СПО Аранђеловац. Изузетан је његов допринос у остваривању идеја Српског покрета обнове. Својим непоновљивим смислом за хумор и у најтежим тренуцима знао је да околини донесе ведрину и позитивну атмосферу.

Његов ведар дух и сјајне идеје много ће нам недостајати.

Слава му и хвала.

ОО СПО АРАНЂЕЛОВАЦ

НЕМОРАЛ ВЛАДАЈУЋЕ ГАРНИТУРЕ

Какав је данас морал наше владајуће гарнитуре у Србији погледајмо на примеру два најмоћнија човека у нашем друштву. То су, ви погађате, господин Слободан Милошевић, председник Србије и његова супруга професор, др, итд Мирјана Марковић.

Обоје су у титовској партији били по тридестак година. Знамо, заљда се и својим пилећим памћењем још сећамо, колико је слободе било у том друштву, колико су била права грађана и свих оних који нису јавно изражавали поштовање према култу великог вође. Некима је то засметало и знамо како се немилосрдни властодржац обрачунао са њима. И тога се ваљда сећамо. Неодољиво нам се намећу многа питања. Како су ти људи, који нам данас на сва уста говоре о политичким слободама, плурализму, правној држави, издржали да се против тог политичког једноумља и култа једног божанског човека никада не побуне. Како су деценијама у себи стишавали своје природне потребе да остваре свеопшту слободу грађана која им је данас увек на уснама. Да ли су се некада против гушења свих политичких слобода огласили. Када? Када су, у свом животу и политичкој каријери претрпели, бар „ДРУГАРСКУ КРИТИКУ“, како се у том перверзном друштву, звала најблажа казна. Запитајмо се како су се школовали, стекли образовање, завршили факултете, о чему професорка Марковић обавезно и разметљиво говори. Када би јавност знала колико је друштво коштало то што је Слободан Милошевић годинама боравио на енглеском говорном подручју, колико су плаћени његови професори док он није имао никаквих других послова него да научи тај језик видели би да је дара већа од мере.

Професор, др Мирјана Марковић у биографским подацима своје књиге зауставља се код завршеног филозофског факултета. Да је продужила морала би да каже да је докторирала код проф. Данила Ж. Марковића и сви би знали колико вреди тај докторат а можда, и та професорка београдског универзитета.

Кад год говори о култури, а то често чини, никада професорка М. М. не пропусти да говори о страним језицима, читању страних књига. Увек говори о великим и удобним луксузно намештеним становима, аутомобилима који развијају брзину 250 километара које вози њен син који се тушира четири пута дневно а мајци се често пејџером јавља речима: „Мама ја те волим“.

Зна ли госпођа М. М. колико младића нема уопште купатило. Колико њих нема ни ципеле а камо ли такав аутомобил као њен син а исто тако су докторирали и то код много озбиљнијих професора него што је њен ментор. Зна ли колико њих пере судове, чисти улице, копа канализацију, у Прагу, на Кипру, и другде у свету.

Када је већ реч о моралу најмоћнијих људи у Србији посетимо и на оно што већ сви знају. Да ли је ико тако лако, безболно, без икаквих колебања престао да буде комуниста

и преко ноћи постао нешто друго. Да ли је ико тако лако од пролетерског интернационализма постао барјактар национализма. Сетимо се само њихових изборних слогана са националним набојем, добијене повеље са глаетом војвода Српских, председника у одбору за прославу косовске битке итд. итд. Да ли је ико тако лако од друга постао господин а његова супруга остала „другарица само својим друговима“. Сетимо се како је брзо заборадио на Јосипа Броза, кога је бранио и десетак година после смрти, за кога је пледирао да га упути суду историје уместо, макар и посмртно, кривичном већу редовног суда. Зна и наша јавност и Слободан Милошевић па и његова супруга, који се међусобно допуњују и једно друго оправдавају, да је њен муж највише учинио да мобилише, отера као тобожње добровољце, и нахушка овај народ на братоубилачку борбу.

Прочитајте књигу „ОДГОВОРИ“ докторке М. М. Она у свему брани свога мужа. Он није националиста. То су они из опозиције. Он се бори да Србија не доспе у марионетски положај према западу. Која је то држава доспела у марионетски положај треба питати проф. др М. М. Ако је неко и затражио помоћ од неке друге земље против овакве Србије он је то морао да учини у самоодбрани да се и њима не наметне власт овакве Србије Слободана Милошевића и његове супруге проф. М. М.

Слободан Милошевић мада не једини, први је почео да гања потомке већ мртвих усташа и да пали ватру мржње помоћу којих је дошао и одржао се на власти. Он и његови сарадници пребрајају жртве у Јасеновцу и из-

рачунавају колико би које место имало данас становника да су ти људи живи па на основу тих њихових прогноза праве политичке карте разграничења народа који су све до јуче живели у релативно људској слози без мржње и клања и етничких чишћења.

На другој страни, свакако, хитимично, забрављају на кривце који су и у прошлости па све до данас нанели многа зла грађанима Србије убијајући их, и хапсећи, пљачкајући њихову имовину, прогонећи их из службе све до оних најблажих случајева кажњавања која се звала морално политичка неподобност, која и данас моћно функционише. То није случајно јер је међу кривима и сам Слободан Милошевић.

Да ли се може поверовати да ће нам демократију и слободу донети они који су направили највишу каријеру у политичком једноумљу. Не само онима који су директно чинили кривична дела него ни онима који су остајали равнодушни према патњама људи а могли су да их спрече не можемо опраштати.

**Божидар Тодоровић,
помоћни радник народног
музеја у Београду**

КРИК НЕМОЋИ

Нakon многих упозорења, молби и апела упућених од стране разних организација, многих лидера странака, културних и јавних радника, угледних личности, а који су остали без икаквог одјека, а још мање имали

**ИЗДАВАЧКО ПРЕДУЗЕЋЕ И СЛОБОДНЕ НОВИНЕ
„СРПСКА РЕЧ“
установљавају**

НАГРАДУ „ДРАГИША КАШИКОВИЋ“

Сваке године биће додељене четири равноправне награде из области којима се бавио Драгиша Кашиковић. „Српска реч“ ће првог јуна 1994. године, на дан излажења првог броја који је истога дана забрањен 1990. године, доделити:

- 1) Награду за најбољу књигу из области публицистике са темом из српске политичке историје и политичких односа или о српској политичкој емиграцији;
- 2) Награду за новинске текстове који најпотпуније и најпримереније афирмишу демократска начела и доприносе хуманијим и толерантнијим друштвеним и националним односима;
- 3) Награда за најбољу сатиричну драму;
- 4) Награду за најбољу књигу сатиричних афоризама.

Предлози за награде се шаљу на адресу: „Српска реч“, Бранкова 13-15, Београд. Крајњи рок за подношење предлога је 15. маја 1994. Имена добитника биће објављена 30. маја 1994. године.

Висина новчаног износа сваке појединачне награде је 1000 динара. Лауреате награда одредиће жири „Српске речи“.

результата, те се ја као анонимни; обичан грађанин обраћам јавности. На овај крик сам се одлучио због моје деце и моје породице, пред којом сам немоћна.

Нећу прозивати појединце, него ћу отуђити за ову несрећу и пропаст, која се догодила мом народу под:

1. Српску православну цркву од врха до последњег свештеника, што никада нису били отворени и директни у свом ставу према режиму, његовом деловању и намерама, него су врло млако, немушто и увек компромисно реаговали. Таквим ставом и држањем, а често пута и својим директним учешћем помажу стварању такозване велике Србије по цену пропасти властитог народа, а пропаст је очигледна. Срба је много изгинуло, осакатило, обескућило, морално убогаљено, криминал овладао, мржња букнула, а оно најплодније побегло. То је резултат овакве одбране националних интереса. Ту смо се нашли захваљујући вашој причи, да се црква не меша у политику. Не меша се у нормалним временима, онда нема ни разлога. Сетите се ко се кроз нашу историју од црквених великодостојника умешао у политику и предузео на себе спасавање нације. Захваљујући између осталог и вашем немешању када је било време, наш народ је изложен у свим крајевима најбрутталнијим злочинима, а и сам починио злочине. Са овим ћете се морати суочити и признати кад тад.

2. Наше здравствене раднике. Да ли је могуће да ли сте свесни и толико савесни, да властитим ћутањем и пристајањем на рад у све горим условима из дана у дан доводите властиту нацију у болесно изгладнело и неотпорно стање. То је очигледно нечија намера, а ви сте пристали да budete њихови извршиоци. Да ли се полагање Хипократове заклетве односило на овакав начин пружања лекарске помоћи и заштите. Зар је то ваша хуманост на коју се позивате, да онај ко има девиза може да купи прескупи лек за болесно дете, а ако нема осуђено је на болест и смрт од најбачалнијих болести? Бранићете своју професију само онда када будете захтевали да вам болнице буду најсавременије опремљене, топле; болесници нахрањени и чисти, а не да у име хуманости пристајете да радите помоћу штапа и канала. Да имате самопоштовања према себи и својој узвишеној професији не би пристајали да радите у оваквим понижавајућим условима за бедну накнаду од пар динара и кесу детерџента, а да се при томе многи од вас упуштају у трговину људским здрављем и стичу огромно богатство.

3. Просветне и културне раднике, који треба да просвећују, образују и васпитавају свој народ, његово потомство. Дозволили су да им се углед толико сроза својим пасивним држањем, а други својим активним учешћем да нам народ тоне у примитивизам и неуконост, да се он просто негује уместо да се побује и завале за правим вредностима. Наравно то одговара режиму, што је народ необразованији, примитивнији он је послушнији, погоднији за манипулацију, да се обликовати као да је од пластелина.

Ове наведене институције сматрам темељима једног народа, његовог опстанка и здравог напретка, а остали нека сами размисле о свом кукавичлуку, глупости, немању минимума части и поноса — од њих се не може много ни очекивати.

Ово сам рекла да спасем своју душу, не мајући илузије да ћу било шта постићи.

Хвала на времену које сте ми поклонили.

Здравка Живковић

НАРОДНИ ПОСЛАНИКА ИЛИ ПРОФЕСИЈА

Према ономе како данас ствари стоје, наши народни посланици су плаћени државни политички функционери, а не прави народни представници. Више пута смо и чули и видели, да су посланици јако осетљиви када се посланичке плате помену. Њихова бурна реакција потврђује дубину корена тог рецидива из једнопартистике прошлости. И ових дана смо присуствовали, посредством телевизије, сложеној и бурној реакцији свих посланика, када је један посланик обелодањено њихова фебруарска примања.

Интересантно је, да ни вишестраначка скупштина није показала намеру да мења тај „уходани механизам“, прављен својевремено за делегате као плаћене политичке функционере. Вишестраначка скупштина је продужила да примењује затечени механизам, па је тако и народни посланик у вишестраначкој скупштини постао професија.

ПРИРОДНО ЈЕ ДА СЕ ИЗ ДРЖАВНЕ КАСЕ ПОСЛАНИЦИМА ИСПЛАЉУЈУ ДНЕВНИЦЕ ЗА ВРЕМЕ ЗАСЕДАЊА СКУПШТИНЕ, И ДА ИМ СЕ НАДОКНАЂУЈУ ПУТНИ ТРОШКОВИ. ПОДРАЗУМЕВА СЕ ДА ИМ ТО ПРАВО ПРИПАДА И ЗА ВРЕМЕ УЧЕСТОВАЊА У РАДУ СКУПШТИНСКИХ ОДБОРА И КОМИСИЈА, ИЗМЕЂУ ДВА ЗАСЕДАЊА. ТАКОБЕ И ЗА ВРЕМЕ УЧЕШЋА У ПАРЛАМЕНТАРНИМ ДЕЛЕГАЦИЈАМА У ЗЕМЉИ И ИНОСТРАНСТВУ.

Лице које прима плату током целе године, а у скупштини проведе највише месец дана, није народни представник већ плаћени државни политички функционер. Примера ради, у задњих шест месеци посланици су провели у скупштини свега шест дана. Месечна плата, као форма награђивања народних посланика, ставља их у вазални однос према држави и угрожава њихову независност.

Посланик на сталном раду у скупштини је својеврстан рецидив из једностраначке скупштине. То је био инкубатор за репродукцију плаћених политичких функционера, којима је политика била једина професија, али и за ухлебљење разних функционера док им не нађу боље место. Послове које они наводно обављају, треба да раде стручне службе плаћене за обављање тих послова. Припрема материјала за седнице комисија, одбора и парламента, није посао народних посланика.

Још један рецидив из једнопартијског система надмашио је све остале. Ради се о праву на посланичку плату у току од шест месеци после престанка свих посланичких функција у скупштини. Ових дана су за неке категорије посланика продужили то право још за шест месеци, док су на листи чекања за неку другу политичку функцију.

Сви ови примери потврђују да се ради о плаћеним политичким функционерима а не о народним представницима, којима је држава дужна да надокнади изгубљено време и пут-

не трошкове, и ништа више.

Скоро сви посланици имају своју професију и занимање, па када више не буду посланици, нека продуже да раде посао који су радили док нису постали посланици, односно посао који су радили и док су били посланици. Уколико има и таквих, који нису имали ни професију ни посао пре него што су постали посланици, природно је да они деле судбину својих бирача који се налазе у истом положају.

Интересантно је да су сви посланици, без обзира којој странци припадају, врло сложни у одбрани својих права која произлазе из набројаних рецидива прошлости. Без обзира што је пожељно да бар у нечем буду сложни, и та вештачка слога указује да набројане рецидиве треба укинути.

Велики немачки канцелар Бизмарк, увек се противио било каквом награђивању посланика у Рајхстагу следећим речима: „Статус посланика не сме бити члану Рајхстага ни занат ни посао“. Бизмарк је успео да убаци у немачки устав тзв. „бесплатни члан“, по коме чланови Рајхстага и Ландтага нису имали никакву накнаду, па чак ни дневнице. Имали су само право на бесплатну вођњу железницом, осам дана пре и осам дана после, и за време скупштинског заседања.

После Бизмаркове смрти, уведене су дневнице за чланове Рајхстага. Међутим, током године су им исплаћиване само аконтације, а главни износ је исплаћиван на крају године, ради обезбеђења континуираног рада Рајхстага. Посланик који се није затакао у пленумској сали за време гласања, губио је право на дневницу.

Зато су за време тоталитарног режима добили права о којима за време Бизмарка нису могли ни да сањају. Чланови Рајхстага су припадали најбоље плаћеним политичким функционерима, са свим осталим привилегијама које су уз то ишле. Интересантно је да су добар део посланичких дневница и прихода били обавезни да уплаћују у партијску благајну, што су они као у свим једнопартистичким системима врло дисциплиновано чинили.

Мој отац је пре рата био народни посланик, али није примао месечну плату током целе године, већ је имао само дневнице за време заседања скупштине и право на бесплатну вођњу железницом.

Што се тиче трошкова народних посланика за обилазак својих бирача, никако не смеју да иду из државне касе, већ само из властитог чепа или страначке благајне. То се односи и на трошкове предизборне агитације. Држава је плаћала штампање гласачких листа и изборне комисије и ништа више.

Тако је било када је мој отац био народни посланик и тако би требало бити и данас.

Миодраг Д. Пешић
публициста
Београд

СВЕМОЋ ВЛАДАЈУЋЕ ПАРТИЈЕ

Недавно је у Бачкој Паланци, у ОШ „Клара Фејеш“ после 3,5 године успешног руковођења, смењен директор, магис-

тар Славица Кошарчић, један од најбољих директора основних школа у целој Општини.

Крајње нетактично, осино и са позиције неограничене моћи, 1,5 годину дана држи се у неизвесности директор и колектив Школе који не добијају никако објашњење нити разлоге због којих досадашњи руководилац не може даље да обавља овај посао, мада је успешан, стручан и најобразованији међу садашњим директорима, иако су за њега чланови колектива, Савет родитеља, Школски одбор и без обзира ни на три пута достављено позитивно мишљење Школског одбора и високе оцене о раду директора Школе изречене од стране стручних људи из Министарства просвете из Новог Сада.

Очито је да не поштујете Закон о основној школи који сте сами донели, јер у њему децидирано стоји да директора школе именује министар просвете по прибављеном мишљењу школског одбора.

Наравно, прави али прећутни разлог је следећи: муж г-ђе С. Кошарчић, Душан Кошарчић, доктор ветеринарских наука, члан је СПО и у оквиру ДЕПОС-а био је 1992. године кандидат за савезног посланика у Изборној јединици број 2 — Нови Сад.

За директора је постављен досадашњи начелник друштвених делатности Милан Станојев, ујак високог функционера СПС Радована Панкова, човек пред пензијом, један од носилаца улоге у елиминисању досадашњег директора.

Поштовани чланови Партије и носиоци власти у овој земљи. Разумљиво је да је ваша намера да на свим руководећим местима захтевате оданост и ревност, али је крајње несхватљиво да нисте спремни да однародујете критеријуме по којима постављате и елиминисате људе.

Г-ђа Славица Кошарчић не припада ниједној партији а жртва је идеолошке чистке у просвети, жртва је својеврсног политичког „расизма“ а све то доказује, господо социјалисти, да сте ви аутентични наследници сталјинистичког синдрома „породичне кривике“.

Остаје горко сазнање да се судбине људи налазе у рукама неколико моћника који под велом Партије могу да дивљају без икакве одговорности.

ОО СПО Бачка Паланка

У ЦРКВУ, ИЛИ ПОД ЛИПУ?

Много је људских бића која већ годинама смисао земаљског постојања, утеху и наду налазе под прохладним сводовима своје Цркве. Доста је оних што годинама кришом хрлише у њен загрљај предавајући јој читаво своје биће. Као несташна драгана, жељна авантура, она данас отворено кокетира са онима који су је хтели избрисати са лица земље, бездушно заборављајући своје одане вернике који су јој у последњих пола века помогли да се одржи и опстане често и по цену личних прогона и подсмеха околине. Није ли данас можда и Црква подлегла искушењима црвеног сотоне? Није ли можда последњи час да и неверна драга

схвати да је дугогодишња оданост њених верника ипак на нешто обавезује?

Наравно да све зависи од људи који ту Цркву представљају. Они ће врло спремно осудити метафоре у овом тексту и прогласити их богохулним, али то заиста неће ни мало променити стварно стање ствари. Ако је некоме занат да на трошном чуну земаљског постојања тумачи законе вечитог живота, онда он мора бити изврстан мајстор. Ако је неко тај занат завршио по задатку, онда ће га по задатку и обављати, а то и за веру и за Цркву може бити погубно.

На недавно одржаној свечаности приликом освећења тек обновљене цркве у граду надамак непосредно пошто је овај у цркву ушао, издваја га из масе верника и одводи на почасно место са десне стране олтара. Верници, који знају да је председник из старе комунистичке гарнитуре и да у цркву још од свог крштења (ако је уопште и крштен) није крочио, немо посматрају овај жалостан чин сарадње Цркве и актуелних власти, покушавајући да у својој нејакој свести пронађу неко разумно објашњење за светогрђе које се пред њиховим очима догађа. У њихове мисли упућене Богу насилно продире невероватна стварност. Неки се врпоље на месту, други — крстећи се — излазе из храма са тешким и жалосним осећањем да у њему нису и не могу бити пожељни као што су некадашњи, сада прерушени, комунисти.

Најобичније људске емоције неодољиво надире и буде многа стара сећања. Охоли и силни наставник историје немоћном и уплашеном ученику „зарезује“ једном из свог предмета само због тога што је овај за Светог Саву био у цркви. Сада су тај наставник историје и њему слични или још гори неверници у цркви пожељни и од њиховог доласка се прави читава церемонија, а несрећног ученика који је својевремено добио један из историје више нико и не примећује.

Шта треба мислити о тој Цркви и њеном свештенству? Треба ли уважавати црквену заповест штампану у календару по којој се свештенство мора поштовати? Како треба разумети заповест исте те Цркве да се верници морају молити Богу за људе који су на власти? Није ли и та заповест само очигледна злоупотреба учења да је свака власт од Бога? Да ли је све то доказ постојања тајне везе Цркве и актуелне власти? Није ли то учинак тобожњих богослова које је Комунистичка партија Југославије пре неколико деценија уписала у духовне школе? Колико је и да ли је таква Црква и данас Црква оданих верника који су јој читавог живота припадали?

Ова и многа друга питања све више муте свест правог, искреног и оданог верника и доводе га у очајање. У Цркви која је годинама била последње уточиште њихових нападених душа са одушевљењем се дочекују они који су и вернике и ту Цркву годинама прогањали. Постоји ли можда нека тајна завера чије се погубне последице тек само наслућују? Постоје ли можда они који су почели рушење Цркве од самог олтара? Има ли у тој и такој Цркви наде за обичног и простодушног верника или ће он морати да се врати под липу?

**Милош Ивковић
Смедерево**

О СКУПШТИНИ „ЗА ПОНОС“

Претпостављам да се председник Републике Србије поноси новом Скупштином, јер су сви посланици, чланови СПС, врло слични њему. Ћуте као и он и зато делују паметније. Не говоре скоро никако за говорницом, свесни да је све већ раније одлучено и да нема смисла да се замарају. И они, који су се раније, у прошлом сазиву, истицали елоквенцијом, сада су занемели. Зато се не може рећи да овај сазив личи на циркус.

Пратећи рад ванредног сазива Скупштине Србије намеће ми се питање како је могуће да нико од посланика СПС нема потребу да изнесе своје мишљење, да одговори неком посланику „с десне стране“, да изрази своје неслагање, па и слагање, зашто да не! Невероватно ми је да су сви они, њих 123, апсолутно сагласни са свим предлозима „ЕХ владе“ и да немају шта да кажу у вези са овим „стабилизационим програмом“ др Драгослава Аврамовића. Деловало би човеку као да су аутомати, машине у људском облику, да се непрестано поједини не смеју, други читају новине или љубавне романе, како рече један посланик за говорницом, да „ех потпредседник владе“ Драгослав Јовановић не копа нос (камера га је ухватила) а Бица и још један посланик СПС испред њега једва гледају од дремежи док је госп. Ђинђић за говорницом износио аргументе какве су могуће последице због евентуалног неслагања овог програма и неправде процеса његовог спровођења. Њима је досадно и скоро да не схватају шта говоре посланици за говорницом. Има се утисак да за њих све то није важно и не тиче их се да ли је програм реалан и како ће се реализовати за добротит овог гладног народа. Фанатично се заклињу у верност народу и та парола им је главни адут — „у националном интересу“. Најнеуксније критикују преко Телевизије и Радију Србије, на хипокритски начин, иступања посланика из опозиционих партија и „убеђују“ народ да ради (опозиц. посланици) против народа и само се губи време у „преклапању“, како каже новинар СПС-а Славко Вукасовић на II програму Радио Београда. Понашају се као да су намагнетисани и помоћу диригованог управљача из председништва дижу руку да би се изјаснили са ДА или НЕ, зависно од наређења М. Вучелића.

Опорезивање предузетника на „хоштапелерски“ начин њих не занима, не занима их ни стање пољопривреде, (као да потичу из дворца „Сансуси“) ни последице које ће настати осиромашњем сељака. (Додуше, Рака ће себи обезбедити семе, гориво за погон, ђубриво и све остало потребно за обраду земље). Глад грађана њих не занима, посебно пензионера, чему се Рака смеје (ухватила га је камера). Наметање харача више од педесет година сељаку учинило је да тај сељак гледа на грађанина с резервом, без поверења, па и непријатељски, што сам осетила на пијаци за време доскорашње хиперинфлације. Политика бирократије је наставак оне прошле; потпуно је иста посебно према приватном произвођачу а о сељаку и да се не говори. Варају га на сваком кораку; није многима

још плаћена пшеница, кукуруз, гориво за погон пољопривредних машина промени ток и оде на црну берзу у корист дилера. Од пољопривредног произвођача се увек узимало и узима, али му се мало-или-екоро ништа не даје. Да није било „гаст-арбентер-а“, који су унели капитал и пренели методе рада европског сељака, од пољопривреде не би имали ни оно што се сада има.

Приватни предузетници у граду су такође погођени разним порезима и бесмисленим таксама, јер та бирократија, која себе назива државом, „мора да живи“. Преко ситнијих и приватних предузећа се не може лако преливати оно што они зараде, као што је то могуће из државних предузећа. Зато су „стручњаци“ за преливање средстава и разне друге економско-финансијске трансакције у сивој економији и дорбо награђени. А народ? Шта бива с народом у који се толико заклињу, ти који дремају и читају новине, док се прича о стабилизацији привреде?

И све то гледајући, морам да се запитам, какав је то наш човек, гладан, прозебао, понижен по редовима за намирнице, може да се одређује за овај и овакав систем. И да ли се стварно одређује да трпи или је било каквим мерама приморан а можда и фалсификован (у шта сам убеђена)? Ментално здрав човек, који је научио да размишља логично, мора да поставља оваква питања. Здрав човек не може да прихвата добровољно било какво мучење, поготву кад има прилике да посматра како се понаша тај његов мучитељ. Телевизијски пренос заседања Скупштине јасно илуструје колико је Милошевић (кога још неки „обожавају“ као великог Србина. Каква иронија!) и свим посланицима СПС стало до народа који се одређује за њих. Никакви аргументи стручњака нису побудили посланике СПС, међу којима такође има стручњака, да се појаве на говорници и кажу нешто бар због тих својих гласача, који су их и довели у Скупштину.

Терор владајућег система је могућ само дотле, док се наш човек не ослободи једноумља, главне основице за развијање менталне болести — мазохизма. Цементирани бедем бирократије СПС је чврст и потребно је време да протече да би се срушио. Пукотине постоје, видљиве су, али док се бедем не сруши у Србији стандард пада и падаће на ниво Бушмана којих ли је такође жао, што трпе од других мучитеља.

Излаз видим у просвећивању, образовању и слободном изражавању својих убеђења кроз борбу мишљења и супротстављању ставовима с којима се човек не слаже. Код нас се може све рећи на улици, у трамвају, написати отворено писмо, што дочарава демократију, али се сви ти „вапаји“ одбијају од зида и враћају као бумеранг аутору мисли, писма или декларације. Књига је толико скупа да представља луксуз човеку који нема средстава ни хлеб да купи. Тако је то у тоталитарним системима! Хипокризија влада и држи неписменог човека у убеђењу да живи у демократији и да није ни гладан, а ако баш и осећа глад мора да схвати да ТАКО ТРЕБА родољуб да живи да би се остварили „виши циљеви“ (?) Неписменим човеком се много лакше манипулише, јер ће он, поред осталог, бирати и посланике за Скупштину којом ће се наш ПРЕДСЕДНИК ПОНОСИТИ.

Мирслав Симоновић,
пензионер

ПУТЕВИМА ЗАДУЖБИНАРСТВА

ОДУЖИО СЕ И НАРОДУ

Мирко Васовић, из Пријепоља, ктитор — задужбинар спомен-храма Светог Саве на Врачару, поклонно манастиру Милешеву два златна крста у вредности од 4,5 хиљаде марака

Већ неколико година у милешевском крају, завичају Светог Саве и Белог Анђела, води се интензивна акција прикупљања средстава под лозинком „Заштитимо Милешеву“. Захваљујући свима који искрено желе да допринесу српској духовној обнови и свом ужем завичају ова акција је уродила крупним плодовима. Добрим делом од прикупљених прилога обновљени су и кров и фасада манастира Милешеве, тог нашег капиталног културног и историјског споменика, у коме ће се ускоро одржати главна и завршна свечаност поводом јубиларне 450-годишњице настанка милешевске штампарије (1544—1994) и 400-годишњице спаљивања моштију Светог Саве на Врачару (1595—1995). Идући у сусрет овим јубилејима онедавно се на оба манастирска кубета из даљине сјаје два велика позлаћена крста. Један је манастиру поклонно Немања Васовић, из Пријепоља. Сада се тој акцији придружио и његов брат Мирко Васовић који је даровао Милешеву два златна крста у вредности од 4,5 хиљаде марака. Ови крстови ће бити постављени на две манастирске спољне приправе. Ово је највећи и најскупоценији декор манастира Милешеве, задужбине краља Владислава, откако је у 17 веку варварски порушена она велелепна архитектонска грађевина славних Немањића која је стотину година била без крова.

— Још док сам привремено радио у Аустрији, у Бечу, грејала ме животна жеља да нечим помогнем свој родни крај, да нешто учиним на обнови запуштеног манастира Милешеве. И, ето, предајући манастиру ове крстове изражавам своје интимно осећање светог дуга према завичају и народу из кога сам поникао и са којим делим судбину — рекао нам је Мирко Васовић.

Ваља знати да ни једна хуманитарна, племенита и корисна акција код нас није прошла без пуног удела Мирка Васовића. Давао је веће новчане прилоге за пострадале од земљотреса у Босанској крајини и Црној Гори, за привредни препород Србије, за изградњу бројних локалних путева, за акције Црвеног крста, за обнову цркве Светог Василија Острошког у Пријепољу, као и обнову древне цркве у селу Сељанама. Пружао је помоћ у храни и одећи угроженом српском народу у Требињу, у Херцеговини и Рудом, у источној Босни. Лично је отерао камион дрва за српске избеглице смештене у манастиру Раковици, код Београда. Васовић помаже и штампање листа „Савиндан“ који већ четврти пут излази у Пријепољу у издању Милешевског културног клуба „Свети Сава“, а пригодном уз празник Савиндан, народну и школску славу, чиме се даје подстицај враћању Светог Саве у школе и измирењу свих Срба. А кућа Мирка Васовића у Пријепољу је увек отворена за невољнике који јој се обрате за неку помоћ.

Свему овоме додајмо да је Мирко Васовић један од најстаијих чланова и први оснивач Месног одбора Српског покрета обнове у Рашкој области. Сада је потпредседник Општинског одбора СПО у Пријепољу и члан Главног одбора СПО у Београду. У његовој кући на обали Лима је и седиште његове странке.

Милорад Веруовић

СРПСКА РЕЧ ПОЗИВА НА ПРЕТПЛАТУ

3 МЕСЕЦА
6 МЕСЕЦИ
12 МЕСЕЦИ

12 НОВИХ ДИНАРА
24 НОВА ДИНАРА
48 НОВИХ ДИНАРА

УПЛАТЕ извршити у корист „Српске речи“,
Београд, на жиро рачун (ЗА УПЛАТУ У
НОВИМ ДИНАРИМА) 40801-603-4-27562,
или (ЗА УПЛАТУ У СТАРИМ ДИНАРИМА, ПО
КУРСУ НБЈ) 60801-603-0-27562. Пети
примерак уплатнице послати на адресу
„Српске речи“, Бранкова 13-15, IV спрат,
11000 Београд. За остале информације
обратити се секретаријату Редакције на тел.
011/628-242 или 011/620-891

УПЛАТА ИЗ ИНОСТРАНСТВА: ЕВРОПА

3 МЕСЕЦА 40 ДЕМ или 25 УСД
6 МЕСЕЦИ 75 ДЕМ или 45 УСД
12 МЕСЕЦИ 140 ДЕМ или 85 УСД

ВАНЕВРОПСКЕ ЗЕМЉЕ:

3 МЕСЕЦА 50 ДЕМ или 30 УСД
6 МЕСЕЦИ 95 ДЕМ или 55 УСД
12 МЕСЕЦИ 170 ДЕМ или 100 УСД

Информације на тел. 381 11 628-242 и 381 11 620-891

ЦЕНОВНИК ОГЛАСНОГ ПРОСТОРА

А. ОГЛАС У КОЛОРУ

ЗАДЊА СТРАНА КОРНИЦА ФОРМАТ 1/1 ..... 600 н. дин.
ОСТАЛЕ КОЛОРИСТРАНЕ ФОРМАТ 1/1 ..... 400 н. дин.
ВИЊЕТА НА НАСЛОВНОЈ СТРАНИ 5/5 цм ..... 200 н. дин.

Б. ОГЛАС ЦРНО-БЕЛИ

— Унутрашња страна, форма 1/1 ..... 300 н. дин.
— Унутрашња страна, формат 2/3 ..... 200 н. дин.
— Унутрашња страна, формат 1/2 ..... 150 н. дин.
— Унутрашња страна, формат 1/3 ..... 100 н. дин.
— Унутрашња страна, формат 1/4 ..... 80 н. дин.
— Унутрашња страна, формат 1/8 ..... 50 н. дин.

ПОПУСТИ
2—5 ОГЛАШАВАЊА 10%
6 И ВИШЕ ОГЛАШАВАЊА 20%

ОБАВЕШТЕЊЕ

Због великог интересовања редакција „Српске речи“ обавештава читаоце да располаже комплетом бројева.

Комплетни или појединачни бројеви могу се наручити уплатом на жиро рачун број

40801-603-4-27562 (НОВИ ДИНАРИ)
60801-603-0-27562 (СТАРИ ДИНАРИ)

ПОРУЏБЕНИ КУПОН

Наручујем „Српску реч“ од Бр 1. до бр.
Напишите који број наручујете.

(име и презиме)

(улица и број)

(место и поштански број)

РУСКО АМЕРИКАНСКО СРПСКА БАНКА

РАС БАНКА АД.

Београд Српских владара 24/2

тел: 688-805, 683-979

факс: 682-809